

Robert Śniegocki

Zrozumieć przeszłość

Program nauczania historii w zakresie rozszerzonym dla liceum ogólnokształcącego i technikum

© Copyright by Nowa Era Sp. z o.o.
Warszawa 2019

Spis treści

Wstęp

I. Ogólna charakterystyka programu

II. Zgodność programu z podstawą programową kształcenia ogólnego

III. Treści przedmiotu historia w podstawie programowej – zakres rozszerzony

IV. Cele kształcenia i wychowania

V. Rozkład materiału

VI. Procedury osiągania szczegółowych celów edukacyjnych

- Wykład
- Rozmowa nauczająca
- Burza mózgów
- Debata „za” i „przeciw”
- Metaplan
- Praca ze źródłem historycznym
- Dyskusja punktowana
- Portfolio
- Wycieczka

VII. Proponowane formy kontroli oraz metody oceny osiągnięć uczniów

- Wypowiedź ustna
- Test dydaktyczny
- Sprawdzian
- Praca pisemna
- Prezentacja
- Portfolio

VIII. Bibliografia

- Dydaktyka historii
- Starożytny Wschód
- Starożytna Grecja
- Starożytny Rzym
- Średniowiecze
- Nowożytność
- XIX wiek
- XX wiek

Program nauczania historii „Zrozumieć przeszłość” dla liceów ogólnokształcących i techników w zakresie rozszerzonym jest zgodny z podstawą programową opublikowaną w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (DzU z 2 marca 2018 r., poz. 467).

Wstęp

Celem nauczania historii jest zrozumienie zarówno przeszłych, jak i współczesnych mechanizmów rządzących światem w aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym czy kulturowym. Autorzy podstawy programowej zwracają także uwagę na potrzebę kultywowania idei wolności, która w ostatnich stuleciach wyrażała się w dążeniu do uzyskania niepodległości i utrzymaniu państwowej suwerenności. Nie można też zapomnieć o bardzo ważnych aspektach wychowawczych nauczania historii. Jej celem jest bowiem:

- 1) pogłębianie wiedzy o ważnych wydarzeniach z dziejów narodu polskiego i dziejów powszechnych, by móc krytycznie odnosić się do przeszłości, lepiej rozumieć teraźniejszość i odpowiedzialnie budować przyszłość;*
- 2) wzmacnianie poczucia miłości do Ojczyzny przez szacunek i przywiązanie do tradycji i historii własnego narodu oraz jego osiągnięć, kultury i języka ojczystego;*
- 3) kształtowanie więzi z krajem ojczystym, świadomości obywatelskiej, postawy szacunku i odpowiedzialności za własne państwo; utrwalanie poczucia godności i dumy narodowej; budowanie szacunku dla innych ludzi oraz dokonań innych narodów i państw;*
- 4) kształtowanie szacunku dla dziedzictwa narodowego; wyrabianie poczucia troski o pamiątki i zabytki historyczne;*
- 5) rozbudzanie zainteresowań własną przeszłością, przeszłością swojej rodziny oraz historią lokalną i regionalną;*
- 6) rozwijanie myślenia historycznego oraz wrażliwości moralnej i estetycznej;*
- 7) kształtowanie zdolności humanistycznych, sprawności językowej, umiejętności samodzielnego poszukiwania wiedzy i korzystania z różnorodnych źródeł informacji, krytycznego formułowania i wypowiadania własnych opinii.*

Autorzy podstawy programowej zwracają także uwagę, że założenia owej podstawy *nie są gotowym programem nauczania i w żadnym wypadku nie mogą być traktowane jako zestaw tematów lekcji*. Nie należy zapomnieć również, iż rozwój współczesnych źródeł przekazywania wiedzy wymaga, aby w procesie nauczania wykorzystywać: *wszelkie dostępne zasoby źródeł i opracowań historycznych*. Dlatego postulują oni korzystanie z coraz mocniej rozwijających się zasobów źródłowych instytucji publicznych i niepublicznych, *których zasoby (w większości dostępne w wersjach elektronicznych) mogą stanowić źródło inspiracji i wsparcia dla uczniów i nauczycieli*.

Dużą rolę w procesie nauczania należy przypisać pozalekcyjnym metodom edukacji, do których zaliczono wycieczki, *pobyty studyjne, wymiany młodzieżowe, projekty, konkursy, akademie szkolne, uroczystości rocznicowe, rekonstrukcje historyczne, multimedialne wystawy muzealne*. Należy więc,

w miarę oczywiście możliwości szkoły i uczniów, udać się na wycieczki do miejsc pamięci i muzeów, w tym: Muzeum Powstania Warszawskiego, Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu, Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej, Cmentarza Powązkowskiego w Warszawie, Cmentarza Obrońców Lwowa.

I. Ogólna charakterystyka programu

Podczas opracowywania koncepcji programu wykorzystano zarówno osiągnięcia dydaktyki historii i pedagogiki, jak i wieloletnie doświadczenia praktyczne zebrane w pracy w szkole. Prezentowany program, związany ściśle z zestawami pomocy dydaktycznych, wyróżnia się spośród innych programów nauczania podejściem zgodnym z zasadami konektywizmu.

Cel współczesnej nauki – a żyjemy w epoce społeczeństwa informacyjnego – stanowi oparcie się na zasadzie uczenia myślenia, a nie wyłącznie zdobywanie wiedzy. Kluczową kompetencją jest korzystanie ze zdobyczy technologicznych i odnajdywania w nich potrzebnych danych. Następnie uczeń powinien samodzielnie ocenić ich wartość, dokonać odpowiedniej selekcji i wyciągnąć właściwe wnioski. Cele kształcenia i osiągnięcia ucznia, zgodnie z koncepcją Podstawy programowej, przedstawiono w programie jako efekty zapisane językiem wymagań edukacyjnych. Oznacza to, że zgodnie z nowymi zasadami nauczania punktem wyjścia w nauczaniu są oczekiwane rezultaty, głównie umiejętności, które uczeń powinien uzyskać w procesie edukacji. Ma to podkreślić potrzebę przeniesienia potrzeby zdobywania wiadomości na rzecz kształcenia owych umiejętności, pobudzenia ucznia do aktywności, kreatywności. Z tego podejścia wynika układ programu – przedstawienie treści nauczania w postaci szczegółowych wymagań edukacyjnych. Prezentowany program zakłada ciągłość procesu edukacyjnego oraz interakcje między treściami kształcenia historii w szkole podstawowej i w szkole ponadpodstawowej w zakresie podstawowym. Dzięki temu edukacja będzie koherentna, pozwalając na wykorzystanie wiedzy i umiejętności zdobytych przez uczniów na wcześniejszych etapach edukacyjnych. Program skonstruowano tak, aby można było go zrealizować w całości nawet przy minimalnej liczbie godzin, czyli dwóch tygodniowo, wynikającej z ramowego planu nauczania szkoły.

W programie zastosowano określony przez podstawę programową podział chronologiczny:

- 1) klasa I – starożytność – średniowiecze;
- 2) klasa II – do 1815 roku;
- 3) klasa III – do 1939 roku;
- 4) klasa IV liceum ogólnokształcącego/klasy IV i V technikum – po 1939 roku.

Poszczególne etapy podzielono na rozdziały. Zazwyczaj najpierw realizowany jest materiał poświęcony historii powszechnej, a następnie polskiej. O ile w szkole podstawowej największy nacisk położono na poznawanie dziejów ojczystych, o tyle w szkole średniej podkreślono konieczność ich zgłębiania w szerszym aspekcie. W ten sposób uczniowie zapoznają się z dziejami Polski w silniejszym powiązaniu z dziejami Europy czy świata. W programie zaproponowano odpowiednią liczbę jednostek lekcyjnych, wyróżniono najważniejsze treści faktograficzne, a następnie przyporządkowano im odpowiednie fragmenty podstawy programowej. W rozkładzie materiału przewidziano również lekcje powtórzeniowo-sprawdzające.

II. Zgodność programu z podstawą programową kształcenia ogólnego

Prezentowany program jest w pełni zgodny z nową podstawą kształcenia ogólnego, w której wyróżniono trzy zasadnicze obszary rozwijania kompetencji historycznych uczniów w ciągu całego toku nauczania: chronologia historyczna, analiza i interpretacja historyczna, tworzenie narracji historycznej.

Ustalono także tzw. wymagania ogólne właściwe dla danego etapu edukacyjnego, ściśle podporządkowane celom kształcenia i uwzględniające wiek oraz rozwój umysłowy uczniów. Wymagania te zostały w podstawie programowej przedstawione w formie opisu osiągnięć obowiązujących na określonym etapie szkolnej edukacji historycznej.

W tabelach ukazano umiejętności ujęte w podstawie programowej w postaci trzech grup celów ogólnych.

Etap	Chronologia historyczna
Szkoła podstawowa	1) odróżnianie przeszłości, teraźniejszości i przyszłości, 2) posługiwanie się podstawowymi określeniami czasu historycznego: epoka, okres p.n.e., okres n.e., tysiąclecie, wiek, rok; 3) obliczanie upływu czasu między wydarzeniami historycznymi; 4) umieszczanie procesów, zjawisk i faktów historycznych w czasie oraz porządkowanie ich i ustalanie związków przyczynowo-skutkowych; 5) dostrzeganie zmiany w życiu politycznym i społecznym oraz ciągłości w rozwoju kulturowym.
Liceum ogólnokształcące i technikum	Uczeń: 1) porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; 2) dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych i cywilizacyjnych.

Etap	Analiza interpretacja historyczna
Szkoła podstawowa	1) Krytyczne analizowanie informacji uzyskanych z innych źródeł (w tym kartograficznych), próba wyciągnięcia z nich wniosków; 2) lokalizacja w przestrzeni procesów, zjawisk i faktów historycznych przy wykorzystaniu map, planów w różnych skalach; 3) rozróżnianie w narracji historycznej warstwy informacyjnej, wyjaśniającej i oceniającej; 4) objaśnianie związków przyczynowo-skutkowych, analizowanie zjawisk i procesów historycznych; 5) dostrzeganie potrzeby poznawania przyszłości dla rozumienia procesów zachodzących we współczesności.
Liceum ogólnokształcące i technikum	Uczeń: 1) analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; 2) rozpoznaje rodzaje źródeł, ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; 3) dostrzega mnogość perspektyw badawczych oraz różnorakie interpretacje historii i ich przyczyny; 4) ugruntowuje potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia współczesnych mechanizmów społecznych i kulturowych.

Etap	Tworzenie narracji historycznej
Szkoła podstawowa	1) Konstruowanie ciągów narracyjnych przy wykorzystaniu zdobytych informacji źródłowych; 2) posługiwanie się pojęciami historycznymi i wyjaśnianie ich znaczenia; 3) przedstawianie argumentów uzasadniających własne stanowisko w odniesieniu do procesów i postaci historycznych; 4) tworzenie krótkich i długich wypowiedzi: planu, notatki, rozprawki, prezentacji.
Liceum ogólnokształcące i technikum	Uczeń: 1) tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym, jak i problemowym; 2) dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; 3) dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje informacje pozyskane z różnych źródeł wiedzy.

III. Treści nauczania szczegółowe przedmiotu *historia* w podstawie programowej – zakres rozszerzony

Zakres podstawowy	Zakres rozszerzony
Historia jako nauka. Uczeń:	
1) definiuje podstawowe pojęcia (prehistoria, historia, historiografia, źródło historyczne); 2) rozpoznaje rodzaje źródeł historycznych; 3) przedstawia periodyzację dziejów powszechnych i ojczystych.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje nauki pomocnicze historii; 2) wyjaśnia zasady krytycznej analizy i interpretacji różnych rodzajów źródeł historycznych; 3) analizuje różne oceny historiografii, dotyczące dziejów ojczystych i powszechnych.
II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń:	
1) wyjaśnia zagadnienie rewolucji neolitycznej; 2) porównuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim i Dalekim Wschodzie; 3) charakteryzuje organizację państw i strukturę społeczeństw w cywilizacjach starożytnego Bliskiego Wschodu; 4) rozpoznaje najważniejsze osiągnięcia kulturowe starożytnych cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje pradzieje ludzkości z podziałem na epoki; 2) charakteryzuje organizację państw i strukturę społeczeństw w cywilizacjach starożytnego Dalekiego Wschodu; 3) porównuje systemy prawne i etyczne cywilizacji starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu.

5) charakteryzuje wierzenia ludów tworzących cywilizacje starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu, z uwzględnieniem judaizmu.	
III. Świat starożytnych Greków. Uczeń:	
1) charakteryzuje geograficzne warunki ukształtowania się cywilizacji greckiej; 2) porównuje organizację społeczeństwa Aten i Sparty oraz formy ustrojowe greckich polis; 3) opisuje różne formy ekspansji w świecie greckim (kolonizację grecką i fenicką, wojny grecko-perskie i ekspansję Aleksandra Macedońskiego); 4) charakteryzuje religię starożytnych Greków; 5) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Greków.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) porównuje geograficzne uwarunkowania narodzin cywilizacji starożytnego Wschodu i Grecji; 2) charakteryzuje kulturę kreteńską i mykeńską; 3) ocenia funkcjonowanie demokracji w Atenach czasów Peryklesa; 4) opisuje państwo Aleksandra Macedońskiego; 5) wyjaśnia specyfikę kultury hellenistycznej.
IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń:	
1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki oraz cesarstwa, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta; 2) omawia charakter ekspansji rzymskiej i wyjaśnia ideę imperium rzymskiego; 3) charakteryzuje wierzenia religijne starożytnych Rzymian; 4) wyjaśnia genezę chrześcijaństwa i zmiany sytuacji chrześcijan w państwie rzymskim; 5) wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku państwa rzymskiego; 6) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Rzymian.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) omawia początki Rzymu, z uwzględnieniem kultury Etrusków; 2) charakteryzuje organizację armii oraz etapy ekspansji rzymskiej; 3) rozpoznaje dziedzictwo antyku grecko-rzymskiego we współczesnym świecie; 4) wyjaśnia pojęcia obywatel i obywatelstwo w polis ateńskiej i republikańskim Rzymie oraz wyjaśnia recepcję antycznego pojęcia obywatel w późniejszych epokach.
V. Bizancjum i świat islamu. Uczeń:	
1) lokalizuje w czasie i przestrzeni cesarstwo bizantyjskie i charakteryzuje jego osiągnięcia w zakresie kultury; 2) wyjaśnia genezę islamu i charakteryzuje główne zasady tej religii;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje charakterystyczne cechy bizantyjskiego systemu politycznego;

3) przedstawia główne kierunki ekspansji arabskiej;	2) charakteryzuje etapy ekspansji Arabów i ocenia ich politykę wobec ludności podbitej;
4) opisuje charakterystyczne cechy kultury arabskiej i rozpoznaje jej najważniejsze osiągnięcia.	3) wyjaśnia wpływ cywilizacji islamskiej na cywilizację łacińską i bizantyjską.
VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń:	
1) opisuje zasięg terytorialny, organizację władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków, ze szczególnym uwzględnieniem polityki Karola Wielkiego;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:
2) charakteryzuje ideę cesarstwa karolińskiego i porównuje ją z ideą cesarstwa Ottonów;	1) opisuje wierzenia i organizację społeczną Słowian;
3) opisuje proces tworzenia się państw w Europie, z uwzględnieniem ich chrystianizacji.	2) opisuje proces powstawania pierwszych państw w Europie Środkowo-Wschodniej z uwzględnieniem wpływu cywilizacji łacińskiej i bizantyjskiej;
	3) charakteryzuje kierunki ekspansji Normanów i ocenia jej skutki;
	4) ocenia znaczenie renesansu karolińskiego dla rozwoju kultury europejskiej.
VII. Europa w okresie krucjat. Uczeń:	
1) wyjaśnia ideowe i polityczne przyczyny, a także charakter rywalizacji papieża z cesarstwem o zwierzchnictwo nad średniowieczną Europą;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:
2) charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej i rekonkwisty oraz przedstawia ich skutki.	1) wyjaśnia przyczyny rozłamu w Kościele w XI w.;
	2) charakteryzuje i ocenia rolę zakonów w średniowiecznej Europie;
	3) opisuje kierunki, charakter oraz konsekwencje najazdów mongolskich dla Europy.
VIII. Gospodarcze i społeczne realia średniowiecznej Europy. Uczeń:	
1) charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:
2) opisuje charakterystyczne przejawy ożywienia społeczno-gospodarczego w Europie XI–XIII w.;	1) opisuje formy produkcji i handlu w średniowieczu;
3) charakteryzuje realia życia codziennego w średniowiecznym mieście i wsi.	2) charakteryzuje genezę, rozwój i rolę średniowiecznych miast, z uwzględnieniem miejskich republik kupieckich.
IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń:	

1) wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego chrystianizacji, z uwzględnieniem roli Mieszka I i Bolesława Chrobrego; 2) opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w X–XII w.; 3) rozpoznaje tendencje centralistyczne i decentralistyczne w życiu politycznym państwa polskiego w X–XII w.; 4) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X–XII w.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) przedstawia geografię plemienną Polski przedpiastowskiej; 2) charakteryzuje organizację państwa wczesnopiastowskiego; 3) dokonuje bilansu panowania władców piastowskich (do 1138 r.); 4) charakteryzuje spór Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem.
X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń:	
1) wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego; 2) przedstawia nowe zagrożenia zewnętrzne (Marchia Brandenburska, Zakon Krzyżacki, Mongołowie); 3) opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich oraz ocenia społeczno-kulturowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim; 4) charakteryzuje proces przezwyciężenia rozbicia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje przebieg walk o tron senioralny w kontekście postanowień tzw. testamentu Bolesława Krzywoustego; 2) porównuje zasady kolonizacji na prawie polskim i na prawie niemieckim; 3) charakteryzuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce.
XI. Europa późnego średniowiecza. Uczeń:	
1) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu; 2) opisuje zmiany na mapie politycznej Europy w XIV–XV w.; 3) charakteryzuje następstwa upadku cesarstwa bizantyjskiego i ekspansji tureckiej dla Europy.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia przyczyny kryzysu idei władzy uniwersalnej w Europie późnego średniowiecza; 2) charakteryzuje kryzysy polityczne, społeczne i religijne późnego średniowiecza; 3) opisuje i wyjaśnia proces powstawania monarchii stanowych w Europie.
XII. Polska w XIV–XV w. Uczeń:	

1) opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV–XV w.; 2) charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich; 3) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV–XV w.; 4) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia znaczenie unii polsko-litewskiej z perspektywy obu narodów; 2) rozpoznaje przejawy wielokulturowości na ziemiach polskich w XIV–XV w., z uwzględnieniem stosunku Kazimierza Wielkiego do diaspory żydowskiej; 3) wyjaśnia wpływ rozwoju przywilejów szlacheckich na sytuację gospodarczą państwa; 4) dokonuje bilansu panowania władców panujących w Polsce w XIV i XV w.; 5) ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów w XV w.
XIII. Kultura średniowiecza. Uczeń:	
1) wyjaśnia uniwersalny charakter kultury średniowiecza, wskazując na wyjątkową rolę chrześcijaństwa; 2) rozpoznaje dokonania okresu średniowiecza w dziedzinie kultury, z uwzględnieniem dorobku polskiego średniowiecza; 3) określa znaczenie chrześcijaństwa w obrządku łacińskim dla rozwoju kultury polskiej; 4) charakteryzuje sztukę romańską i gotycką.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje rolę uniwersytetów i ich organizację oraz wyjaśnia przyczyny trwałości idei uniwersyteckiej; 2) charakteryzuje przemiany życia religijnego w okresie średniowiecza; 3) określa znaczenie włączenia ziem polskich do cywilizacyjnego kręgu świata zachodniego (łacińskiego).
XIV. Odkrycia geograficzne i europejski kolonializm doby nowożytnej. Uczeń:	
1) charakteryzuje przyczyny i przebieg wypraw odkrywczych; 2) opisuje udział poszczególnych państw europejskich w podziale Nowego Świata w XVI–XVIII w.; 3) wyjaśnia wpływ wielkich odkryć geograficznych na społeczeństwo, gospodarkę i kulturę Europy oraz obszarów pozaeuropejskich.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje cywilizacje prekolumbijskie; 2) przedstawia proces rozrostu posiadłości kolonialnych państw europejskich w XVI–XVIII w.
XV. Czasy renesansu. Uczeń:	

1) wyjaśnia główne prądy ideowe epoki; 2) rozpoznaje dokonania twórców renesansowych w dziedzinie kultury; 3) charakteryzuje sztukę renesansową.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto analizuje i interpretuje teksty obrazujące myśl filozoficzną i polityczną doby renesansu.
XVI. Reformacja i jej skutki. Uczeń:	
1) wyjaśnia religijne, polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa reformacji, opisując jej główne nurty i postaci; 2) wyjaśnia rolę soboru trydenckiego i opisuje różne aspekty reformy Kościoła katolickiego; 3) opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI w.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) porównuje najważniejsze wyznania protestanckie; 2) przedstawia i ocenia kontrreformacyjne działania Kościoła katolickiego; 3) wyjaśnia wpływ reformacji i kontrreformacji na kulturę; 4) charakteryzuje najważniejsze wojny religijne.
XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń:	
1) przedstawia drogę do nowego modelu monarchii europejskich w epoce nowożytnej, z uwzględnieniem charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego; 2) charakteryzuje konflikty polityczne w Europie, z uwzględnieniem ekspansji tureckiej i charakteru wojny trzydziestoletniej; 3) wyjaśnia genezę i opisuje następstwa rewolucji angielskich; 4) opisuje przemiany w kulturze europejskiej w XVII w.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje proces kształtowania się państwa moskiewskiego/rosyjskiego w XVI–XVII w.; 2) porównuje ewolucję ustroju Francji i Anglii w XVII w.; 3) charakteryzuje przemiany kapitalistyczne w życiu gospodarczym Europy Zachodniej XVI–XVII w.; 4) charakteryzuje sztukę barokową.
XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń:	
1) opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje jego stosunki z sąsiadami w XVI w.; 2) wyjaśnia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce i ocenia funkcjonowanie demokracji szlacheckiej; 3) omawia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego (gospodarka folwarczno-pańszczyźniana) na tle europejskim;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia rozwiązanie problemu państw zakonnych w Prusach i Inflantach; 2) charakteryzuje ruch egzekucyjny szlachty (wskazując przedstawicieli) i ocenia jego znaczenie dla rozwoju parlamentaryzmu w państwie polsko-litewskim; 3) charakteryzuje stosunki wewnętrzne w Koronie i na Litwie, uwzględniając

4) przedstawia sytuację wyznaniową na ziemiach państwa polsko-litewskiego w XVI w.	rozwarstwienie stanu szlacheckiego; 4) charakteryzuje główne nurty reformacji w państwie polsko-litewskim; 5) ocenia sytuację gospodarczą państwa ostatnich Jagiellonów.
XIX. Powstanie Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń:	
1) wyjaśnia przyczyny, okoliczności i następstwa zawarcia unii realnej pomiędzy Koroną a Litwą; 2) charakteryzuje ustrój Rzeczypospolitej Obojga Narodów w świetle postanowień unii lubelskiej; 3) opisuje strukturę terytorialną i ludnościową Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 4) wyjaśnia prawne i kulturowe podstawy tolerancji religijnej na ziemiach Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVI w.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia kulturową rolę Polski w przeniesieniu wzorców cywilizacji zachodniej na obszary ruskie i litewskie; 2) charakteryzuje działania kontrreformacyjne ze strony Kościoła katolickiego i władz państwowych.
XX. Pierwsze wolne elekcje i ich następstwa. Uczeń:	
1) opisuje okoliczności, zasady, przebieg i następstwa pierwszych wolnych elekcji; 2) charakteryzuje działania Stefana Batorego w zakresie polityki wewnętrznej i zagranicznej; 3) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów państwa polsko-litewskiego w XVI w. z wydarzeniami europejskimi.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia polityczną rolę wybitnych postaci okresu pierwszych wolnych elekcji; 2) charakteryzuje sytuację wewnętrzną i międzynarodową Rzeczypospolitej na początku panowania Zygmunta III Wazy.
XXI. Renesans w Polsce. Uczeń:	
1) ocenia dorobek polskiej myśli politycznej doby renesansu; 2) rozpoznaje dokonania twórców polskiego odrodzenia w dziedzinie kultury.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) analizuje i interpretuje fragmenty dzieł pisarzy politycznych polskiego odrodzenia; 2) ocenia wpływ reformacji i kontrreformacji na rozwój kultury w Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 3) charakteryzuje związki renesansu polskiego z europejskim.
XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń:	

1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w okresie panowania Wazów; 2) opisuje sytuację wewnętrzną i położenie międzynarodowe Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1669–1696; 3) ocenia znaczenie bitwy pod Wiedniem dla losów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy; 4) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy i świata w XVII w.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania XVII-wiecznych konfliktów Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 2) przedstawia przebieg wojen toczonych przez Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XVII w., z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców i polityków, w tym: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Stefana Czarnieckiego, Jana III Sobieskiego.
XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń:	
1) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, liberum veto i rokosze; 2) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.; 3) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim w XVII w.; 4) rozpoznaje dokonania twórców epoki baroku powstałe na terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje udział poszczególnych stanów w życiu gospodarczym Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 2) opisuje i ocenia projekty wzmocnienia władzy królewskiej w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, w tym: Piotra Skargi, Jana Kazimierza; 3) charakteryzuje cechy sztuki barokowej i opisuje sarmatyzm jako ideologię i styl życia szlachty w Rzeczypospolitej Obojga Narodów.
XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń:	
1) charakteryzuje postęp techniczny i przemiany kapitalistyczne w Europie Zachodniej; 2) wyjaśnia główne idee oświecenia i rozpoznaje dokonania epoki w dziedzinie kultury; 3) charakteryzuje absolutyzm oświecony na przykładach państw sąsiadujących z Rzeczpospolitą Obojga Narodów;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje rozwój parlamentaryzmu i rewolucję przemysłową w Anglii; 2) analizuje i interpretuje fragmenty tekstów myślicieli oświeceniowych; 3) charakteryzuje sztukę klasycystyczną;

4) charakteryzuje proces modernizacji Rosji w XVIII w. i rosyjską ideę imperium.	4) charakteryzuje najważniejsze konflikty polityczne w Europie i na świecie w XVIII w.
XXV. Rewolucje XVIII w. Uczeń:	
1) wyjaśnia genezę i charakteryzuje następstwa amerykańskiej wojny o niepodległość; 2) charakteryzuje ustrój Stanów Zjednoczonych w świetle założeń konstytucji amerykańskiej; 3) wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki rewolucji francuskiej; 4) ocenia znaczenie rewolucji amerykańskiej i francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej; 5) przedstawia wkład Polaków w walkę o niepodległość Stanów Zjednoczonych.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia rolę przywódców rewolucji amerykańskiej i francuskiej; 2) charakteryzuje etapy rewolucji francuskiej i wyjaśnia specyfikę okresu jakobińskiego; 3) ocenia sytuację wewnętrzną i międzynarodową Francji w dobie Dyktatoratu.
XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń:	
1) opisuje i ocenia sytuację wewnętrzną i międzynarodową Rzeczypospolitej w czasach saskich; 2) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej, wskazując przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego; 3) przedstawia reformy z pierwszych lat panowania Stanisława Augusta; 4) wyjaśnia przyczyny i przedstawia zasięg terytorialny pierwszego rozbioru Rzeczypospolitej; 5) wyjaśnia okoliczności zwołania Sejmu Wielkiego i przedstawia jego reformy, ze szczególnym uwzględnieniem postanowień Konstytucji 3 maja.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje i ocenia projekty naprawy Rzeczypospolitej w I poł. XVIII w., w tym: Stanisława Leszczyńskiego, Stanisława Konarskiego; 2) ocenia znaczenie polsko-saskiej unii personalnej i rolę panujących; 3) wyjaśnia znaczenie konfederacji barskiej; 4) charakteryzuje położenie międzynarodowe i sytuację wewnętrzną Rzeczypospolitej po pierwszym rozborze; 5) porównuje polskie rozwiązania konstytucyjne z amerykańskimi i francuskimi.
XXVII. Upadek Rzeczypospolitej (wojna z Rosją i powstanie kościuszkowskie). Uczeń:	
1) wyjaśnia wpływ konfederacji targowickiej na wybuch wojny z Rosją; 2) charakteryzuje przebieg powstania kościuszkowskiego, z uwzględnieniem roli jego przywódców; 3) opisuje zasięg terytorialny drugiego i trzeciego rozbioru Rzeczypospolitej;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) przedstawia przebieg wojny w obronie Konstytucji 3 maja, z uwzględnieniem roli dowódców;

4) przedstawia przyczyny upadku Rzeczypospolitej w XVIII w.; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej w XVIII w. z wydarzeniami w Europie i na świecie.	2) ocenia postać Tadeusza Kościuszki jako pierwszego polskiego nowożytnego bohatera narodowego; 3) porównuje politykę państw zaborczych na zagarniętych ziemiach Rzeczypospolitej; 4) charakteryzuje wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej w XVIII w.
XXVIII. Kultura doby oświecenia w Rzeczypospolitej. Uczeń:	
1) rozpoznaje dokonania przedstawicieli polskiego oświecenia w dziedzinie kultury; 2) rozpoznaje i charakteryzuje najważniejsze zabytki architektury i sztuki doby oświecenia w Polsce; 3) omawia rolę instytucji oświeceniowych (Komisja Edukacji Narodowej, Biblioteka Załuskich, teatr, czasopiśmiennictwo).	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia związki oświecenia polskiego z europejskim; 2) omawia i ocenia dorobek piśmiennictwa oświeceniowego w służbie Rzeczypospolitej (Hugo Kołłątaja, Stanisława Staszica); 3) omawia rolę Stanisława Augusta jako mecenasa sztuki.
XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń:	
1) charakteryzuje walkę Francji o dominację w Europie; 2) przedstawia sukcesy i porażki wewnętrznej polityki Napoleona; 3) przedstawia przykłady zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona, z uwzględnieniem Legionów Polskich we Włoszech; 4) charakteryzuje genezę, ustrój i dzieje Księstwa Warszawskiego; 5) ocenia znaczenie epoki napoleońskiej dla losów Francji i Europy.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyodrębnia etapy ekspansji Francji i omawia proces tworzenia kolejnych antynapoleońskich koalicji; 2) przedstawia przebieg wojny 1809 r. na ziemiach polskich; 3) ocenia postać księcia Józefa Poniatowskiego; 4) ocenia stosunek Napoleona do sprawy polskiej.
XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń:	
1) przedstawia decyzje kongresu wiedeńskiego w odniesieniu do Europy i świata, z uwzględnieniem podziału ziem polskich; 2) opisuje funkcjonowanie systemu wiedeńskiego i charakteryzuje próby jego podważenia; 3) przedstawia przebieg rewolucji przemysłowej w Europie i Stanach Zjednoczonych oraz wskazuje jej najważniejsze konsekwencje	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia rolę Świętego Przymierza; 2) charakteryzuje ruchy społeczne i niepodległościowe w I poł. XIX w.; 3) charakteryzuje proces powstawania niepodległych państw w Ameryce Łacińskiej; 4) wyjaśnia założenia doktryny Monroe;

społeczno-gospodarcze; 4) omawia najważniejsze prądy kulturowe oraz nurty ideowe I poł. XIX wieku, uwzględniając ich przedstawicieli; 5) wyjaśnia genezę i skutki Wiosny Ludów; 6) charakteryzuje wojnę krymską i jej następstwa.	5) charakteryzuje przebieg Wiosny Ludów w Europie.
XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń:	
1) charakteryzuje sytuację polityczną, społeczno-gospodarczą i kulturową Królestwa Polskiego, ziem zabranych, zaboru pruskiego i austriackiego; 2) wyjaśnia genezę powstania listopadowego i opisuje jego następstwa; 3) opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie; 4) wyjaśnia okoliczności wybuchu powstania krakowskiego i opisuje jego skutki, z uwzględnieniem tzw. rabacji galicyjskiej; 5) opisuje następstwa Wiosny Ludów na ziemiach polskich i przedstawia udział Polaków w Wiosnie Ludów w Europie; 6) rozpoznaje i charakteryzuje dorobek kultury polskiej I poł. XIX w.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje ruch spiskowy na ziemiach polskich; 2) prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące powstania listopadowego i roli jego przywódców; 3) wyjaśnia przyczyny i charakter przemian społecznych i gospodarczych na ziemiach polskich w I poł. XIX w.; 4) porównuje programy głównych obozów Wielkiej Emigracji, rozpoznając ich przedstawicieli; 5) charakteryzuje różnice między klasycyzmem i romantyzmem.
XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń:	
1) wyjaśnia genezę powstania styczniowego i opisuje jego następstwa; 2) opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie; 3) charakteryzuje organizację polskiego państwa podziemnego w okresie powstania styczniowego, z uwzględnieniem roli jego przywódców, w tym Romualda Traugutta; 4) przedstawia problem uwłaszczenia chłopów w zaborze rosyjskim oraz porównuje z procesem uwłaszczeniowym w pozostałych zaborach.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia znaczenie powstania styczniowego dla kształtowania się nowoczesnego narodu polskiego; 2) opisuje przykłady działalności Polaków w czasie zesłania na Syberii.

XXXIII. Europa i świat w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń:	
1) porównuje procesy zjednoczeniowe Włoch i Niemiec w XIX w.; 2) wyjaśnia przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych; 3) omawia przyczyny, zasięg i następstwa ekspansji kolonialnej państw europejskich, Stanów Zjednoczonych i Japonii.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje podział polityczny świata u schyłku XIX w.; 2) przedstawia reformy wewnętrzne w państwach zaborczych w II połowie XIX i na początku XX wieku; 3) charakteryzuje proces modernizacji Japonii.
XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń:	
1) przedstawia przemiany gospodarcze w Europie i świecie, wymienia najważniejsze odkrycia naukowe i dokonania techniczne; charakteryzuje procesy migracyjne; 2) charakteryzuje nowe prądy ideowe i kulturowe, ruch emancypacyjny kobiet, przemiany obyczajowe i początki kultury masowej; 3) wyjaśnia procesy demokratyzacji ustrojów państw Europy Zachodniej; 4) charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności robotników.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) rozpoznaje wybitnych teoretyków i działaczy nowych ideologii; opisuje ich dokonania; 2) wyjaśnia związki ideologii z ruchami narodowyzwolenческими i zjednoczeniowymi, z działalnością partii politycznych oraz związków zawodowych; 3) charakteryzuje odrodzenie się idei sportu olimpijskiego.
XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń:	
1) wyjaśnia cele i porównuje metody polityki zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej (w tym ziem zabranych) – rusyfikacja, germanizacja, autonomia galicyjska; 2) porównuje zmiany zachodzące w sytuacji społeczno-gospodarczej w trzech zaborach; 3) charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców; 4) charakteryzuje proces formowania się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków i innych grup narodowych zamieszkujących tereny dawnej Rzeczypospolitej; dostrzega znaczenie języka, wiary, edukacji dla podtrzymania świadomości narodowej;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje rozwój przemysłowy ziem polskich, z uwzględnieniem urbanizacji; 2) charakteryzuje nowe klasy i warstwy społeczne; 3) porównuje programy nowoczesnych ruchów politycznych; charakteryzuje dokonania najważniejszych przedstawicieli tych ruchów; 4) porównuje przyczyny i przebieg rewolucji w latach 1905–1907 w Rosji i w Królestwie Polskim; 5) przedstawia rezultaty wystąpień rewolucyjnych i ocenia ich znaczenie.

5) rozpoznaje przejawy odradzania się polskości na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach; 6) przedstawia genezę nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy), z uwzględnieniem ich przedstawicieli, w tym: Wincentego Witosa, Ignacego Daszyńskiego, Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego i Wojciecha Korfanteo; 7) wyjaśnia genezę, charakter i skutki rewolucji w latach 1905–1907 w Królestwie Polskim.	
XXXVI. Kultura i nauka polska w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń:	
1) wyjaśnia specyfikę polskiego pozytywizmu oraz twórczości młodopolskiej; 2) rozpoznaje dorobek kultury polskiej doby pozytywizmu i Młodej Polski; 3) wskazuje przykłady najwybitniejszych dzieł tworzonych „ku pokrzepieniu serc”; 4) rozpoznaje najważniejszych ludzi nauki oraz omawia ich dokonania.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje podstawy ideowe i program polskiego pozytywizmu; 2) charakteryzuje różne nurty w sztuce na przełomie XIX i XX w.; 3) ocenia rolę kultury polskiej w dziele zachowania tożsamości narodowej przez Polaków w dobie rusyfikacji i germanizacji.
XXXVII. I wojna światowa. Uczeń:	
1) wyjaśnia pośrednie i bezpośrednie przyczyny wybuchu wojny, z uwzględnieniem procesu powstawania dwóch przeciwstawnych systemów sojuszy; 2) opisuje charakter działań wojennych na różnych frontach; 3) wyjaśnia okoliczności przystąpienia USA do wojny i ich rolę w konflikcie; 4) przedstawia przyczyny i skutki rewolucji lutowej i październikowej w Rosji; 5) wyjaśnia przyczyny klęski państw centralnych i Rosji.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) omawia najważniejsze konflikty polityczne i militarne poprzedzające I wojnę światową, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji na Bałkanach; 2) omawia strategiczne koncepcje prowadzenia wojny i ich realizację; 3) przedstawia przebieg działań wojennych na najważniejszych frontach, dostrzegając zależności między nimi; 4) charakteryzuje sytuację ludności cywilnej, z uwzględnieniem przykładów eksterminacji.
XXXVIII. Sprawa polska w przededniu i podczas I wojny światowej. Uczeń:	
1) omawia stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej w przededniu i po wybuchu wojny;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

2) przedstawia koncepcje polskich ugrupowań politycznych wobec nadciągającego konfliktu światowego; 3) analizuje umiędzynarodowienie sprawy polskiej (m.in. akt 5 listopada, rola USA i rewolucji rosyjskich, deklaracja z 3 czerwca 1918 r.); 4) charakteryzuje przykłady zaangażowania militarnego Polaków podczas wojny, ze szczególnym uwzględnieniem losów Legionów.	1) opisuje polskie przedsięwzięcia polityczne po stronie państw centralnych i Ententy; 2) przedstawia szlak bitewny żołnierzy polskich formacji wojskowych w tym: Łowczówek, Rokitna, Kostiuchnówka, Kaniów, Krzywopłoty, z uwzględnieniem roli dowódców; 3) charakteryzuje przykłady politycznych działań państwotwórczych i wymienia ich liderów; 4) ocenia skalę zniszczeń wojennych na ziemiach polskich; 5) opisuje tragizm losów Polaków wcielonych do armii zaborczych.
XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń:	
1) analizuje cywilizacyjne i kulturowe następstwa wojny; ocenia straty wojenne, wylicza społeczne i gospodarcze następstwa wojny; 2) przedstawia postanowienia traktatu wersalskiego; charakteryzuje słabe strony ładu wersalskiego; 3) charakteryzuje cele Ligi Narodów; 4) wyjaśnia znaczenie układów z Rapallo i Locarno dla ładu międzynarodowego; 5) charakteryzuje wielki kryzys gospodarczy; 6) rozpoznaje dorobek okresu międzywojennego w dziedzinie kultury i nauki.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) przedstawia postanowienia traktatów pokojowych podpisanych z sojusznikami Niemiec; 2) ocenia funkcjonowanie Ligi Narodów i skutki amerykańskiego izolacjonizmu; 3) wyjaśnia przyczyny wielkiego kryzysu gospodarczego i ocenia skuteczność metod jego zwalczania na świecie; 4) ocenia sytuację Niemiec w latach dwudziestych; 5) charakteryzuje przemiany cywilizacyjne na świecie w okresie międzywojennym.
XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń:	
1) wyjaśnia genezę powstania państwa sowieckiego i charakteryzuje jego politykę wewnętrzną i zagraniczną w okresie międzywojennym; 2) wyjaśnia genezę faszyzmu i charakteryzuje faszystowskie Włochy; 3) charakteryzuje drogę Hitlera do władzy w Niemczech; 4) charakteryzuje politykę wewnętrzną i zagraniczną III Rzeszy w latach trzydziestych;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) porównuje systemy totalitarne charakteryzując ich imperialne cele; 2) wyjaśnia rolę ideologii w systemach totalitarnych i zjawisko kultu jednostki; 3) wyjaśnia przyczyny i opisuje przejawy kryzysu demokracji w okresie międzywojennym; 4) charakteryzuje państwa autorytarne w Europie i na świecie;

5) porównuje funkcjonowanie aparatu terroru w ZSRS i III Rzeszy.	5) ukazuje skalę wewnętrznych represji w ZSRS w latach 30. (w tym tzw. operację polską NKWD 1937–1938).
XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń:	
1) analizuje proces formowania się centralnego ośrodka władzy państwowej (od październikowej deklaracji Rady Regencyjnej do małej konstytucji z 1919 r.); 2) przedstawia postanowienia konferencji pokojowej w Paryżu dotyczące Polski; 3) charakteryzuje proces kształtowania się polskiej granicy z Niemcami, z uwzględnieniem powstania wielkopolskiego, powstań śląskich i plebiscytów; 4) charakteryzuje proces kształtowania się polskiej granicy wschodniej, ze szczególnym uwzględnieniem wojny polsko-bolszewickiej; 5) porównuje kształt terytorialny I i II Rzeczypospolitej.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania odzyskania niepodległości przez Polskę; 2) opisuje genezę i przebieg wojny polsko-bolszewickiej oraz jej powiązanie z kwestią ukraińską i litewską; 3) ocenia z perspektywy polskiej i europejskiej polityczne i cywilizacyjne znaczenie bitwy warszawskiej; 4) charakteryzuje proces formowania się granic z Czechosłowacją i Litwą.
XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń:	
1) charakteryzuje ustrój polityczny II Rzeczypospolitej na podstawie konstytucji marcowej z 1921 r., 2) wyjaśnia przyczyny przewrotu majowego, charakteryzuje jego przebieg oraz ocenia skutki ustrojowe (nowela sierpniowa, konstytucja kwietniowa z 1935 r.); 3) ocenia wpływ Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego oraz innych polityków na kształt II Rzeczypospolitej; porównuje ich wizje Polski; 4) charakteryzuje życie polityczne w Polsce w czasie rządów sanacyjnych; 5) ocenia rolę wybitnych postaci w odbudowie niepodległej Polski i kształtowaniu jej ustroju; 6) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski, Europy i świata w okresie międzywojennym.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) porównuje ustrój i rzeczywistość polityczną w II Rzeczypospolitej przed i po przewrocie majowym; 2) charakteryzuje dynamikę zmian na polskiej scenie politycznej w okresie międzywojennym; 3) ocenia skuteczność polskiej polityki zagranicznej w okresie międzywojennym; 4) analizuje politykę wewnętrzną władz i podstawy społeczeństwa II Rzeczypospolitej wobec zagrożenia wojennego.
XLIII. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej. Uczeń:	

1) charakteryzuje skalę i skutki wojennych zniszczeń, uwzględniając zaborowe „dziedzictwo”; 2) charakteryzuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej, uwzględniając jego wielonarodowy, wielokulturowy i wieloreligijny charakter; 3) przedstawia i ocenia dokonania pierwszych lat odbudowy (m.in. reformy Władysława Grabskiego i unifikacja państwa); 4) omawia skutki światowego kryzysu gospodarczego na ziemiach polskich; 5) charakteryzuje i ocenia osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej z lat 30. (m.in. reformy Eugeniusza Kwiatkowskiego).	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w II Rzeczypospolitej, z uwzględnieniem problemu reformy rolnej; 2) analizuje stosunki narodowościowe i religijne na obszarze II Rzeczypospolitej; 3) ocenia politykę gospodarczą i społeczną władz II Rzeczypospolitej. 4) dostrzega obecność Polonii poza granicami kraju, z uwzględnieniem roli Związku Polaków w Niemczech.
XLIV. Kultura i nauka w okresie II Rzeczypospolitej. Uczeń:	
1) rozpoznaje osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki z okresu II Rzeczypospolitej oraz ich twórców; 2) charakteryzuje zróżnicowanie kulturowe II Rzeczypospolitej.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje proces upowszechniania oświaty w II Rzeczypospolitej; 2) ocenia dorobek II Rzeczypospolitej w dziedzinie kultury, nauki i sportu na tle europejskim; 3) charakteryzuje przejawy kultury masowej w Polsce międzywojennej.
XLV. Świat na drodze do II wojny światowej. Uczeń:	
1) przedstawia ideologiczne, polityczne i gospodarcze przyczyny wybuchu II wojny światowej; 2) wyjaśnia wpływ polityki hitlerowskich Niemiec na rozbijanie systemu wersalskiego; 3) charakteryzuje politykę appeasementu; 4) wyjaśnia genezę paktu Ribbentrop-Mołotow i przedstawia jego postanowienia.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje proces marginalizowania Ligi Narodów przez państwa niedemokratyczne; 2) charakteryzuje i ocenia ekspansję Włoch oraz wojnę domową w Hiszpanii i jej uwarunkowania.
XLVI. Wojna obronna Polski w 1939 roku. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń:	

1) charakteryzuje położenie międzynarodowe Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej; 2) wyjaśnia cele wojenne hitlerowskich Niemiec i ZSRS; 3) charakteryzuje etapy wojny obronnej, podaje przykłady bohaterstwa obrońców, w tym: Westerplatte, Poczty Polskiej, Mokrej, Wizny, bitwy nad Bzurą, Warszawy, Kocka i zbrodni wojennych dokonanych przez agresorów, w tym w: Wieluniu, Bydgoszczy, Katowicach, Grodnie; 4) przedstawia podział ziem polskich między okupantów; wskazuje przykłady współpracy między nimi; 5) wyjaśnia znaczenie powołania polskich władz państwowych i sił zbrojnych na uchodźstwie; 6) wyjaśnia przyczyny przegranej przez Polskę wojny obronnej.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) porównuje potencjał walczących stron; 2) przedstawia polską strategię obrony i rozmieszczenie wojsk; 3) ocenia zachowanie dowódców (m.in. Edwarda Rydza-Śmigłego, Henryka Sucharskiego, Juliana Filipowicza Władysława Raginisa, Stanisława Dąbka, Tadeusza Kutrzebę, Franciszka Kleeberga), żołnierzy, polityków, w tym Ignacego Mościckiego, Stefana Starzyńskiego i ludności cywilnej podczas wojny obronnej w 1939 r.; 4) charakteryzuje materialne i demograficzne skutki przegranej wojny obronnej; 5) przedstawia i ocenia zachowania aliantów wobec agresji hitlerowskich Niemiec.
XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń:	
1) omawia współpracę hitlerowskich Niemiec i ZSRS w latach 1939–1941; 2) charakteryzuje etapy agresji i aneksji obu totalitarnych mocarstw; 3) sytuuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne); 4) charakteryzuje politykę hitlerowskich Niemiec na terenach okupowanej Europy; 5) wyjaśnia przyczyny klęski państw Osi; 6) opisuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki (Teheran, Jałta, Poczdam) i przedstawia ich ustalenia.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje przebieg działań wojennych na Dalekim Wschodzie i na innych frontach II wojny światowej; 2) omawia narodziny i działalność Wielkiej Koalicji; 3) charakteryzuje sytuację ludności cywilnej oraz jeńców wojennych, z uwzględnieniem przykładów eksterminacji; 4) charakteryzuje polityczne, gospodarczo-społeczne oraz kulturowe skutki II wojny światowej.
XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń:	
1) przedstawia prawno-ustrojowe regulacje okupacyjnych władz, dotyczące terytorium państwa polskiego i zamieszkującej tam ludności;	spełnia wymagania dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia rolę okupantów w zaognianiu trudnych relacji polsko-litewskich i polsko-ukraińskich;

2) przedstawia realia życia codziennego w okupowanej Polsce; 3) wymienia i charakteryzuje przykłady największych zbrodni niemieckich i sowieckich (m.in. Auschwitz, Palmiry, Piaśnica, Ponary, Katyń, Miednoje, Charków); 4) porównuje system sowieckich i niemieckich obozów pracy, obozów koncentracyjnych oraz obozów zagłady; omawia kwestie deportacji i wysiedleń ludności oraz jej planowanego wyniszczenia; 5) wyjaśnia przyczyny i rozmiary konfliktu polsko-ukraińskiego, w tym ludobójstwa ludności polskiej na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej; 6) charakteryzuje postawy polskiego społeczeństwa wobec polityki okupantów oraz wymienia przykłady heroizmu Polaków, w tym: Witolda Pileckiego, Maksymiliana Marii Kolbego; 7) wyjaśnia i omawia sposoby upamiętnienia zbrodni obu okupantów oraz heroizm Polaków na przykładzie: a) Muzeum Powstania Warszawskiego, b) Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, c) Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu.	2) porównuje i ocenia założenia i metody polityki III Rzeszy i Związku Sowieckiego w okupowanej Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem eksterminacji inteligencji i duchowieństwa.
XLIX. Niemiecka polityka eksterminacji. Uczeń:	
1) przedstawia ideologiczne podstawy eksterminacji Żydów oraz innych grup etnicznych i społecznych, prowadzonej przez Niemcy hitlerowskie; 2) charakteryzuje etapy eksterminacji Żydów (dyskryminacja, stygmatyzacja, izolacja, zagłada); 3) rozpoznaje główne miejsca eksterminacji Żydów polskich i europejskich oraz innych grup etnicznych i społecznych na terenie Polski i Europy Środkowo-Wschodniej (w tym:	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) rozróżnia terminologię stosowaną w nauce na określenie niemieckiej polityki eksterminacyjnej w okresie II wojny światowej (m.in. Holokaust, Szoa, Porajmos); 2) wyjaśnia religijne, kulturowe i polityczne korzenie rasizmu i antysemityzmu; 3) przedstawia rasistowską i antysemicką politykę Niemiec hitlerowskich przed II wojną światową;

Auschwitz-Birkenau, Treblinka, Sobibór, Babi Jar). 4) opisuje postawy ludności żydowskiej wobec Holokaustu, z uwzględnieniem powstania w getcie warszawskim; 5) charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego i społeczności międzynarodowej wobec Holokaustu, z uwzględnieniem „sprawiedliwych”, na przykładzie Ireny Sendlerowej, Antoniny i Jana Żabińskich oraz rodziny Ulmów.	4) przedstawia i omawia działania rządu Rzeczypospolitej Polskiej wobec tragedii Zagłady, z uwzględnieniem misji Jana Karłowicza i roli „Żegoty”.
L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń:	
1) omawia działalność rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie; 2) ocenia znaczenie układu Sikorski-Majski dla obywateli polskich, znajdujących się pod okupacją sowiecką; 3) przedstawia przykłady bohaterstwa żołnierzy polskich na frontach II wojny światowej, w tym: bitwę o Narvik, bitwę o Anglię, bitwę pod Tobrukiem, bitwę o Monte Cassino, bitwę pod Falaise, bitwę o Arnhem, bitwę o Kołobrzeg, bitwę o Brede; 4) analizuje politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej; 5) charakteryzuje organizację i cele Polskiego Państwa Podziemnego; 6) charakteryzuje polityczną i militarną działalność Armii Krajowej oraz Narodowych Sił Zbrojnych i Batalionów Chłopskich; wskazuje różne formy oporu wobec okupantów; 7) wyjaśnia uwarunkowania akcji „Burza”; 8) charakteryzuje powstanie warszawskie (uwarunkowania polityczne, przebieg walk, następstwa powstania, postawę aliantów i Związku Sowieckiego); 9) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w okresie II wojny światowej z wydarzeniami w Europie i na świecie.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia rolę wielkich postaci polskiej polityki z okresu II wojny światowej, w tym: Władysława Sikorskiego, Stefana Grot-Roweckiego, Władysława Andersa, Stanisława Mikołajczyka, Kazimierza Sosnkowskiego, Leopolda Okulickiego; 2) opisuje położenie rządu Rzeczypospolitej Polskiej na arenie międzynarodowej; 3) charakteryzuje losy armii gen. Władysława Andersa; 4) sytuuje w czasie i przestrzeni działania polskich formacji wojskowych na różnych frontach II wojny światowej; 5) opisuje walki na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej, w tym: o Lwów, o Wilno; 6) ocenia rolę wielkich postaci polskiej polityki z okresu II wojny światowej; 7) przywołuje różne oceny historyków na temat powstania warszawskiego. 8) dostrzega tragizm losów twórców zaangażowanych w niepodległościową konspirację, w tym: Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Tadeusza Gajcego i Zygmunta Rumla.

LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń:	
1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe skutki II wojny światowej; 2) charakteryzuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata; 3) wyjaśnia cele i strukturę Organizacji Narodów Zjednoczonych i charakteryzuje rolę tej organizacji w powojennym świecie; 4) opisuje przyczyny rozpadu koalicji antyhitlerowskiej i wyjaśnia genezę zimnej wojny (z uwzględnieniem wojny w Korei); 5) charakteryzuje powojenny problem niemiecki; 6) omawia proces sowyetyzacji państw Europy Środkowo-Wschodniej; 7) wyjaśnia genezę NATO i Układu Warszawskiego i charakteryzuje oba bloki polityczno-wojskowe; 8) charakteryzuje zmiany w ZSRS po śmierci Stalina; opisuje wydarzenia w NRD w 1953 roku i na Węgrzech w 1956 roku i Czechosłowacji w 1968 roku.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje skutki II wojny światowej, w tym problem osądzenia ludobójstwa (sąd w Norymberdze), użycia broni atomowej, współistnienia państw demokratycznych z państwami totalitarnymi; 2) ocenia działalność Organizacji Narodów Zjednoczonych w powojennym świecie; 3) wyjaśnia okoliczności utworzenia państwa Izrael i genezę konfliktu arabsko-izraelskiego; 4) omawia przemiany w Chinach po II wojnie światowej; charakteryzuje system maoistowski; 5) przedstawia przemiany kulturowe i cywilizacyjne na świecie w latach zimnej wojny.
LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń:	
1) wyjaśnia genezę procesów dekolonizacyjnych w Azji i Afryce, 2) wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki konfliktów zimnowojennych, w tym wojny w Wietnamie, kryzysu kubańskiego oraz wojny w Afganistanie; 3) wyjaśnia charakter konfliktów na Bliskim Wschodzie, ze szczególnym uwzględnieniem konfliktu arabsko-izraelskiego; 4) charakteryzuje genezę i etapy integracji europejskiej.	spełnia wymagania dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje przebieg i specyfikę konfliktów w Wietnamie oraz wojen arabsko-izraelskich i ocenia ich skutki; 2) charakteryzuje tzw. rok Afryki; 3) omawia przemiany w Chinach po śmierci Mao Zedonga; 4) wyjaśnia przyczyny i uwarunkowania rozwoju terroryzmu w Europie i na świecie.
LIII. Przemiany cywilizacyjne na świecie. Uczeń:	
1) charakteryzuje i wyjaśnia znaczenie najważniejszych przemian naukowo-technicznych na świecie po II wojnie światowej;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

2) analizuje najważniejsze przemiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej; 3) charakteryzuje zjawisko „rewolucji obyczajowej” i ruchów młodzieżowych, ze szczególnym uwzględnieniem wydarzeń 1968 roku; 4) opisuje rozwój nowych środków komunikacji społecznej i ocenia ich znaczenie.	1) dostrzega problem biedy we współczesnym świecie, ze szczególnym uwzględnieniem państw Południa; 2) charakteryzuje najważniejsze współczesne zagrożenia cywilizacyjne; 3) wyjaśnia rolę religii we współczesnym świecie, w tym znaczenie Soboru Watykańskiego II dla działalności Kościoła katolickiego w świecie i idei ekumenizmu; 4) charakteryzuje rolę kultury masowej i sportu we współczesnym świecie.
LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń:	
1) charakteryzuje proces rozpadu ZSRS i określa jego następstwa; 2) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1989–1991; 3) opisuje konflikty na terenie byłej Jugosławii oraz wojny czeczeńskie; 4) charakteryzuje kontynuację procesu integracji w Europie i przedstawia główne etapy rozwoju Unii Europejskiej.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) porównuje proces obalania komunizmu w krajach Europy Środkowo-Wschodniej i transformacji ustrojowej tych państw; 2) wyjaśnia przyczyny rosnącego znaczenia Chin w świecie współczesnym; 3) charakteryzuje nowe zagrożenia dla ładu międzynarodowego.
LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń:	
1) opisuje straty demograficzne, gospodarcze i kulturowe po II wojnie światowej; 2) porównuje obszar państwa polskiego przed i po II wojnie światowej; 3) charakteryzuje okoliczności i etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów; 4) omawia działalność opozycji legalnej oraz podziemia antykomunistycznego, w tym: Narodowych Sił Zbrojnych (NSZ), Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość (WiN), Narodowego Zjednoczenia Wojskowego (NZW); 5) charakteryzuje losy żołnierzy wyklętych/niezlomnych, 6) opisuje represje sowieckiego i polskiego aparatu bezpieczeństwa (w tym obława augustowska);	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia następstwa społeczno-gospodarcze zmiany granic państwa polskiego; 2) omawia sytuację polskiej emigracji politycznej i działalność rządu Rzeczypospolitej na uchodźstwie.

7) charakteryzuje okres odbudowy oraz ocenia projekt reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu i handlu.	
LVI. Stalinizm w Polsce i jego erozja. Uczeń:	
1) przedstawia proces sowyetyzacji kraju na płaszczyźnie ustrojowej, gospodarczo-społecznej i kulturowej; 2) omawia i ocenia skutki terroru stalinowskiego w Polsce; 3) wyjaśnia przyczyny i następstwa poznańskiego czerwca oraz znaczenie wydarzeń październikowych 1956 roku; 4) opisuje formy i skutki prześladowania Kościoła katolickiego.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia założenia propagandy komunistycznej i charakteryzuje cechy sztuki socrealizmu; 2) wyjaśnia rolę radia „Wolna Europa” wobec propagandy komunistycznej; 3) ocenia efekty społeczne i gospodarcze planu sześcioletniego; 4) charakteryzuje przejawy odwilży popaździernikowej.
LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń:	
1) charakteryzuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i stopień uzależnienia od ZSRS; opisuje proces industrializacji i funkcjonowanie gospodarki planowej; 2) wyjaśnia genezę i następstwa kryzysów społecznych w latach 1968, 1970 i 1976; 3) wyjaśnia społeczno-polityczną rolę Kościoła katolickiego; 4) charakteryzuje i ocenia działalność opozycji politycznej w latach 1976–1980; 5) ocenia rolę papieża Jana Pawła II i jego wpływ na przemiany w Polsce i krajach sąsiednich; 6) wyjaśnia przyczyny i następstwa strajków w 1980 roku; 7) charakteryzuje ruch społeczny „Solidarność” i ocenia jego wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce i w Europie.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje postawy społeczne od negacji i oporu po przystosowanie i współpracę; 2) wyjaśnia znaczenie obchodów milenijnych w roku 1966, z uwzględnieniem roli prymasa Stefana Wyszyńskiego; 3) rozpoznaje najważniejsze postacie „Solidarności” (z perspektywy ogólnopolskiej i lokalnej); 4) charakteryzuje osiągnięcia polskich twórców kultury, ludzi nauki i sportowców w latach 60. i 70.
LVIII. Dekada 1981–1989. Uczeń:	
1) wyjaśnia przyczyny wprowadzenia stanu wojennego, opisuje jego specyfikę oraz społeczne, gospodarcze i polityczne skutki;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

2) charakteryzuje postawy Polaków wobec stanu wojennego, przedstawia formy oporu społecznego oraz ocenia rolę ks. Jerzego Popiełuszki i okoliczności jego śmierci; 3) wyjaśnia przyczyny zawarcia porozumienia okrągłego stołu opisuje i ocenia jego skutki; 4) rozpoznaje największe powojenne polskie osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki, z uwzględnieniem twórczości emigracyjnej.	1) ocenia międzynarodową reakcję na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce; 2) opisuje i ocenia politykę władz PRL względem Kościoła w latach 80.; 3) opisuje wpływ Kościoła katolickiego na ruch społeczny Polaków; 4) charakteryzuje realia życia codziennego w PRL lat 80.
LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI wieku. Uczeń:	
1) przedstawia proces rozpadu Układu Warszawskiego i odzyskiwania suwerenności przez Polskę; 2) opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997, wyjaśnia ich międzynarodowe uwarunkowania; 3) wyjaśnia kontrowersje wokół problemu dekomunizacji i lustracji; 4) ocenia proces transformacji ustrojowej i gospodarczej; 5) charakteryzuje i ocenia polską politykę zagraniczną (w tym przystąpienie Polski do NATO i do Unii Europejskiej).	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturowe lat 90.; 2) charakteryzuje polityczne spory o kształt wolnej Polski; 3) ocenia społeczne koszty transformacji; 4) charakteryzuje stosunki Polski z państwami sąsiednimi.

Warunki i sposób realizacji

Historia w liceum i technikum będzie na powrót realizowana w całym cyklu kształcenia przez wszystkich uczniów. Jest niezwykle ważne, aby każdy absolwent liceum i technikum znał dzieje swojego państwa i narodu, a także orientował się w ważnych momentach

historii powszechnej w wymiarze regionalnym, europejskim i globalnym. Zaproponowany układ treści szczegółowych stwarza możliwość pogłębionej względem szkoły podstawowej refleksji nad dziejami ojczystymi, z uwzględnieniem szerokiego kontekstu uwarunkowań wewnętrznych i międzynarodowych.

Treści z zakresu rozszerzonego są zintegrowane z zapisami dla zakresu podstawowego – ich realizacja w oddziałach klasowych z rozszerzoną historią powinna być zatem prowadzona w sposób koherentny. Nauczyciel w procesie nauczania – uczenia się może swobodnie (w ramach przewidzianej siatki godzin) rozkładać akcenty na różne wiązki tematyczne, uwzględniając możliwości i zainteresowania swoich uczniów. Wymagania określone w podstawie programowej nie są gotowym programem nauczania i w żadnym wypadku nie mogą być traktowane jako zestaw tematów lekcji. Stanowią rejestr zakładanych umiejętności, które ma opanować absolwent szkoły ponadpodstawowej i jako takie będą podstawą do konstruowania arkusza maturalnego z historii.

W procesie lekcyjnym i przy okazji zadań domowych nauczyciele i uczniowie powinni wykorzystywać wszelkie dostępne zasoby źródeł i opracowań historycznych. Postęp technologiczny stwarza coraz szersze możliwości docierania do świadectw minionej rzeczywistości – oznacza to, że uczeń i nauczyciel nie są skazani na tradycyjną dydaktykę.

Dobór stosowanych w procesie nauczania – uczenia się metod i środków dydaktycznych powinien być zależny od możliwości i potrzeb uczniów. Ich repertuar wyznaczają jedynie wiedza i wyobrażenia nauczycieli oraz entuzjazm uczniów. Swoboda w doborze zasad i metod nauczania, a także w zakresie wykorzystania środków dydaktycznych będzie stanowić o jakości nauczania historii i wynikających zeń efektów. Nieocenioną pomocą w misji historycznego edukowania młodych Polaków stanowią niezliczone instytucje publiczne i niepubliczne, których zasoby (w większości dostępne w wersjach elektronicznych) mogą stanowić źródło inspiracji i wsparcia dla uczniów i nauczycieli.

Dodatkowo ważne jest, aby w procesie nauczania wykorzystywać, w miarę możliwości, takie formy upamiętniania kluczowych wydarzeń historycznych, jak wycieczki do miejsc pamięci i muzeów, w tym: Muzeum Powstania Warszawskiego, Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu, Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej, Cmentarza Powązkowskiego w Warszawie, Cmentarza Obrońców Lwowa.

Ważne jest, aby w procesie poznawania wydarzeń dotyczących tragicznych losów represjonowanych żołnierzy i osób cywilnych podziemia czasów II wojny światowej i lat powojennych, uczeń nie tylko rozumiał i umiał wyjaśnić pojęcia „Panteon Żołnierzy Wyklętych” oraz „Łączka”, ale miał możliwość rzeczywistego odbioru tych ważnych spraw.

Kluczowa wydaje się maksymalna personalizacja przeszłości i ilustrowanie omawianych zagadnień ikonografią i dokumentami audiowizualnymi, tak aby uczniowie mogli

poznawać wydarzenia historyczne, jednocześnie je przeżywać. Warto jak najczęściej korzystać z różnych form pozalekcyjnej edukacji historycznej (wycieczki, pobyty studyjne, wymiany młodzieżowe, projekty, konkursy, akademie szkolne, uroczystości rocznicowe, rekonstrukcje historyczne, multimedialne wystawy muzealne itp.).

Treści nauczania obejmują 59 działów tematycznych, w których znajdują się wymagania z zakresu podstawowego i z zakresu rozszerzonego. Przyjęto następujące założenia realizacji poszczególnych działów tematycznych w danej klasie, biorąc pod uwagę podstawowy i rozszerzony zakres kształcenia:

- 1) klasa I – starożytność – średniowiecze;
- 2) klasa II – do 1815 roku;
- 3) klasa III – do 1939 roku;
- 4) klasa IV liceum ogólnokształcącego/klassy IV i V technikum – po 1939 roku.

Zaproponowany podział umożliwia nauczycielom położenie szczególnego nacisku na historię XIX i XX stulecia, której realizacja, poczynwszy od dziejów Europy i świata po kongresie wiedeńskim, powinna rozpocząć się w klasie III liceum ogólnokształcącego i technikum i być kontynuowana do zakończenia cyklu kształcenia w tych szkołach.

IV. Cele kształcenia i wychowania

Podstawa programowa dla czteroletniego liceum ogólnokształcącego i pięcioletniego technikum wyraźnie określa cele kształcenia i wychowania. Stanowią one spójną całość, zaś na fundamencie tego wykształcenia uczniowie szkół ponadpodstawowych zdobędą nie tylko zróżnicowane kwalifikacje zawodowe, ale i zdolności dalszego samodzielnego uczenia się, co umożliwi im zdobywanie nowej wiedzy i umiejętności przez całe życie.

Przede wszystkim muszą one być zgodne z celami ogólnymi, wyznaczonymi przez twórców podstawy. Realizacja tych celów jest bowiem obowiązkiem wszystkich nauczycieli i wychowawców, a więc i nauczycieli historii.

Celem kształcenia ogólnego w liceum ogólnokształcącym i technikum jest:

- 1) traktowanie uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności;*
- 2) doskonalenie umiejętności myślowo-językowych, takich jak: czytanie ze zrozumieniem, pisanie twórcze, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami itp.;*
- 3) rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia i integrowanie wiedzy przedmiotowej z różnych dyscyplin;*
- 4) zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów, uzasadniania własnych i cudzych sądów w procesie dialogu we wspólnocie dociekającej;*
- 5) łączenie zdolności krytycznego i logicznego myślenia z umiejętnościami wyobrazeniowo-twórczymi;*
- 6) rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej;*
- 7) rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom obcowanie z kulturą i jej rozumienie;*
- 8) rozwijanie u uczniów szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.*

Autorzy podstawy stworzyli również listę najważniejszych umiejętności, które mają zdobyć w trakcie kształcenia ogólnego wszyscy uczniowie liceum ogólnokształcących i techników. Należą do nich:

- 1) myślenie – rozumiane jako złożony proces umysłowy, polegający na tworzeniu nowych reprezentacji za pomocą transformacji dostępnych informacji, obejmującej interakcję wielu operacji umysłowych: wnioskowanie, abstrahowanie, rozumowanie, wyobrażanie sobie, sądzenie, rozwiązywanie problemów, twórczość. Dzięki temu, że uczniowie szkoły ponadpodstawowej uczą się równocześnie różnych przedmiotów, możliwe jest rozwijanie następujących typów myślenia: analitycznego, syntetycznego, logicznego, komputacyjnego, przyczynowo-skutkowego, kreatywnego, abstrakcyjnego; zachowanie ciągłości kształcenia ogólnego rozwija zarówno myślenie percepcyjne, jak i myślenie pojęciowe. Synteza obu typów myślenia stanowi podstawę wszechstronnego rozwoju ucznia;*
- 2) czytanie – umiejętność łącząca zarówno rozumienie sensów, jak i znaczeń symbolicznych wypowiedzi; kluczowa umiejętność lingwistyczna i psychologiczna prowadząca do rozwoju osobowego, aktywnego uczestnictwa we wspólnocie, przekazywania doświadczeń między pokoleniami;*

3) *umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych, zarówno w mowie, jak i w piśmie, to podstawowa umiejętność społeczna, której podstawą jest znajomość norm językowych oraz tworzenie podstaw porozumienia się w różnych sytuacjach komunikacyjnych;*

4) *kreatywne rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowanie;*

5) *umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, w tym dbałość o poszanowanie praw autorskich i bezpieczne poruszanie się w cyberprzestrzeni;*

6) *umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł;*

7) *nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania;*

8) *umiejętność współpracy w grupie i podejmowania działań indywidualnych.*

Jak widać, podstawa przykłada dużą wagę do rozwijania kompetencji językowej i kompetencji komunikacyjnej *stanowiących kluczowe narzędzie poznawcze we wszystkich dyscyplinach wiedzy.* Bardzo ważne w tym jest łączenie teorii i praktyki językowej. Uczniowie na wszystkich zajęciach mają poznawać terminologię właściwą dla każdego z przedmiotów, w tym i historii. Stałe bogactwo języka służy bowiem rozwojowi intelektualnemu ucznia.

Kolejnym zadaniem wszystkich nauczycieli, w tym nauczających historii, *jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym.* Należy więc stworzyć uczącym się odpowiednie warunki do zdobywania umiejętności sprawnego wyszukiwania oraz wykorzystywania informacji z różnych źródeł. Uczniowie mają także posiadać umiejętności porządkowania i dokumentowania swojej pracy, z zastosowaniem odpowiednich technologii informacyjno-komunikacyjnych. Tym celom powinna pomagać biblioteka szkolna, permanentnie uzupełniania o zasoby książkowe czy multimedialne. Nauczyciel historii musi współpracować z nauczycielami-bibliotekarzami, ażeby wszechstronnie przygotować uczniów *do samokształcenia i świadomego wyszukiwania, selekcjonowania i wykorzystywania informacji.*

Autorzy podstawy programowej słusznie zauważają, że *środki społecznego przekazu odgrywają coraz większą rolę, zarówno w życiu społecznym, jak i indywidualnym,* dlatego każdy nauczyciel musi dużo uwagi skupić na edukacji medialnej, pod której pojęciem rozumie się *wychowanie uczniów do właściwego odbioru i wykorzystania mediów.*

Cele kształcenia ogólnego zawierają również elementy edukacji zdrowotnej, a więc i na lekcjach historii należy rozwijać u nauczanych postawę *dbałości o zdrowie własne i innych ludzi oraz umiejętności tworzenia środowiska sprzyjającego zdrowiu.*

Na wszystkich szkolnych zajęciach należy kształtować u uczących się szereg bardzo ważnych postaw, umożliwiających właściwy rozwój indywidualny i społeczny. Do takich postaw zaliczono: *uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do uczestnictwa w kulturze, podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej.*

Oczywiste jest, że na nauczycielach historii spoczywa szczególnie obowiązek dbania o kształtowanie postawy obywatelskiej, postawy poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także postawy poszanowania dla innych kultur i tradycji. Jednak warto zauważyć, że jest to element

kształcenia ogólnego, a więc obowiązek realizacji tych zadań spada na wszystkich nauczycieli w szkole. Także całość grona pedagogicznego w liceach i technikach ma dbać o sprzyjanie rozwojowi postaw obywatelskich, patriotycznych i społecznych nauczanych. *Zadaniem szkoły jest wzmacnianie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i regionalnej, przywiązania do historii i tradycji narodowych, przygotowanie i zachęcanie do podejmowania działań na rzecz środowiska szkolnego i lokalnego, w tym do angażowania się w wolontariat. Szkoła dba o wychowanie młodzieży w duchu akceptacji i szacunku dla drugiego człowieka, kształtuje postawę szacunku dla środowiska przyrodniczego, motywuje do działań na rzecz ochrony środowiska oraz rozwija zainteresowanie ekologią.* Także w innym miejscu podstawy programowej wyraźnie stwierdza się, że *w realizowanym procesie dydaktyczno-wychowawczym szkoła podejmuje działania związane z miejscami ważnymi dla pamięci narodowej, formami upamiętniania postaci i wydarzeń z przeszłości, najważniejszymi świętami narodowymi i symbolami państwowymi.* Jak widać, nauczyciel historii powinien w swoich działaniach być wspierany przez całą społeczność nauczycielską szkoły.

Zasady kształcenia i wychowania wskazują, że dużą uwagę należy przykładac na nabywanie przez młodzież kompetencji społecznych, czyli do umiejętności komunikowania się i współpracy w grupie, w tym i w środowiskach wirtualnych. Należy także uczyć młodych ludzi współpracy przy tworzeniu projektów zarówno indywidualnych, jak i zespołowych.

Kolejną umiejętnością ogólną, w którą należy wyposażać każdego ucznia, jest zdolność *podejmowania ważnych decyzji, poczynając od wyboru szkoły ponadpodstawowej, kierunku studiów lub konkretnej specjalizacji zawodowej, poprzez decyzje o wyborze miejsca pracy, sposobie podnoszenia oraz poszerzania swoich kwalifikacji, aż do ewentualnych decyzji o zmianie zawodu.*

Obok celów ogólnych, realizowanych na wszystkich przedmiotach w szkole, nauczycielom historii autorzy podstawy wyznaczyli także cele kształcenia, specjalnie do nich skierowane. Cele kształcenia – wymagania ogólne podzielono na trzy grupy, do których dopisano odpowiednie umiejętności, które należy kształtować na praktycznie wszystkich zajęciach historii. Są to:

I. Chronologia historyczna. Uczeń:

- 1) porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych;*
- 2) dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych i cywilizacyjnych.*

II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń:

- 1) analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego;*
- 2) rozpoznaje rodzaje źródeł, ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego;*
- 3) dostrzega mnogość perspektyw badawczych oraz różnorakie interpretacje historii i ich przyczyny;*
- 4) ugruntowuje potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia współczesnych mechanizmów społecznych i kulturowych.*

III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń:

- 1) tworzy narrację historyczną [zarówno] w ujęciu przekrojowym, jak i problemowym;*
- 2) dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego;*
- 3) dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje informacje pozyskane z różnych źródeł wiedzy.*

Autorzy podstawy podkreślają, że edukacja historyczna w liceum i technikum będzie obecnie realizowana w *całym cyklu kształcenia przez wszystkich uczniów*. Wskazuje się też, że *jest bardzo ważne, aby każdy absolwent liceum i technikum znał dzieje swojego państwa i narodu, a także orientował się w ważnych momentach historii powszechnej w wymiarze regionalnym, europejskim i globalnym*. Szczególnie zwraca się uwagę na potrzebę położenia nacisku w edukacji na historię XIX i XX w., stąd wynika wskazany wyżej podział materiału nauczania na poszczególne klasy. Podkreśla się, że *nauczyciel może swobodnie (w ramach przewidzianej siatki godzin) rozkładać akcenty na różne wiązki tematyczne, uwzględniając możliwości i zainteresowania swoich uczniów*.

Autorzy podstawy programowej nauczania historii także zwracają uwagę na potrzeby edukowania uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Świadczy o tym zapis: *nauczyciele i uczniowie powinni wykorzystywać wszelkie dostępne zasoby źródeł i opracowań historycznych. Postęp technologiczny stwarza coraz szersze możliwości docierania do świadectw minionej rzeczywistości – oznacza to, że uczeń i nauczyciel nie są skazani na tradycyjną dydaktykę*. Wspomina się przy tym i o zajęciach lekcyjnych, i pozalekcyjnych czy zadaniach domowych. *Nieocenioną pomoc w misji historycznego edukowania młodych Polaków stanowią niezliczone instytucje publiczne i niepubliczne, których zasoby (w większości dostępne w wersjach elektronicznych) mogą stanowić źródło inspiracji i wsparcia dla uczniów i nauczycieli*.

W podstawie wyraźnie podkreślają, że ważne jest, oczywiście w miarę możliwości uczniów i szkoły, upamiętnianie wydarzeń historycznych poprzez wycieczki do *miejsz pamięci i muzeów*, w tym: *Muzeum Powstania Warszawskiego, Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu, Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej, Cmentarza Powązkowskiego w Warszawie, Cmentarza Obrońców Lwowa*. Obok wycieczek poleca się także korzystanie z innych form pozalekcyjnych, takich jak np. *projekty, konkursy, akademie szkolne, uroczystości rocznicowe, rekonstrukcje historyczne, multimedialne wystawy muzealne*. Podkreśla się także, że *uczeń nie tylko rozumiał i umiał wyjaśnić pojęcia „Panteon Żołnierzy Wyklętych” oraz „Łączka”, ale miał możliwość rzeczywistego odbioru tych ważnych spraw*. Autorzy podstawy programowej zwracają uwagę na potrzebę *personalizacji przeszłości i ilustrowanie omawianych zagadnień ikonografią i dokumentami audio-wizualnymi, tak aby uczniowie mogli poznawać wydarzenia historyczne, jednocześnie je przeżywając*.

Tak sformułowane cele ogólne i szczegółowe wynikające z podstawy programowej stanowiły podstawę proponowanych w niniejszym programie wymagań edukacyjnych, integrujących w sobie cele nauczania i wychowania z osiągnięciami ucznia.

IV. Rozkład materiału

Lekcja Nr	Tytuł rozdziału/lekcji	Liczba godzin	Najważniejsze treści	Treści z podstawy programowej – zakres podstawowy	Treści z podstawy programowej – zakres rozszerzony
Wstęp	Zrozumieć przeszłość	1	- Cele badania i nauczania historii - Znaczenie historii - Klasyfikacja źródeł historycznych - Epoki – podział i krótka charakterystyka - Nauki pomocnicze historii	I. Historia jako nauka. Uczeń: 1) definiuje podstawowe pojęcia (prehistoria, historia, historiografia, źródło historyczne); 2) rozpoznaje rodzaje źródeł historycznych; 3) przedstawia periodyzację dziejów powszechnych i ojczystych.	I. Historia jako nauka. Uczeń: 1) charakteryzuje nauki pomocnicze historii; 2) wyjaśnia zasady krytycznej analizy i interpretacji różnych rodzajów źródeł historycznych; 3) analizuje różne oceny historiografii, dotyczące dziejów ojczystych i powszechnych.
I	PIERWSZE CYWILIZACJE	(9)			
1.	Początki historii człowieka	1	- Zarys antropogenezy - Chronologia pradziejów - Człowiek w paleolicie - Rewolucja neolityczna	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: 1) wyjaśnia zagadnienie rewolucji neolitycznej [...].	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: 1) charakteryzuje pradzieje ludzkości z podziałem na epoki [...].
2	Narodziny cywilizacji	1	- Znaczenie wielkich rzek dla rozwoju cywilizacji i powstania pierwszych państw - Ustrój polityczny państw miast sumeryjskich - Znaczenie wynalezienia pisma - Osiągnięcia Sumerów - Współczesne dziedzictwo kultur Sumeru i innych	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: [...] 2) porównuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim i Dalekim Wschodzie; 3) charakteryzuje organizację państw i strukturę społeczeństw w cywilizacjach starożytnego Bliskiego Wschodu; 4) rozpoznaje najważniejsze osiągnięcia kulturowe starożytnych	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: 1) charakteryzuje pradzieje ludzkości z podziałem na epoki [...].

			najdawniejszych kultur Mezopotamii	cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu; 5) charakteryzuje wierzenia ludów tworzących cywilizacje starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu, z uwzględnieniem judaizmu.	
3	Babilonia i Asyria	1	• Ukształtowanie się pierwszych imperiów • Najważniejsze kultury: Babilonia, Asyria i Persji • Wierzenia ludów Mezopotamii • Kodeks Hammurabiego jako jeden z najstarszych zabytków prawodawstwa • Nauka, sztuka i wierzenia starożytnej Mezopotamii	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: [...] 2) porównuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim i Dalekim Wschodzie; 3) charakteryzuje organizację państw i strukturę społeczeństw w cywilizacjach starożytnego Bliskiego Wschodu; 4) rozpoznaje najważniejsze osiągnięcia kulturowe starożytnych cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu; 5) charakteryzuje wierzenia ludów tworzących cywilizacje starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu, z uwzględnieniem judaizmu.	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: [...] 3) porównuje systemy prawne i etyczne cywilizacji starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu.
4	W państwie faraonów	1	• Dzieje polityczne z podstawową periodyzacją dziejów Egiptu • Ustrój polityczny państwa faraonów • Struktura społeczeństwa starożytnego Egiptu • Współczesne dziedzictwo cywilizacji Egiptu	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: [...] 2) porównuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim i Dalekim Wschodzie; 3) charakteryzuje organizację państw i strukturę społeczeństw w cywilizacjach starożytnego Bliskiego Wschodu;	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: [...] 3) porównuje systemy prawne i etyczne cywilizacji starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu.

				4) rozpoznaje najważniejsze osiągnięcia kulturowe starożytnych cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu; 5) charakteryzuje wierzenia ludów tworzących cywilizacje starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu, z uwzględnieniem judaizmu.	
5	Kultura starożytnego Egiptu	1	• Politeistyczne wierzenia Egipcjan • Osiągnięcia cywilizacji Egiptu • Sztuka starożytnego Egiptu • Badania cywilizacji Egipskiej • Współczesne dziedzictwo cywilizacji Egiptu	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: [...] 2) porównuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim i Dalekim Wschodzie; 3) charakteryzuje organizację państw i strukturę społeczeństw w cywilizacjach starożytnego Bliskiego Wschodu; 4) rozpoznaje najważniejsze osiągnięcia kulturowe starożytnych cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu; 5) charakteryzuje wierzenia ludów tworzących cywilizacje starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu, z uwzględnieniem judaizmu.	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: [...] 3) porównuje systemy prawne i etyczne cywilizacji starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu.
6	Inne cywilizacje Bliskiego Wschodu	1	• Cywilizacje Bliskiego Wschodu: Izrael, Fenicja i Hetyci • Monoteizm religii żydowskiej i jego znaczenie • Kolonizacja fenicka i znaczenie handlu w starożytności	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: [...] 2) porównuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim i Dalekim Wschodzie; 3) charakteryzuje organizację państw i strukturę społeczeństw w	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: [...] 3) porównuje systemy prawne i etyczne cywilizacji starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu.

			- Ewolucja pisma – wykształcenie alfabetu - Współczesne dziedzictwo starożytnego Izraela	cywilizacjach starożytnego Bliskiego Wschodu; 4) rozpoznaje najważniejsze osiągnięcia kulturowe starożytnych cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu; 5) charakteryzuje wierzenia ludów tworzących cywilizacje starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu, z uwzględnieniem judaizmu.	
7	Cywilizacje Indii i Chin	1	- Cywilizacja Indusu i Żółtej Rzeki - Społeczeństwo i ekonomia Chin i Indii w starożytności - Narodziny religii i systemów etycznych: hinduizmu, buddyzmu, konfucjanizmu i taoizmu - Nauka i kultura starożytnych cywilizacji Chin i Indii - Edykt Aśoki jako przykład prawodawstwa i etyki Dalekiego Wschodu - Współczesne dziedzictwo starożytnych cywilizacji Indii i Chin	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: [...] 2) porównuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim i Dalekim Wschodzie; [...] 4) rozpoznaje najważniejsze osiągnięcia kulturowe starożytnych cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu; 5) charakteryzuje wierzenia ludów tworzących cywilizacje starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu, z uwzględnieniem judaizmu.	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje organizację państw i strukturę społeczeństw w cywilizacjach starożytnego Dalekiego Wschodu; 3) porównuje systemy prawne i etyczne cywilizacji starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu.
	Podsumowanie rozdziału 1 (+ sprawdzian)	2			
II	DZIEJE STAROŻYTNEJ GRECJI	(12)			
1	Początki cywilizacji greckiej	1	Wpływ warunków geograficznych na powstanie cywilizacji antycznej Grecji	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń:	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń:

			• Powstanie i upadek kultury minojskiej i mykeńskiej • Osiągnięcia kultury minojskiej i mykeńskiej • Kształtowanie się alfabetu greckiego i inne rodzaje pisma stosowane na ziemiach greckich w starożytności	1) charakteryzuje geograficzne warunki ukształtowania się cywilizacji greckiej; [...] 5) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Greków.	1) porównuje geograficzne uwarunkowania narodzin cywilizacji starożytnego Wschodu i Grecji; 2) charakteryzuje kulturę kreteńską i mykeńską [...].
2	Greckie <i>poleis</i>	1	• Charakterystyka <i>poleis</i> greckiej • Obszar starożytnego „świata greckiego” • Kulturowe, obyczajowe i polityczne elementy wspólnoty Greków w starożytności • Wielka kolonizacja i jej znaczenie	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: [...] 3) opisuje różne formy ekspansji w świecie greckim (kolonizację grecką i fenicką, wojny grecko-perskie i ekspansję Aleksandra Macedońskiego) [...].	
3	Antyczna Sparta	1	• Powstanie i rozwój Sparty • Ustrój Sparty • Organizacja społeczeństwa Sparty • Wychowanie i życie Spartan	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: [...] 2) porównuje organizację społeczeństwa Aten i Sparty oraz formy ustrojowe greckich <i>polis</i> [...].	
4	Ateńska demokracja	1	• Pierwotny ustrój Aten • Społeczeństwo ateńskie • Zarys wielkich reform wprowadzających demokrację • Charakterystyka demokracji ateńskiej • Osiągnięcia i dziedzictwo starożytnych Aten	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: [...] 2) porównuje organizację społeczeństwa Aten i Sparty oraz formy ustrojowe greckich <i>polis</i> [...].	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: [...] 3) ocenia funkcjonowanie demokracji w Atenach czasów Peryklesa [...].

5	Wojny grecko-perskie	1	• Ekspansja imperium perskiego na Bliskim Wschodzie • Przebieg działań zbrojnych podczas wojen perskich • Rozwiązania militarne Greków • Odniesienia do zmagających grecko-perskich w kulturze współczesnej	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: [...] 3) opisuje różne formy ekspansji w świecie greckim (kolonizację grecką i fenicką, wojny grecko-perskie i ekspansję Aleksandra Macedońskiego) [...].	
6	Potęga i upadek antycznej Grecji	1	• Ekspansja Aten po zwycięstwie nad Persją • Wojna peloponeska • Wpływy greckie w antycznym świecie • Skutki rywalizacji wewnątrz świata greckiego po zakończeniu wojen perskich	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: [...] 3) opisuje różne formy ekspansji w świecie greckim (kolonizację grecką i fenicką, wojny grecko-perskie i ekspansję Aleksandra Macedońskiego) [...].	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: [...] 3) ocenia funkcjonowanie demokracji w Atenach czasów Peryklesa [...].
7	Świat duchowy starożytnych Greków	1	• Religia grecka • Narodziny filozofii greckiej • Homer i literatura grecka • Teatr w Grecji • Igrzyska olimpijskie w starożytnej Grecji i współcześnie • Początki dziejopisarstwa • Znaczenie kultury greckiej dla świata starożytnego	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: [...] 4) charakteryzuje religię starożytnych Greków; 5) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Greków.	
8	Sztuka i nauka antycznej Hellady	1	• Kanony piękna i architektura grecka w późniejszych epokach • Rzeźba i malarstwo wazowe • Matematyka i fizyka	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: [...] 5) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Greków [...].	

			• Archimedes i wynalazki techniczne Greków • Osiągnięcia naukowe starożytnych Greków stosowane współcześnie		
9	Podboje Aleksandra Wielkiego	1	• Powstanie imperium macedońskiego • Przebieg podbojów Aleksandra Macedońskiego • Znaczenie podbojów macedońskich dla kultury greckiej • Postać Aleksandra Macedońskiego i jego rola w dziejach ludzkości	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: [...] 3) opisuje różne formy ekspansji w świecie greckim (kolonizację grecką i fenicką, wojny grecko-perskie i ekspansję Aleksandra Macedońskiego) [...].	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: [...] 4) opisuje państwo Aleksandra [...].
10	Świat hellenistyczny	1	• Podział imperium Aleksandra Macedońskiego • Świat śródziemnomorski pod dominacją macedońską • Państwa hellenistyczne • Kultura hellenistyczna		III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: [...] 4) opisuje państwo Aleksandra; 5) wyjaśnia specyfikę kultury hellenistycznej.
	Podsumowanie rozdziału 2 (+ sprawdzian)	2			
III	ANTYCZNY RZYM	(12)			
1	Starożytna Italia i początki Rzymu	1	• Ludy starożytnej Italii • Osiągnięcia cywilizacyjne Etrusków • Powstanie Rzymu – mit i rzeczywistość • Rzym królewski	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki oraz cesarstwa, z uwzględnieniem roli	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1) omawia początki Rzymu, z uwzględnieniem kultury Etrusków; [...] 3) rozpoznaje dziedzictwo antyku grecko-rzymskiego we współczesnym świecie [...].

				Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta [...].	
2	Republika rzymska	1	• Społeczeństwo republiki rzymskiej i źródła napięć społecznych • Walka o prawa plebejuszy • Powstanie republiki i zasady jej funkcjonowania • Najważniejsze urzędy republiki rzymskiej	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki oraz cesarstwa, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta [...].	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: [...] 4) wyjaśnia pojęcia „obywatel” i „obywatelstwo” w <i>polis</i> ateńskiej i republikańskim Rzymie oraz wyjaśnia recepcję antycznego pojęcia „obywatel” w późniejszych epokach.
3	Podboje Rzymu	1	• Organizacja armii rzymskiej • Podboje Rzymu w Italii • Wojny punickie • Postacie wybitnych wodzów i ich wpływ na dzieje starożytne • Podbój świata śródziemnomorskiego • Powstanie Imperium Rzymskiego	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki oraz cesarstwa, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta; 2) omawia charakter ekspansji rzymskiej i wyjaśnia ideę Imperium Rzymskiego [...].	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje organizację armii oraz etapy ekspansji rzymskiej; 3) rozpoznaje dziedzictwo antyku grecko-rzymskiego we współczesnym świecie [...].
4	Zmiany społeczne w republice rzymskiej	1	• Grupy społeczne w społeczeństwie rzymskim i zmiany ich składu na przestrzeni dziejów • Wpływ podbojów na sytuację społeczną Rzymu • Niewolnictwo w starożytnym Rzymie: znaczenie w gospodarce i życiu społecznym, różnorodny status niewolników	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki oraz cesarstwa, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta; 2) omawia charakter ekspansji rzymskiej i wyjaśnia ideę Imperium Rzymskiego [...].	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: [...] 4) wyjaśnia pojęcia „obywatel” i „obywatelstwo” w <i>polis</i> ateńskiej i republikańskim Rzymie oraz wyjaśnia recepcję antycznego pojęcia „obywatel” w późniejszych epokach.

			• Powstanie Spartakusa – przebieg i skutki •		
5	Upadek republiki rzymskiej	1	• Kryzys polityczny i społeczny republiki rzymskiej • Stronnictwa polityczne w Rzymie i ich walka o przywództwo • Rywalizacja wodzów o władzę w Rzymie i triumwirat • Podboje i wojny domowe w I w. p.n.e. • II triumwirat – upadek republiki rzymskiej	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki oraz cesarstwa, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta; 2) omawia charakter ekspansji rzymskiej i wyjaśnia ideę Imperium Rzymskiego [...].	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje organizację armii oraz etapy ekspansji rzymskiej [...].
6	Początki cesarstwa rzymskiego		• Oktawian August i okoliczności powstania cesarstwa • Reformy państwa rzymskiego • Ustrój pryncypatu • <i>Pax Romana</i> i nowe zasady funkcjonowania imperium • Rządy dynastii julijsko-klaudyjskiej	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki oraz cesarstwa, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta; 2) omawia charakter ekspansji rzymskiej i wyjaśnia ideę Imperium Rzymskiego [...].	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: [...] 3) rozpoznaje dziedzictwo antyku grecko-rzymskiego we współczesnym świecie [...].
7	Od pryncypatu do dominatu	1	• Wojny i rozszerzanie imperium w I w. n.e. • Rola limesu jako granicy imperium • Kontakty Rzymian z kulturami spoza granic	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki oraz	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje organizację armii oraz etapy ekspansji rzymskiej; 3) rozpoznaje dziedzictwo antyku grecko-rzymskiego we współczesnym świecie [...].

			imperium (w tym szlak bursztynowy) • Problemy związane z zarządzaniem rozległym imperium • Zmiany ustroju i sposobu sprawowania władzy w antycznym Rzymie – wprowadzenie dominatu i terarchii	cesarstwa, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta; 2) omawia charakter ekspansji rzymskiej i wyjaśnia ideę Imperium Rzymskiego [...].	
8	Kultura antycznego Rzymu	1	• Powstanie prawa rzymskiego i jego znaczenie w dziejach Europy • Architektura i budownictwo rzymskie • Rozwój sieci szlaków komunikacyjnych imperium • Kultura i sztuka antycznego Rzymu • Literatura i poezja rzymska • Rola łaciny w średniowieczu i czasach nowożytnych – nauka, kształtowanie się języków europejskich • Rzymskie osiągnięcia techniczne i architektoniczne w kulturze europejskiej	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: [...] 6) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Rzymian.	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: [...] 3) rozpoznaje dziedzictwo antyku grecko-rzymskiego we współczesnym świecie [...].
9	Religia rzymska i chrześcijaństwo	1	• Religia rzymska, przyswajanie wpływów obcych wierzeń podczas podbojów oraz jej rola dla państwa	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: [...] 3) charakteryzuje wierzenia religijne starożytnych Rzymian;	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: [...] 3) rozpoznaje dziedzictwo antyku grecko-rzymskiego we współczesnym świecie [...].

			• Początki chrześcijaństwa i jego związki z judaizmem • Powstanie Kościoła i charakterystyka wspólnot wczesnochrześcijańskich • Prześladowania chrześcijan – ich skala i przyczyny • Wzrost popularności, legalizacja i uznanie chrześcijaństwa za religię państwową • Pierwsze herezje i rozłamy w chrześcijaństwie	4) wyjaśnia genezę chrześcijaństwa i zmiany sytuacji chrześcijan w państwie rzymskim; [...] 6) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Rzymian.	
10	Upadek cesarstwa rzymskiego	1	• Przyczyny kryzysu wewnętrznego imperium • Relacje imperium z plemionami barbarzyńskimi • Zmiany społeczne w Rzymie • Podział cesarstwa na zachodnio- i wschodniorzymskie • Walki wewnętrzne o władzę nad imperium • Wędrówki ludów i najazd Hunów • Upadek Rzymu w opiniach historyków	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: [...] 5) wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku państwa rzymskiego [...].	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: [...] 3) rozpoznaje dziedzictwo antyku grecko-rzymskiego we współczesnym świecie [...].
	Podsumowanie rozdziału 3 (+ sprawdzian)	2			
IV	POCZĄTKI ŚREDNIOWIECZA	(11)			
1.	Cesarstwo bizantyjskie	1	• Położenie geograficzne Bizancjum	V. Bizancjum i świat islamu. Uczeń:	V. Bizancjum i świat islamu. Uczeń:

			• Osiągnięcia Bizantyjczyków: kodyfikacja praw, architektura • Działalność i osiągnięcia Justyniana • Ustrój polityczny i gospodarka cesarstwa bizantyjskiego • Zmiana znaczenia politycznego na przestrzeni dziejów • Znaczenie Bizancjum dla zachowania osiągnięć cywilizacji antycznej	1) lokalizuje w czasie i przestrzeni cesarstwo bizantyjskie i charakteryzuje jego osiągnięcia w zakresie kultury [...].	1) opisuje charakterystyczne cechy bizantyjskiego systemu politycznego; [...] 3) wyjaśnia wpływ cywilizacji islamskiej na cywilizację łacińską i bizantyjską.
2.	Świt narodów europejskich	1	• Plemiona germańskie we wczesnośredniowiecznej Europie • Organizacja monarchii barbarzyńskich • Chrystianizacja plemion barbarzyńskich – znaczenie arianizmu • Znaczenie chrześcijaństwa w budowie Europy, rola duchowieństwa i nowych zakonów	VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: [...] 3) opisuje proces tworzenia się państw w Europie, z uwzględnieniem ich chrystianizacji.	
3.	Narodziny i podboje islamu	1	• Arabia przed Mahometem • Okoliczności powstania islamu • Zasady islamu i jego cechy charakterystyczne • Podboje islamu i powstanie kalifatu	V. Bizancjum i świat islamu. Uczeń: [...] 2) wyjaśnia genezę islamu i charakteryzuje główne zasady tej religii; 3) przedstawia główne kierunki ekspansji arabskiej;	V. Bizancjum i świat islamu. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje etapy ekspansji Arabów i ocenia ich politykę wobec ludności podbitej; 3) wyjaśnia wpływ cywilizacji islamskiej na cywilizację łacińską i bizantyjską.

			• Polityka Arabów wobec ludności podbitej • Powstanie podziałów w islamie • Osiągnięcia kulturalne i naukowe Arabów • Znaczenie cywilizacji islamu dla rozwoju cywilizacji europejskiej	4) opisuje charakterystyczne cechy kultury arabskiej i rozpoznaje jej najważniejsze osiągnięcia.	
4.	Państwo Franków	1	• Wzrost znaczenia Franków i powstanie ich królestwa • Organizacja monarchii Franków w okresie rządów Merowingów • Okoliczności odsunięcia od władzy Merowingów przez Karolingów • Rządy pierwszych Karolingów • Utworzenie Państwa Kościelnego	VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: 1) opisuje zasięg terytorialny, organizację władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków, ze szczególnym uwzględnieniem polityki Karola Wielkiego [...].	
5.	Imperium Karola Wielkiego	1	• Podboje Karola Wielkiego i odnowienie cesarstwa w Europie • Znaczenie renesansu karolińskiego i osiągnięcia kulturalne Franków • Dziedzictwo Imperium Rzymskiego w kulturze Franków • Rozwój prawa i administracji państwowej za rządów Karola Wielkiego	VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: 1) opisuje zasięg terytorialny, organizację władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków, ze szczególnym uwzględnieniem polityki Karola Wielkiego [...].	VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: [...] 4) ocenia znaczenie renesansu karolińskiego dla rozwoju kultury europejskiej.

6.	Rozpad imperium Karolingów	1	- Kryzys imperium Karolingów - Znaczenie traktatu z Verdun dla przyszłego podziału Europy Zachodniej - Kształtowanie się Francji i Niemiec - Rzesza Niemiecka pod rządami Ottonów - Próby stworzenia europejskiej monarchii uniwersalistycznej przez Ottona III	VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje ideę cesarstwa karolińskiego i porównuje ją z ideą cesarstwa Ottonów [...].	VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: [...] 4) ocenia znaczenie renesansu karolińskiego dla rozwoju kultury europejskiej.
7.	Pierwsze państwa Słowian	1	- Teorie naukowe dotyczące pochodzenia Słowian - Podział Słowian, organizacja społeczności słowiańskiej - Państwo Samona i państwo wielkomorawskie - Misja Cyryla i Metodego i jej znaczenie - Początki państwowości czeskiej i ruskiej	VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: [...] 3) opisuje proces tworzenia się państw w Europie, z uwzględnieniem ich chrystianizacji.	VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: 1) opisuje wierzenia i organizację społeczną Słowian; 2) opisuje proces powstawania pierwszych państw w Europie Środkowo-Wschodniej z uwzględnieniem wpływu cywilizacji łacińskiej i bizantyjskiej [...].
8.	Kształtowanie się feudalizmu	1	- Zmiany gospodarcze i społeczne we wczesnym średniowieczu - Zasady funkcjonowania i najważniejsze cechy systemu feudalnego - Drabina feudalna i role poszczególnych grup społecznych - Rycerstwo, jego znaczenie, symbolika i obyczaje	VIII. Gospodarcze i społeczne realia średniowiecznej Europy. Uczeń: 1) charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym [...].	

			•		
9.	Najazdy normańskie i węgierskie	1	• Skandynawia we wczesnym średniowieczu • Przyczyny najazdów normańskich • Działalność wikingów • Najazdy węgierskie na Europę • Podboje Normanów • Ukształtowanie się państwa węgierskiego • Rejony Europy objęte najazdami normańskimi		VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: [...] 3) charakteryzuje kierunki ekspansji Normanów i ocenia jej skutki [...].
	Podsumowanie rozdziału 4 (+ sprawdzian)	2			
V	PAŃSTWO PIERWSZYCH PIASTÓW	(8)			
1.	Pradzieje ziem polskich	1	• Kultury archeologiczne na ziemiach polskich • Historia osady w Biskupinie • Pojawienie się Słowian na ziemiach polskich i ich organizacja społeczna • Plemiona słowiańskie na ziemiach polskich • Pierwsze państwa Słowian na ziemiach polskich		IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: 1) przedstawia geografie plemienną Polski przedpiastowskiej [...].
2.	Początki państwa polskiego	1	• Początki ekspansji terytorialnej Polan • Historyczni przodkowie Mieszka I	IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: 1) wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego	IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń:

			- Przyczyny, okoliczności i znaczenie chrystianizacji Polski w obrzędzie łacińskim - Zmagania zbrojne Mieszka I z sąsiadami	chrystianizacji, z uwzględnieniem roli Mieszka I i Bolesława Chrobrego; 2) opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w X–XII w.; 3) rozpoznaje tendencje centralistyczne i decentralistyczne w życiu politycznym państwa polskiego w X–XII w.; 4) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X–XII w.	[...] 3) dokonuje bilansu panowania władców piastowskich (do 1138 r.) [...]. XIII. Kultura średniowiecza. Uczeń: [...] 3) określa znaczenie włączenia ziem polskich do cywilizacyjnego kręgu świata zachodniego (łacińskiego).
3.	Panowanie Bolesława Chrobrego	1	- Misja św. Wojciecha w Prusach i zjazd gnieźnieński - Podboje Bolesława Chrobrego - Początki organizacji kościelnej na ziemiach polskich - Polityka zagraniczna Bolesława Chrobrego - Koronacja Bolesława Chrobrego i jej znaczenie	IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: 1) wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego chrystianizacji, z uwzględnieniem roli Mieszka I i Bolesława Chrobrego; 2) opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w X–XII w.; 3) rozpoznaje tendencje centralistyczne i decentralistyczne w życiu politycznym państwa polskiego w X–XII w.; 4) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X–XII w.	IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: [...] 3) dokonuje bilansu panowania władców piastowskich (do 1138 r.) [...].
4.	Kryzys i odbudowa państwa Piastów	1	- Zewnętrzne i wewnętrzne skutki polityki podbojów i szybkiej chrystianizacji państwa polskiego - Czynniki decentralizacyjne w państwie piastowskim	IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: [...] 2) opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w X–XII w.; 3) rozpoznaje tendencje centralistyczne i decentralistyczne w	IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: [...] 3) dokonuje bilansu panowania władców piastowskich (do 1138 r.); 4) charakteryzuje spór Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem.

			• Utrata znaczenia monarchii piastowskiej • Odbudowa państwowości za Kazimierza Odnowiciela • Panowanie Bolesława Śmiałego i jego polityka zagraniczna • Państwo polskie wobec konfliktu cesarstwa z papieżem • Konflikt króla z biskupem – wypędzenie władcy	życiu politycznym państwa polskiego w X–XII w.; 4) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X–XII w.	
5.	Polska na przełomie XI i XII wieku	1	• Rządy Władysława Hermana i jego konflikty z synami • Polska w polityce międzynarodowej w XI w. • Walki pomiędzy Piastami o sukcesję na przykładzie konfliktu między Krzywoustym a Zbigniewem • Rządy Bolesława Krzywoustego – wojna z Niemcami oraz podbój Pomorza	IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: [...] 2) opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w X–XII w.; 3) rozpoznaje tendencje centralistyczne i decentralistyczne w życiu politycznym państwa polskiego w X–XII w.; 4) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X–XII w.	IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: [...] 3) dokonuje bilansu panowania władców piastowskich (do 1138 r.) [...].
6.	Monarchia pierwszych Piastów	1	• Organizacja monarchii piastowskiej • Drużyna książęca i jej znaczenie • Społeczeństwo państwa polskiego w czasach pierwszych Piastów • Rola władcy i problemy związane z dziedziczeniem	IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: [...] 3) rozpoznaje tendencje centralistyczne i decentralistyczne w życiu politycznym państwa polskiego w X–XII w. [...].	IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje organizację państwa wczesnopiastowskiego [...].

	Podsumowanie rozdziału 5 (+ sprawdzian)	2			
VI	PEŁNIA ŚREDNIOWIECZA W EUROPIE	(10)			
1.	Konflikt cesarstwa z papie- stwem	1	• Kryzys papieżstwa w X w. i ruchy odnowy Kościoła • Wielka schizma wschodnia, jej przyczyny i skutki • Spór papieżstwa z cesarstwem – przyczyny, przebieg i skutki • Papieżstwo u zenitu potęgi politycznej • Atronnictwa propapieskie i procesarskie w średniowiecznej Europie	VII. Europa w okresie krucjat. Uczeń: 1) wyjaśnia ideowe i polityczne przyczyny, a także charakter rywalizacji papieżstwa z cesarstwem o zwierzchnictwo nad średniowieczną Europą [...].	VII. Europa w okresie krucjat. Uczeń: 1) wyjaśnia przyczyny rozłamu w Kościele w XI w.; 2) charakteryzuje i ocenia rolę zakonów w średniowiecznej Europie [...].
2.	Wyprawy krzyżowe	1	• Przyczyny ekonomiczne, polityczne, społeczne i religijne wypraw krzyżowych • Przebieg walk i najwybitniejsi wodzowie • Zakony rycerskie – okoliczności powstania i charakterystyka trzech najważniejszych zakonów • Negatywne i pozytywne skutki wypraw krzyżowych	VII. Europa w okresie krucjat. Uczeń: 1) wyjaśnia ideowe i polityczne przyczyny, a także charakter rywalizacji papieżstwa z cesarstwem o zwierzchnictwo nad średniowieczną Europą; 2) charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej i rekonkwisty oraz przedstawia ich skutki.	
3.	Imperium mongolskie	1	• Powstanie państwa Mongołów • Przyczyny sukcesów armii mongolskiej • Podboje mongolskie w Azji		VII. Europa w okresie krucjat. Uczeń: [...] 3) opisuje kierunki, charakter oraz konsekwencje najazdów mongolskich dla Europy.

			• Najazdy Mongołów na Europę i ich skutki • Imperium mongolskie – zasięg, jego dzieje i znaczenie		
4.	Narodziny monarchii stanowej	1	• Przemiany społeczne w średniowieczu • Ukształtowanie się stanów • Powstanie pierwszych reprezentacji stanowych • Początek monarchii stanowych w Europie (Anglia, Francja)		XI. Europa późnego średniowiecza. Uczeń: [...] 3) opisuje i wyjaśnia proces powstawania monarchii stanowych w Europie.
5.	Gospodarka średniowiecznej Europy	1	• Przemiany w średniowiecznym rolnictwie • Odrodzenie i rozwój ośrodków miejskich • Rola i charakterystyka handlu w średniowiecznej Europie • Handel śródziemnomorski i rola miast włoskich • Handel hanzeatycki • Powrót gospodarki pieniężnej i początki bankowości • Rola jarmarków	VIII. Gospodarcze i społeczne realia średniowiecznej Europy. Uczeń: 1) charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym; 2) opisuje charakterystyczne przejawy ożywienia społeczno-gospodarczego w Europie XI–XIII w. [...].	VIII. Gospodarcze i społeczne realia średniowiecznej Europy. Uczeń: 1) opisuje formy produkcji i handlu w średniowieczu; 2) charakteryzuje genezę, rozwój i rolę średniowiecznych miast, z uwzględnieniem miejskich republik kupieckich.
6.	Miasto i wieś w średniowieczu	1	• Znaczenie i sytuacja chłopstwa w średniowieczu • Rozwój miast w średniowieczu • Rola i charakterystyka rzemiosła w średniowiecznej Europie	VIII. Gospodarcze i społeczne realia średniowiecznej Europy. Uczeń: 1) charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym;	VIII. Gospodarcze i społeczne realia średniowiecznej Europy. Uczeń: 1) opisuje formy produkcji i handlu w średniowieczu; 2) charakteryzuje genezę, rozwój i rolę średniowiecznych miast, z

			• Struktura społeczna średniowiecznego miasta • Życie codzienne na wsi i w mieście w średniowieczu	2) opisuje charakterystyczne przejawy ożywienia społeczno-gospodarczego w Europie XI–XIII w.; 3) charakteryzuje realia życia codziennego w średniowiecznym mieście i wsi.	uwzględnieniem miejskich republik kupieckich.
7.	Kościół w średniowieczu	1	• Duchowość klasztorna we wczesnym średniowieczu • Monastycyzm cysterski i jego znaczenie • Polityczne i społeczne znaczenie Kościoła i duchowieństwa w średniowiecznej Europie • Przemiany życia religijnego • Ruchy heretyckie – waldensi i albigensi (katarzy) • Zakony żebracze • Znaczenie religii w średniowieczu • Papiestwo od kryzysu do potęgi		VII. Europa w okresie krucjat. Uczeń: 1) wyjaśnia przyczyny rozłamu w Kościele w XI w.; 2) charakteryzuje i ocenia rolę zakonów w średniowiecznej Europie; XIII. Kultura średniowiecza. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje przemiany życia religijnego w okresie średniowiecza [...].
8.	Kultura średniowiecznej Europy	1	• Kultura stanowa w średniowieczu jako wynik funkcjonowania społeczeństwa stanowego • Architektura romańska i gotycka • Literatura i teatr w średniowieczu • Filozofia średniowiecznej Europy	XIII. Kultura średniowiecza. Uczeń: 1) wyjaśnia uniwersalny charakter kultury średniowiecza, wskazując na wyjątkową rolę chrześcijaństwa; 2) rozpoznaje dokonania okresu średniowiecza w dziedzinie kultury, z uwzględnieniem dorobku polskiego średniowiecza; 3) określa znaczenie chrześcijaństwa w obrządku łacińskim dla rozwoju kultury polskiej;	XIII. Kultura średniowiecza. Uczeń: 1) opisuje rolę uniwersytetów i ich organizację oraz wyjaśnia przyczyny trwałości idei uniwersyteckiej [...].

			• Malarstwo, rzeźba i inne sztuki plastyczne w średniowieczu • Uniwersytety i edukacja w średniowiecznej Europie	4) charakteryzuje sztukę romańską i gotycką.	
	Podsumowanie rozdziału 6 (+ sprawdzian)	2	•		
VII	ROZBICIE DZIELNICOWE I ODBUDOWA KRÓLESTWA POLSKIEGO	(8)	•		
1.	Rozbicie dzielnicowe	1	• Podział państwa piastowskiego w wyniku testamentu Krzywoustego • System senioratu – funkcjonowanie i upadek • Walki wewnętrzne pomiędzy książętami piastowskimi • Najazdy mongolskie	X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: 1) wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego; [...] 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy.	X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: 1) charakteryzuje przebieg walk o tron senioralny w kontekście postanowień tzw. testamentu Bolesława Krzywoustego [...].
2.	Rozwój gospodarczy ziem polskich	1	• Ożywienie gospodarcze na ziemiach polskich • Osadnictwo na prawie niemieckim i na prawie polskim na ziemiach księstw piastowskich • Zmiany społeczne, ekonomiczne i polityczne w okresie rozbicia dzielnicowego	X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: [...] 3) opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich oraz ocenia społeczno-kulturowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim; [...] 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy.	X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: [...] 2) porównuje zasady kolonizacji na prawie polskim i na prawie niemieckim; 3) charakteryzuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce.

			• Wzrost znaczenia rycerstwa – feudalizm na ziemiach polskich • Początki monarchii stanowej		
3.	Sąsiedzi Polski w XII–XIII wieku	1	• Powstanie Marchii Brandenburskiej • Plemiona Bałtów i ich najazdy na ziemie polskie • Sprowadzenie Krzyżaków nad Bałtyk • Państwo zakonu krzyżackiego w Prusach • Ruś w XII–XIII w. • Czechy w XIII w.	X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: [...] 2) przedstawia nowe zagrożenia zewnętrzne (Marchia Brandenburska, zakon krzyżacki, Mongołowie); [...] 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy.	
4.	Próby zjednoczenia ziem polskich	1	• Apogeum rozbicia dzielnicowego • Próby zjednoczenia ziem polskich w XII i XIII w. • Rola Kościoła w próbach jednoczenia Polski • Próby zjednoczenia Polski na przełomie XIII i XIV w. – Przemysł II • Polska pod rządami Przemysławów	X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: [...] 4) charakteryzuje proces przezwyciężenia rozbicia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy.	X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: [...] 3) charakteryzuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce.
5.	Odrodzenie Królestwa Polskiego	1	• Przebieg walk o zjednoczenie Polski toczonych przez Władysława Łokietka • Polityka zagraniczna Łokietka – sojusz z Węgrami i konflikty z Krzyżakami, Brandenburgią i Luksemburgami	X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: [...] 4) charakteryzuje proces przezwyciężenia rozbicia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła;	

			• Straty terytorialne na rzecz sąsiadów • Znaczenie koronacji Władysława Łokietka	5) zestawia najważniejsze wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy. XII. Polska w XIV–XV w. Uczeń: 1) opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV–XV w.; [...] 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w.	
6.	Monarchia Kazimierza Wielkiego	1	• Reformy prawne i administracyjne Kazimierza Wielkiego • Osiągnięcia gospodarcze i budowa pozycji politycznej Polski • Rozwój cywilizacyjny ziem polskich • Nabytki terytorialne Polski za Kazimierza Wielkiego • Polityka zagraniczna Kazimierza Wielkiego • Problemy z dziedzictwem tronu	XII. Polska w XIV–XV w. Uczeń: 1) opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV–XV w.; [...] 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w.	[...] 2) rozpoznaje przejawy wielokulturowości na ziemiach polskich w XIV–XV w., z uwzględnieniem stosunku Kazimierza Wielkiego do diaspory żydowskiej [...].
	Podsumowanie rozdziału 6 (+ sprawdzian)	2			
VIII	POLSKA I EUROPA U SCHYŁKU ŚREDNIOWIECZA	(10)			
1.	Unie z Węgrami i Litwą	1	• Unia polsko-węgierska i rządy Andegawenów w Polsce	XII. Polska w XIV–XV w. Uczeń: 1) opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV–XV w.;	XII. Polska w XIV–XV w. Uczeń: 1) ocenia znaczenie unii polsko-litewskiej z perspektywy obu narodów;

			• Wzrost znaczenia szlachty na przełomie XIV i XV w. • Litwa przed unią z Polską • Początki unii polsko-litewskiej, kształtowanie się zasad współistnienia • Rządy Władysława Jagiełły i jego polityka dynastyczna • Wielokulturowość na ziemiach państwa Jagiellonów, w tym na ziemiach polskich	[...] 3) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgry i Litwą w XIV–XV w.; [...] 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w.	2) rozpoznaje przejawy wielokulturowości na ziemiach polskich w XIV–XV w., z uwzględnieniem stosunku Kazimierza Wielkiego do diaspory żydowskiej; [...] 4) dokonuje bilansu panowania władców panujących w Polsce w XIV i XV w.; 5) ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów w XV w.
2.	Wojny z zakonem krzyżackim	1	• Przyczyny konfliktu polsko-krzyżackiego • Przebieg bitwy grunwaldzkiej i jej znaczenie • Postanowienia I pokoju toruńskiego • Konflikt polsko-krzyżacki na soborze w Konstancji • Wojny polsko-krzyżackie w latach 20. i 30 XV w.	XII. Polska w XIV–XV w. Uczeń: 1) opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV–XV w.; [...] 3) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgry i Litwą w XIV–XV w.; 4) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w.	
3.	Europa Zachodnia w XIV–XV wieku	1	• Zjednoczenie Francji i wybuch wojny stuletniej • Przebieg konfliktu angielsko-francuskiego w XIV–XV w. • Monarchia burgundzka • Cesarstwo w XIII–XIV w.	XI. Europa późnego średniowiecza. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu;	XI. Europa późnego średniowiecza. Uczeń: 1) wyjaśnia przyczyny kryzysu idei władzy uniwersalnej w Europie późnego średniowiecza;

			• Wojny szwajcarskie i spadek znaczenia rycerstwa • Przebieg rekonkwisty w Hiszpanii	2) opisuje zmiany na mapie politycznej Europy w XIV–XV w. [...].	2) charakteryzuje kryzysy polityczne, społeczne i religijne późnego średniowiecza [...].
4.	Kryzys schyłku średniowiecza	1	• Kryzys gospodarczy i epidemia dżumy • Powstania chłopskie w Anglii i Francji • Niewola awiniońska papieży • Spory o istotę Kościoła i ruchy reformatorskie	XI. Europa późnego średniowiecza. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu; 2) opisuje zmiany na mapie politycznej Europy w XIV–XV w. [...].	XI. Europa późnego średniowiecza. Uczeń: 1) wyjaśnia przyczyny kryzysu idei władzy uniwersalnej w Europie późnego średniowiecza; 2) charakteryzuje kryzysy polityczne, społeczne i religijne późnego średniowiecza [...].
5.	Europa Środkowa i Wschodnia w XV wieku	1	• Czechy pod panowaniem Luksemburgów • Powstanie husytyzmu i wojny husyckie • Podboje imperium osmańskiego na Bałkanach • Węgry w XV w. • Ruś w walce o wyzwolenie spod zwierzchnictwa Mongołów	XI. Europa późnego średniowiecza. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu; 2) opisuje zmiany na mapie politycznej Europy w XIV–XV w.; 3) charakteryzuje następstwa upadku cesarstwa bizantyjskiego i ekspansji tureckiej dla Europy.	XI. Europa późnego średniowiecza. Uczeń: 1) wyjaśnia przyczyny kryzysu idei władzy uniwersalnej w Europie późnego średniowiecza; 2) charakteryzuje kryzysy polityczne, społeczne i religijne późnego średniowiecza [...].
6.	Panowanie Kazimierza Jagiellończyka	1	• Panowanie i śmierć Władysława Warneńczyka • Bezkrólewie i objęcie rządów przez Kazimierza Jagiellończyka • Przyczyny wojny trzynastoletniej • Przebieg walk podczas wojny trzynastoletniej • Zmiany w sztuce wojennej w XV w.	XII. Polska w XIV–XV w. Uczeń: 1) opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV–XV w.; [...] 3) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV–XV w.; 4) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie	XII. Polska w XIV–XV w. Uczeń: [...] 5) ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów w XV w.

			• Skutki wojny trzynastoletniej • Polityka dynastyczna Kazimierza Jagiellończyka	politycznej, gospodarczej i kulturowej; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w.	
7.	Monarchia polska w XIV–XV wieku	1	• Zmiany w administracji polskiej • Rozwój monarchii stanowej • Przywileje szlacheckie • Charakterystyczne cechy polskiej monarchii stanowej	XII. Polska w XIV–XV w. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich [...].	XII. Polska w XIV–XV w. Uczeń: [...] 3) wyjaśnia wpływ rozwoju przywilejów szlacheckich na sytuację gospodarczą państwa; 4) dokonuje bilansu panowania władców panujących w Polsce w XIV i XV w. [...].
8.	Kultura Polski średniowiecznej	1	• Architektura średniowieczna w Polsce • Malarstwo i rzeźba średniowieczna w Polsce • Najważniejsze zabytki sztuki średniowiecznej na ziemiach polskich • Początki polskiego dziejopisarstwa • Edukacja i nauka na ziemiach polskich w średniowieczu • Rola Akademii Krakowskiej • Początki polskiej literatury	XIII. Kultura średniowiecza. Uczeń: [...] 2) rozpoznaje dokonania okresu średniowiecza w dziedzinie kultury, z uwzględnieniem dorobku polskiego średniowiecza; 3) określa znaczenie chrześcijaństwa w obrządku łacińskim dla rozwoju kultury polskiej; 4) charakteryzuje sztukę romańską i gotycką.	XIII. Kultura średniowiecza. Uczeń: 1) opisuje rolę uniwersytetów i ich organizację oraz wyjaśnia przyczyny trwałości idei uniwersyteckiej; [...] 3) określa znaczenie włączenia ziem polskich do cywilizacyjnego kręgu świata zachodniego (łacińskiego).
	Podsumowanie rozdziału 8 (+ sprawdzian)	2			

Lekcja a Nr	Tytuł rozdziału/lekcji	Liczba godzin	Najważniejsze treści	Treści z podstawy programowej – zakres podstawowy	Treści z podstawy programowej – zakres rozszerzony
	I. Epoka odrodzenia	(10)			
1.	Europa na przełomie XV i XVI w.	1	- Kryzys monarchii stanowych - Powstanie imperium Habsburgów - Rywalizacja o hegemonię w Europie - Wojny włoskie - Wyprawy odkrywcze Portugalczyków	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: 1) przedstawia drogę do nowego modelu monarchii europejskich w epoce nowożytnej, z uwzględnieniem charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego [...].	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje konflikty polityczne w Europie, z uwzględnieniem ekspansji tureckiej i charakteru wojny trzydziestoletniej [...].
2	Cywilizacje pozaeuropejskie	1	- Ludy Ameryki - Cywilizacja prekolumbijskie - Afryka na przełomie XV–XVI w. - Cywilizacje Dalekiego Wschodu		XIV. Odkrycia geograficzne i europejski kolonializm doby nowożytnej. Uczeń: 1) charakteryzuje cywilizacje prekolumbijskie [...].
3	Wielkie odkrycia geograficzne	1	- Wiedza geograficzna w średniowiecznej Europie - Przyczyny wielkich odkryć geograficznych - Wyprawy odkrywców (Kolumb, da Gama, Magellan) - Znaczenie wielkich odkryć	XIV. Odkrycia geograficzne i europejski kolonializm doby nowożytnej. Uczeń: 1) charakteryzuje przyczyny i przebieg wypraw odkrywczych; [...] 3) wyjaśnia wpływ wielkich odkryć geograficznych na społeczeństwo, gospodarkę i kulturę Europy oraz obszarów pozaeuropejskich.	
4	Ekspansja kolonialna	1	- Początki ekspansji kolonialnej i podział Nowego Świata - Podbój Ameryki przez Hiszpanów i Portugalczyków – rywalizacja kolonialna	XIV. Odkrycia geograficzne i europejski kolonializm doby nowożytnej. Uczeń:	XIV. Odkrycia geograficzne i europejski kolonializm doby nowożytnej. Uczeń: [...] 2) przedstawia proces rozrostu posiadłości kolonialnych państw europejskich w XVI–XVIII w.

			• Skutki wielkich odkryć geograficznych dla ludów Ameryki, Azji, Afryki • Kolonializm portugalski i hiszpański w XVI–XVII w.	[...] 2) opisuje udział poszczególnych państw europejskich w podziale Nowego Świata w XVI–XVIII w. [...]; 3) wyjaśnia wpływ wielkich odkryć geograficznych na społeczeństwo, gospodarkę i kulturę Europy oraz obszarów pozaeuropejskich.	
5.	Europa w epoce wielkich odkryć	1	• Geneza i główne cechy dualizmu gospodarczego • Przemiany w rolnictwie • Przemiany w miastach • Nowe formy produkcji i początki gospodarki kapitalistycznej • Cechy gospodarki wczesnokapitalistycznej	XIV. Odkrycia geograficzne i europejski kolonializm doby nowożytnej. Uczeń: [...] 3) wyjaśnia wpływ wielkich odkryć geograficznych na społeczeństwo, gospodarkę i kulturę Europy oraz obszarów pozaeuropejskich.	XVII. Europa w XVI–XVII w. [...] 3) charakteryzuje przemiany kapitalistyczne w życiu gospodarczym Europy Zachodniej XVI–XVII w.
6.	Kultura renesansu	1	• Geneza renesansu • Główne cechy humanizmu • Rozwój nauki i sztuka renesansu • Literatura renesansowa • Humanistyczna filozofia człowieka • Polityczne idee renesansu	XV. Czasy renesansu. Uczeń: 1) wyjaśnia główne prądy ideowe epoki; 2) rozpoznaje dokonania twórców renesansowych w dziedzinie kultury; 3) charakteryzuje sztukę renesansową.	XV. Czasy renesansu. Uczeń: Analizuje i interpretuje teksty obrazujące myśl filozoficzną i polityczną doby renesansu.
7.	Reformacja i jej skutki	1	• Przyczyny reformacji • Marcin Luter i jego działalność • Ruchy reformacyjne w Europie • Porównanie nurtów protestanckich • Początek wojen religijnych w Niemczech • Powstania Kościoła anglikańskiego	XVI. Reformacja i jej skutki. Uczeń: 1) wyjaśnia religijne, polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa reformacji, opisując jej główne nurty i postaci [...]; 3) opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI w.	XVI. Reformacja i jej skutki. Uczeń: 1) porównuje najważniejsze wyznania protestanckie; [...] 3) wyjaśnia wpływ reformacji i kontrreformacji na kulturę [...].

			Reformacja w krajach skandynawskich		
8.	Kościół katolicki wobec reformacji	1	- Sobór trydencki i jego skutki - Powstanie i działalność Towarzystwa Jezusowego - Kontrreformacja a rozwój kultury - Wyznaniowa mapa Europy w XVI– XVII w.	XVI. Reformacja i jej skutki. Uczeń: [...] 2) wyjaśnia rolę soboru trydenckiego i opisuje różne aspekty reformy Kościoła katolickiego; 3) opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI w.	XVI. Reformacja i jej skutki. Uczeń: [...] 2) przedstawia i ocenia kontrreformacyjne działania Kościoła katolickiego; 3) wyjaśnia wpływ reformacji i kontrreformacji na kulturę; 4) charakteryzuje najważniejsze wojny religijne.
9.	Europa Zachodnia u schyłku renesansu	1	- Potęga Hiszpanii - Rewolucja w Niderlandach - Rywalizacja hiszpańsko-angielska - Wojny z hugenotami we Francji	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje konflikty polityczne w Europie, z uwzględnieniem ekspansji tureckiej i charakteru wojny trzydziestoletniej [...].	XVI. Reformacja i jej skutki. Uczeń: [...] 4) charakteryzuje najważniejsze wojny religijne.
10.	Europa Środkowa i Wschodnia w XVI w.	1	- Ekspansja turecka w XVI w. - Walki w basenie Morza Śródziemnego - Państwo moskiewskie – początek cesarstwa - Wzrost potęgi Szwecji w XVI w.	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje konflikty polityczne w Europie, z uwzględnieniem ekspansji tureckiej i charakteru wojny trzydziestoletniej [...].	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: 1) opisuje proces kształtowania się państwa moskiewskiego/rosyjskiego w XVI–XVII w.
	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2			
(10)	„Złoty wiek” Królestwa Polskiego				
1.	Społeczeństwo Rzeczypospolitej w XVI w.	1	- Społeczeństwo stanowe w Rzeczypospolitej - Chłopi i mieszczaństwo - Szlachta i jej liczebność - Wielonarodowe społeczeństwo Rzeczypospolitej na tle europejskim	XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń: [...] 3) omawia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego (gospodarka	XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń: [...] 3) charakteryzuje stosunki wewnętrzne w Koronie i na Litwie, uwzględniając rozwarstwienie stanu szlacheckiego [...].

				folwarczno-pańszczyźniana) na tle europejskim.	
2.	Gospodarka polska w „złotym wieku”	1	• Geneza gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej • Funkcjonowanie folwarków pańszczyźnianych • Miasta w Polsce w XVI w. • Rozwój handlu • Ocena sytuacji gospodarczej Rzeczypospolitej	XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń: [...] 3) omawia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego (gospodarka folwarczno-pańszczyźniana) na tle europejskim; [...] 5) ocenia sytuację gospodarczą państwa ostatnich Jagiellonów.	
3.	Rozwój demokracji szlacheckiej	1	• Przyczyny dominacji politycznej szlachty • Przywileje generalne szlachty • Sejmiki szlacheckie i ich rodzaje • Sejm walny i jego funkcjonowanie • Powstanie, liderzy i cele działalności ruchu egzekucyjnego • Sejmy egzekucyjne i ich postanowienia • Egzekucja praw i dóbr	XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń: [...] 2) wyjaśnia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce i ocenia funkcjonowanie demokracji szlacheckiej; 3) omawia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego (gospodarka folwarczno-pańszczyźniana) na tle europejskim.	XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje ruch egzekucyjny szlachty (wskazuje przedstawicieli) i ocenia jego znaczenie dla rozwoju parlamentaryzmu w państwie polsko-litewskim; 3) charakteryzuje stosunki wewnętrzne w Koronie i na Litwie, uwzględniając rozwarstwienie stanu szlacheckiego.
4.	Państwo Jagiellonów na przełomie XV i XVI w.	1	• Główne kierunki polityki zagranicznej Jagiellonów • Stosunki z Habsburgami i skutki układu wiedeńskiego • Ostatnia wojna z zakonem krzyżackim i jego skutki • Inkorporacja Mazowsza i jego znaczenie	XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń: 1) opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje jego stosunki z sąsiadami w XVI w.	XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń: 1) ocenia rozwiązanie problemu państw zakonnych w Prusach i Inflantach.

			• Wojny z Moskwą i utrata Smoleńska • Dyplomacja Zygmunta I Starego		
5.	Panowanie ostatnich Jagiellonów	1	• Polityka zagraniczna Zygmunta II Augusta • I wojna północna o Inflanty i hegemonię w basenie Morza Bałtyckiego • Ocena skutków wojny o Inflanty • Problem Gdańska w polityce ostatnich Jagiellonów • Stosunki z państwem pruskim	XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń: 1) opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje jego stosunki z sąsiadami w XVI w.	XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń: 1) ocenia rozwiązanie problemu państw zakonnych w Prusach i Inflantach.
6.	Unia lubelska	1	• Ruch egzekucyjny a plany unii realnej z Litwą • Przyczyny zewnętrzne i wewnętrzne unii lubelskiej • Magnateria litewska wobec planów unii • Postanowienia unii lubelskiej w 1569 r. • Rzeczpospolita Obojga Narodów i jej charakterystyka • Ocena skutków unii lubelskiej	XIX. Powstanie Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń: 1) wyjaśnia przyczyny, okoliczności i następstwa zawarcia unii realnej pomiędzy Koroną a Litwą; 2) charakteryzuje ustrój Rzeczypospolitej Obojga Narodów w świetle postanowień unii lubelskiej; 3) opisuje strukturę terytorialną i ludnościową Rzeczypospolitej Obojga Narodów [...].	XIX. Powstanie Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń: 1) ocenia kulturową rolę Polski w przeniesieniu wzorców cywilizacji zachodniej na obszary ruskie i litewskie.
7.	Reformacja i kontrreformacja w Rzeczypospolitej	1	• Pozycja Kościoła katolickiego • Państwo wielu religii • Przyczyny reformacji na ziemiach Rzeczypospolitej • Bracia polscy • Ruch egzekucyjny a tolerancja religijna • Geneza i główne postanowienia aktu konfederacji warszawskiej	XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń: [...] 4) przedstawia sytuację wyznaniową na ziemiach państwa polsko-litewskiego w XVI w. XIX. Powstanie Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń: 4) wyjaśnia prawne i kulturowe podstawy tolerancji religijnej na	XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń: [...] 4) charakteryzuje główne nurty reformacji w państwie polsko-litewskim. XIX. Powstanie Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń: [...]

			• Początki kontrreformacji w Rzeczypospolitej • Geneza i skutki unii brzeskiej	ziemiach Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVI w.	2) charakteryzuje działania kontrreformacyjne ze strony Kościoła katolickiego i władz państwowych.
8.	Pierwsza wolna elekcja	1	• Pierwsze bezkrólewie • Ustalenie zasad wolnej elekcji • Ocena roli wybitnych postaci okresu pierwszych wolnych elekcji • Pierwsza wolna elekcja • Henryk Walezy na tronie Rzeczypospolitej • Następstwa wolnych elekcji w dziejach Rzeczypospolitej	XX. Pierwsze wolne elekcje i ich następstwa. Uczeń: 1) opisuje okoliczności, zasady, przebieg i następstwa pierwszych wolnych elekcji; [...] 3) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów państwa polsko-litewskiego w XVI w. z wydarzeniami europejskimi.	XX. Pierwsze wolne elekcje i ich następstwa. Uczeń: 1) ocenia polityczną rolę wybitnych postaci okresu pierwszych wolnych elekcji [...].
9.	Panowanie Stefana Batorego	1	• Kolejna wolna elekcja • Polityka wewnętrzna Stefana Batorego • Konflikt z Gdańskiem • Wojny z Rosją o Inflanty i ich następstwa • Ocena panowania Stefana Batorego	XX. Pierwsze wolne elekcje i ich następstwa. Uczeń: 1) opisuje okoliczności, zasady, przebieg i następstwa pierwszych wolnych elekcji; 2) charakteryzuje działania Stefana Batorego w zakresie polityki wewnętrznej i zagranicznej; 3) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów państwa polsko-litewskiego w XVI w. z wydarzeniami europejskimi.	XX. Pierwsze wolne elekcje i ich następstwa. Uczeń: 1) ocenia polityczną rolę wybitnych postaci okresu pierwszych wolnych elekcji [...].
10.	Kultura renesansu w Rzeczypospolitej	1	• Geneza odrodzenia na ziemiach polskich • Główne ośrodki kultury • Nauka i szkolnictwo • Literatura odrodzenia i jej twórcy • Renesans w sztuce	XXI. Renesans w Polsce. Uczeń: 1) ocenia dorobek polskiej myśli politycznej doby renesansu; 2) rozpoznaje dokonania twórców polskiego odrodzenia w dziedzinie kultury.	XXI. Renesans w Polsce. Uczeń: 1) analizuje i interpretuje fragmenty dzieł pisarzy politycznych polskiego odrodzenia; 2) ocenia wpływ reformacji i kontrreformacji na rozwój kultury w Rzeczypospolitej Obojga Narodów;

			• Pisarstwo polityczne okresu renesansu i jego twórcy • Spory polityczne i wyznaniowe a ich wpływ na rozwój kultury w Rzeczypospolitej Obojga Narodów • Związki renesansu polskiego z europejskim		3) charakteryzuje związki renesansu polskiego z europejskim.
	Lekcje powtórzeniowe (+ sprawdzian)	2			
(6)	Europa w XVII w.				
1.	Europa na początku XVII w.	1	• Upadek potęgi Hiszpanii • Rywalizacja kolonialna • Wzrost potęgi Brandenburgii • Potęga Szwecji	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje konflikty polityczne w Europie, z uwzględnieniem ekspansji tureckiej i charakteru wojny trzydziestoletniej.	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: [...] 3) charakteryzuje przemiany kapitalistyczne w życiu gospodarczym Europy Zachodniej w XVI–XVII w.
2.	Angielska wojna domowa	1	• Sytuacja społeczno-gospodarcza w Anglii • Rządy Stuartów • Wybuch rewolucji angielskiej • Wojna domowa w Anglii • Dyktatura Olivera Cromwella • Monarchia parlamentarna w Anglii	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: [...] 3) wyjaśnia genezę i opisuje następstwa rewolucji angielskich.	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: [...] 2) porównuje ewolucję ustroju Francji i Anglii w XVII w.; 3) charakteryzuje przemiany kapitalistyczne w życiu gospodarczym Europy Zachodniej w XVI–XVII w.
3.	Wojna trzydziestoletnia	1	• Geneza wojny trzydziestoletniej • Etapy wojny trzydziestoletniej • Pokój westfalski i jego warunki • Skutki wojny trzydziestoletniej dla dziejów Europy	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje konflikty polityczne w Europie, z uwzględnieniem ekspansji tureckiej i charakteru wojny trzydziestoletniej.	
4.	Absolutyzm we Francji	1	• Francja kardynała Richelieu • Czasy Frondy • Rządy osobiste Ludwika XIV • Polityka zagraniczna Francji	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: 1) przedstawia drogę do nowego modelu monarchii europejskich w epoce nowożytnej, z uwzględnieniem	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: [...] 2) porównuje ewolucję ustroju Francji i Anglii w XVII w.

			• Porównanie ewolucji ustroju Francji i Anglii w XVII w.	charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego; 2) charakteryzuje konflikty polityczne w Europie, z uwzględnieniem ekspansji tureckiej i charakteru wojny trzydziestoletniej.	
5.	Zmiany polityczne u schyłku XVII w.		• Polityka obronna Holandii • Konflikt angielsko-holenderski • Prusy w czasach Fryderyka Wilhelma • Węgry i Turcja	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje konflikty polityczne w Europie, z uwzględnieniem ekspansji tureckiej i charakteru wojny trzydziestoletniej.	
6.	Kultura baroku	1	• Geneza baroku • Główne cechy baroku • Dzieła sztuki barokowej w Europie i ich twórcy	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: [...] 4) opisuje przemiany w kulturze europejskiej w XVII w.	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: [...] 4) charakteryzuje sztukę barokową.
	Lekcje powtórzeniowe (+ sprawdzian)	2	•		
(10)	Rzeczpospolita w XVII w.				
1.	Początki rządów Zygmunta III Wazy	1	• Pozycja geopolityczna Rzeczypospolitej w początkach XVII w. • Podwójna elekcja i początki rządów Zygmunta III Wazy • Wewnętrzne konflikty w Rzeczypospolitej • Główne kierunki polityki zagranicznej Zygmunta III • Konflikty ze Szwecją	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w okresie panowania Wazów; [...] 4) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy i świata w XVII w.	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) wyjaśnia wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania XVII-wiecznych konfliktów Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 2) przedstawia przebieg wojen toczonych przez Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XVII w., z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców i polityków, w tym: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Jana III Sobieskiego.

				XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, <i>liberum veto</i> i rokosze;	XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: [...] 2) opisuje i ocenia projekty wzmocnienia władzy królewskiej w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, w tym Piotra Skargi, Jana Kazimierza.
2.	Czas dymitriad	1	- Sytuacja w państwie moskiewskim po śmierci cara Iwana IV Groźnego - Cele polskiej polityki wschodniej - Dymitriady i ich następstwa - Wojna z Rosją - Zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w okresie panowania Wazów [...]; 4) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy i świata w XVII w.	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: 1) opisuje proces kształtowania się państwa moskiewskiego/rosyjskiego w XVI–XVII w. [...]. XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) wyjaśnia wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania XVII-wiecznych konfliktów Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 2) przedstawia przebieg wojen toczonych przez Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XVII w., z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców i polityków, w tym: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Jana III Sobieskiego.
3.	Kozaczyzna i konflikty z Turcją	1	- Kozaczyzna na ziemiach Ukrainy - Przyczyny wojen z Turcją - Problem kozacko-tatarski - Bitwy pod Cecorą i Chocimiem - Zawarcie pokoju polsko-tureckiego	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w okresie panowania Wazów [...]	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) wyjaśnia wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania XVII-wiecznych konfliktów Rzeczypospolitej Obojga Narodów;

				5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy i świata w XVII w.	2) przedstawia przebieg wojen toczonych przez Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XVII w., z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców i polityków, w tym: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Jana III Sobieskiego.
4.	Panowanie Władysława IV	1	• Elekcja Władysława IV • Polityka wewnętrzna i reformy wojskowe władcy • Wojna z Rosją i pokój w Polanowie • Traktat w Sztumskiej Wsi i jego postanowienia • Przyczyny i następstwa konfliktu z Turcją • Plany wojny Władysława IV Wazy z Turcją • Kozacy rejestrowi i ich rola w konfliktach militarnych	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w okresie panowania Wazów; [...] 4) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej Obojga Narodów oraz Europy i świata w XVII w.	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) wyjaśnia wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania XVII-wiecznych konfliktów Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 2) przedstawia przebieg wojen toczonych przez Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XVII w., z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców i polityków, w tym: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Jana III Sobieskiego.
5.	Powstanie Chmielnickiego	1	• Sytuacja etniczno-wyznaniowa na Ukrainie w połowie XVII w. • Wybuch powstania Chmielnickiego • Przebieg wojny polsko-kozackiej • Postanowienia unii w Perejasławiu • Wojna z Rosją w latach 1654–1667 • Skutki polityczne, ekonomiczne i kulturowe konfliktu z Kozakami i Rosją	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w okresie panowania Wazów; [...] 4) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) wyjaśnia wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania XVII-wiecznych konfliktów Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 2) przedstawia przebieg wojen toczonych przez Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XVII w., z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców i polityków, w tym: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Jana III Sobieskiego.

				Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy i świata w XVII w. XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, <i>liberum veto</i> i rokosze; 2) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.	
6.	Potop szwedzki	1	• Sytuacja geopolityczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w połowie XVII w. • Geneza najazdu szwedzkiego • Okupacja szwedzka i jej skutki • Przebieg potopu szwedzkiego • Następstwa polityczne, ekonomiczne i kulturowe potopu szwedzkiego • Stosunki Rzeczypospolitej z Księstwem Pruskim w czasie potopu szwedzkiego •	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w okresie panowania Wazów; [...] 4) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy i świata w XVII w. XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) wyjaśnia wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania XVII-wiecznych konfliktów Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 2) przedstawia przebieg wojen toczonych przez Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XVII w., z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców i polityków, w tym: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Jana III Sobieskiego.

				Narodów, uwzględniając wpływy obce, <i>liberum veto</i> i rokosze; 2) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.; 3) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim w XVII w.	
7.	Wojna domowa i króla „Piast”	1	- Ocena specyfiki ustrojowej, gospodarczej i kulturowej Rzeczypospolitej na tle europejskim - Plany wzmocnienia władzy monarszej Jana Kazimierza i jego stronnictwa - Oligarchizacja życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów - Konflikty wewnętrzne w Rzeczypospolitej - Geneza rokoszu Jerzego Lubomirskiego - Abdykacja Jana Kazimierza - Ocena panowania dynastii Wazów - Uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne elekcji Michała Korybuta Wiśniowieckiego - Konflikty wewnętrzne w Rzeczypospolitej	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w okresie panowania Wazów; [...] 4) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy i świata w XVII w. XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, <i>liberum veto</i> i rokosze; 2) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) wyjaśnia wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania XVII-wiecznych konfliktów Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 2) przedstawia przebieg wojen toczonych przez Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XVII w., z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców i polityków, w tym: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Jana III Sobieskiego. XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) charakteryzuje udział poszczególnych stanów w życiu gospodarczym Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 2) opisuje i ocenia projekty wzmocnienia władzy królewskiej w Rzeczypospolitej

			• Początek wojny z Turcją • •	gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.; 3) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim w XVII w.	Obojga Narodów, w tym Piotra Skargi, Jana Kazimierza [...].
8.	Rządy Jana III Sobieskiego	2	• Elekcja i polityka zagraniczna Jana III Sobieskiego • Wyprawa wiedeńska i ocena zwycięstwa Jana III Sobieskiego dla Polski i Europy • Wiktorja wiedeńska i jej obraz w dziełach kultury • Pokój w Karłowicach • Zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. • Ocena panowania Jana III Sobieskiego jako wodza i polityka	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: [...] 2) opisuje sytuację wewnętrzną i położenie międzynarodowe Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1669–1696; 3) ocenia znaczenie bitwy pod Wiedniem dla losów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy; 4) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy i świata w XVII w. XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, <i>liberum veto</i> i rokosze;	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) wyjaśnia wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania XVII-wiecznych konfliktów Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 2) przedstawia przebieg wojen toczonych przez Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XVII w., z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców i polityków, w tym: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Jana III Sobieskiego. XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) charakteryzuje udział poszczególnych stanów w życiu gospodarczym Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 2) opisuje i ocenia projekty wzmocnienia władzy królewskiej w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, w tym Piotra Skargi, Jana Kazimierza [...].

				2) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.; 3) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim w XVII w.	
9.	Kryzys wewnętrzny Rzeczypospolitej	1	- Przyczyny przemian społeczno-gospodarczych w Rzeczypospolitej w XVII w. - Pauperyzacja stanów w Rzeczypospolitej - Oligarchizacja życia politycznego i jej przejawy - Przemiany ustrojowe Rzeczypospolitej w XVII w. i ich uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne - Kryzys tolerancji religijnej w Rzeczypospolitej i jej objawy - Ocena specyfiki ustrojowej, społecznej i gospodarczej Rzeczypospolitej na tle europejskim	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w okresie panowania Wazów; 2) opisuje sytuację wewnętrzną i położenie międzynarodowe Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1669–1696 [...]. XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, <i>liberum veto</i> i rokosze; 2) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.;	XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) charakteryzuje udział poszczególnych stanów w życiu gospodarczym Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 2) opisuje i ocenia projekty wzmocnienia władzy królewskiej w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, w tym Piotra Skargi, Jana Kazimierza [...].

				3) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim w XVII w.	
10.	Barok i sarmatyzm w Rzeczypospolitej	1	• Geneza baroku w Rzeczypospolitej • Specyfika polskiego baroku • Sztuka barokowa i jej cechy • Nauka i oświata • Literatura barokowa i jej twórcy • Sarmatyzm i jego cechy • Wpływ ideologii sarmackiej na politykę zagraniczną, ustrój wewnętrzny, sytuację ekonomiczną Rzeczypospolitej	XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: [...] 4) rozpoznaje dokonania twórców epoki baroku powstałe na terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów.	XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: [...] 3) charakteryzuje cechy sztuki barokowej i opisuje sarmatyzm jako ideologię i styl życia szlachty w Rzeczypospolitej Obojga Narodów
	Lekcje powtórzeniowe (+ sprawdzian)	2	•		
(9)	Europa i świat w okresie Oświecenia				
1.	Przemiany gospodarcze i społeczne w XVIII w.	1	• Przyczyny rozwoju gospodarczego Anglii • Maszyna parowa i jej zastosowanie • Skutki gospodarcze i społeczne rewolucji przemysłowej • Idee liberalizmu ekonomicznego • Rozwój parlamentaryzmu angielskiego	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: 1) charakteryzuje postęp techniczny i przemiany kapitalistyczne w Europie Zachodniej.	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: 1) opisuje rozwój parlamentaryzmu i rewolucję przemysłową w Anglii; 2) analizuje i interpretuje fragmenty tekstów myślicieli oświeceniowych [...].
2.	Idee oświecenia	1	• Geneza i główne cechy oświecenia	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń:	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń:

			• Wielcy myśliciele doby oświecenia • Nauka i szkolnictwo • Literatura piękna i polityczna czasów oświecenia • Sztuka klasycystyczna, jej charakterystyka i twórcy	[...] 2) wyjaśnia główne idee oświecenia i rozpoznaje dokonania epoki w dziedzinie kultury.	[...] 2) analizuje i interpretuje fragmenty tekstów myślicieli oświeceniowych; 3) charakteryzuje sztukę klasycystyczną.
3.	Powstanie imperium rosyjskiego	1	• Sytuacja wewnętrzna Rosji na przełomie XVII i XVIII w. • Wielka Wojna Północna i jej następstwa • Przemiany ustrojowe, społeczne, gospodarcze i kulturowe w Rosji cara Piotra Wielkiego • Rosja Katarzyny II Wielkiej i ocena jej panowania • Cele polityki zagranicznej i rozwój terytorialny Rosji w XVIII w.	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: [...] 4) charakteryzuje proces modernizacji Rosji w XVIII w. i rosyjską ideę imperium.	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: [...] 4) charakteryzuje najważniejsze konflikty polityczne w Europie i na świecie w XVIII w.
4.	Absolutyzm w Prusach	1	• Państwo pruskie u progu XVIII w. • Powstanie Królestwa Pruskiego • Przemiany ustrojowe, społeczno-gospodarcze i kulturowe w Prusach w czasach Fryderyka II • Armia pruska •	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: [...] 3) charakteryzuje absolutyzm oświecony na przykładach państw sąsiadujących z Rzeczpospolitą Obojga Narodów.	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: [...] 4) charakteryzuje najważniejsze konflikty polityczne w Europie i na świecie w XVIII w.
5.	Konflikty w Europie w połowie XVIII w.		• Potęga Prus • Wojna o sukcesję austriacką • Odwrócenie przymierzy		XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: [...] 4) charakteryzuje najważniejsze konflikty polityczne w Europie i na świecie w XVIII w.

			• Wojna siedmioletnia i wzrost znaczenia Prus • Walki w koloniach		
6.	Austria w dobie reform		• Kryzys w monarchii Habsburgów • Sankcja pragmatyczna Karola VI • Początek reform Marii Teresy • Przemiany ustrojowe, społeczno-gospodarcze i kulturowe w monarchii Habsburgów • Rządy Józefa II	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: [...] 3) charakteryzuje absolutyzm oświecony na przykładach państw sąsiadujących z Rzeczpospolitą Obojga Narodów.	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: [...] 4) charakteryzuje najważniejsze konflikty polityczne w Europie i na świecie w XVIII w.
7.	Rewolucja amerykańska	1	• Kolonie w Nowym Świecie w XVIII w. • Geneza wojny kolonialistów amerykańskich z Anglią • Wojna o niepodległość USA i jej uwarunkowania międzynarodowe • Polacy w rewolucji amerykańskiej • Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej i jej zasady • Ocena roli wielkich dowódców i polityków amerykańskich (w tym Jerzego Waszyngtona) • Znaczenie rewolucji amerykańskiej dla dziejów świata	XXV. Rewolucje XVIII w. Uczeń: 1) wyjaśnia genezę i charakteryzuje następstwa amerykańskiej wojny o niepodległość; 2) charakteryzuje ustrój Stanów Zjednoczonych w świetle założeń konstytucji amerykańskiej; [...] 4) ocenia znaczenie rewolucji amerykańskiej i francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej; 5) przedstawia wkład Polaków w walkę o niepodległość Stanów Zjednoczonych.	XXV. Rewolucje XVIII w. Uczeń: 1) ocenia rolę przywódców rewolucji amerykańskiej i francuskiej.
8.	Rewolucja we Francji	2	• Wewnętrzna i międzynarodowa sytuacja Francji w końcu XVIII w.	XXV. Rewolucje XVIII w. Uczeń: [...] 3) wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki rewolucji francuskiej;	XXV. Rewolucje XVIII w. Uczeń: 1) ocenia rolę przywódców rewolucji amerykańskiej i francuskiej;

			- Rządy Ludwika XVI i ich następstwa - Wybuch rewolucji w 1789 r. - Konstytucja Francji z 1791 r. i jej cechy	4) ocenia znaczenie rewolucji amerykańskiej i francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej.	2) charakteryzuje etapy rewolucji francuskiej i wyjaśnia specyfikę okresu jakobińskiego; 3) ocenia sytuację wewnętrzną i międzynarodową Francji w dobie dyktatoratu.
9	Republika francuska		- Kluby polityczne i ich znaczenie - Okoliczności wprowadzenia we Francji republiki - Dyktatura jakobinów i jej specyfika - Obalenie Maksymiliana de Robespierre - Ocena roli przywódców rewolucji francuskiej (w tym de La Fayette'a, Maksymiliana Robespierre'a) - Rządy dyktatoratu	XXV. Rewolucje XVIII w. Uczeń: [...] 4) ocenia znaczenie rewolucji amerykańskiej i francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej.	XXV. Rewolucje XVIII w. Uczeń: 1) ocenia rolę przywódców rewolucji amerykańskiej i francuskiej; 2) charakteryzuje etapy rewolucji francuskiej i wyjaśnia specyfikę okresu jakobińskiego; 3) ocenia sytuację wewnętrzną i międzynarodową Francji w dobie dyktatoratu.
	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2			
(8)	Kryzys i upadek Rzeczypospolitej				
1.	Panowanie Augusta II	1	- Uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej w początkach XVIII w. - August II Mocny na tronie Rzeczypospolitej - Unia polsko-saska i jej znaczenie - Wybuch i przebieg wielkiej wojny północnej - Sejm Niemy i jego znaczenie	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: 1) opisuje i ocenia sytuację wewnętrzną i międzynarodową Rzeczypospolitej w czasach saskich; 2) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej, wskazując przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego.	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: [...] 2) ocenia znaczenie polsko-saskiej unii personalnej i rolę panujących.

			• Skutki polityczno-gospodarcze wielkiej wojny północnej • Polityka wielkich mocarstw wobec Rzeczypospolitej		
2.	Czasy Augusta III	1	• Polityka wielkich mocarstw wobec Rzeczypospolitej • Plany reform Stanisława Leszczyńskiego i Stanisława Konarskiego • Podwójna elekcja w 1733 r. • Obalenie rządów Stanisława Leszczyńskiego w Polsce • Sytuacja wewnętrzna i międzynarodowa Rzeczypospolitej w czasach rządów Augusta III Sasa • Stronnictwa polityczne doby saskiej • Pierwsze próby reform (w tym działalność Stanisława Konarskiego) • Ocena roli władców saskich na tronie polskim	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: 1) opisuje i ocenia sytuację wewnętrzną i międzynarodową Rzeczypospolitej w czasach saskich; 2) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej, wskazując przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego.	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: 1) charakteryzuje i ocenia projekty naprawy Rzeczypospolitej w I poł. XVIII w., w tym Stanisława Leszczyńskiego, Stanisława Konarskiego; 2) ocenia znaczenie polsko-saskiej unii personalnej i rolę panujących.
3.	Początki rządów Stanisława Augusta Poniatowskiego	1	• Uwarunkowania wewnętrzne i zagraniczne ostatniej wolnej elekcji • Elekcja Stanisława Poniatowskiego • Pierwsze reformy okresu stanisławowskiego • Konfederacja barska i jej znaczenie	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: [...] 2) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej, wskazując przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego; 3) przedstawia reformy z pierwszych lat panowania Stanisława Augusta;	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: [...] 3) wyjaśnia znaczenie konfederacji barskiej; 4) charakteryzuje położenie międzynarodowe i sytuację wewnętrzną Rzeczypospolitej po pierwszym rozbiore [...].

			- Przyczyny I rozbioru Rzeczypospolitej - Sejm rozbiorowy i jego decyzje	4) wyjaśnia przyczyny i przedstawia zasięg terytorialny pierwszego rozbioru Rzeczypospolitej.	
4.	Oświecenie Rzeczypospolitej	w 1	- Początki oświecenia na ziemiach polskich - Komisja Edukacji Narodowej i jej działalność - Rola instytucji oświeceniowych (Biblioteki Załuskich, teatrów, czasopism) - Rola mecenatu Stanisława Augusta Poniatowskiego - Wybitni twórcy polskiego oświecenia i ich dzieła - Najważniejsze zabytki architektury i sztuki doby oświecenia na ziemiach polskich - Związki polskiego i europejskiego oświecenia	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: [...] 3) przedstawia reformy z pierwszych lat panowania Stanisława Augusta; XXVIII. Kultura doby oświecenia w Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) rozpoznaje dokonania przedstawicieli polskiego oświecenia w dziedzinie kultury; 2) rozpoznaje i charakteryzuje najważniejsze zabytki architektury i sztuki doby oświecenia w Polsce; 3) omawia rolę instytucji oświeceniowych (Komisja Edukacji Narodowej, Biblioteka Załuskich, teatr, czasopiśmiennictwo).	XXVIII. Kultura doby oświecenia w Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) wyjaśnia związki oświecenia polskiego z europejskim; 2) omawia i ocenia dorobek piśmiennictwa w służbie Rzeczypospolitej (Hugona Kołłątaja, Stanisława Staszica); 3) omawia rolę Stanisława Augusta jako mecenasa sztuki.
5	Sejm Wielki	1	- Rządy królewsko-ambadorskie w Rzeczypospolitej - Międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania zwołania Sejmu Wielkiego - Główne stronnictwa Sejmu Wielkiego i ich programy - Najważniejsze ustrojowe, ekonomiczne i militarne reformy Sejmu Czteroletniego	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: [...] 2) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej, wskazując przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego; [...] 5) wyjaśnia okoliczności zwołania Sejmu Wielkiego i przedstawia jego reformy, ze szczególnym	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: [...] 4) charakteryzuje położenie międzynarodowe i sytuację wewnętrzną Rzeczypospolitej po pierwszym rozbiorze [...].

				uwzględnieniem postanowień Konstytucji 3 maja.	
6	Konstytucja 3 maja i II rozbiór Rzeczypospolitej	1	• Okoliczności uchwalenia konstytucji 3 maja 1791 r. i jej główni twórcy • Główne założenia ustrojowe polskiej konstytucji • Reakcje społeczeństwa polskiego na uchwalenie konstytucji • Porównanie Konstytucji 3 maja z ustawami zasadniczymi w USA i Francji • Ocena roli Konstytucji 3 maja dla dziejów narodu polskiego • Konfederacja targowicka i jej ocena • Wojna z Rosją w obronie Konstytucji 3 maja i przyczyny klęski wojsk polskich • Rola wybitnych dowódców i (książę Józef Poniatowski, Tadeusz Kościuszko) • Znaczenie przyłączenia się króla Stanisława Augusta Poniatowskiego do Targowicy • Drugi rozbiór Rzeczypospolitej	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: [...] 2) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej, wskazując przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego; [...] 5) wyjaśnia okoliczności zwołania Sejmu Wielkiego i przedstawia jego reformy, ze szczególnym uwzględnieniem postanowień Konstytucji 3 maja. XXVII. Upadek Rzeczypospolitej (wojna z Rosją i powstanie kościuszkowskie). Uczeń: 1) wyjaśnia wpływ konfederacji targowickiej na wybuch wojny z Rosją; [...] 3) opisuje zasięg terytorialny drugiego i trzeciego rozbioru Rzeczypospolitej.	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: [...] 5) porównuje polskie rozwiązania konstytucyjne z amerykańskimi i francuskimi. XXVII. Upadek Rzeczypospolitej (wojna z Rosją i powstanie kościuszkowskie). Uczeń: 1) przedstawia przebieg wojny w obronie Konstytucji 3 maja, z uwzględnieniem roli dowódców [...].

7	Insurekcja kościuszkowska	1	• Polityka zaborców na zagarniętych ziemiach • Geneza insurekcji kościuszkowskiej • Wybuch powstania i zwycięstwo pod Racławicami • Uniwersał połaniecki i jego postanowienia • Przebieg insurekcji • Przyczyny klęski insurekcji kościuszkowskiej •	XXVII. Upadek Rzeczypospolitej (wojna z Rosją i powstanie kościuszkowskie). Uczeń: [...] 2) charakteryzuje przebieg powstania kościuszkowskiego, z uwzględnieniem roli jego przywódców; 3) opisuje zasięg terytorialny drugiego i trzeciego rozbioru Rzeczypospolitej; [...] 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej w XVIII w. z wydarzeniami w Europie i na świecie.	XXVII. Upadek Rzeczypospolitej (wojna z Rosją i powstanie kościuszkowskie). Uczeń: [...] 2) ocenia postać Tadeusza Kościuszki jako pierwszego polskiego bohatera nowożytnego; 3) porównuje politykę państw zaborczych na zagarniętych ziemiach Rzeczypospolitej [...].
8	Upadek Rzeczypospolitej	1	• III rozbiór Rzeczypospolitej • Abdykacja Stanisława Augusta Poniatowskiego • Wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania upadku Rzeczypospolitej w XVIII w. • Historiografia polska wobec rozbiorów • Ocena polityki Stanisława Augusta Poniatowskiego •	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: 1) opisuje i ocenia sytuację wewnętrzną i międzynarodową Rzeczypospolitej w czasach saskich; 2) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej, wskazując przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego [...]. XXVII. Upadek Rzeczypospolitej (wojna z Rosją i powstanie kościuszkowskie). Uczeń: [...] 3) opisuje zasięg terytorialny drugiego i trzeciego rozbioru Rzeczypospolitej; 4) przedstawia przyczyny upadku Rzeczypospolitej w XVIII w.;	XXVII. Upadek Rzeczypospolitej (wojna z Rosją i powstanie kościuszkowskie). Uczeń: [...] 4) charakteryzuje wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej w XVIII w.

				5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej w XVIII w. z wydarzeniami w Europie i na świecie.	
	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2	•		
	Epoka napoleońska		•		
1	Początki rządów Napoleona	1	• Międzynarodowa i wewnętrzna sytuacja Francji w okresie rządów dyktatoratu • Kryzys władz rewolucyjnych • Okoliczności przejęcia władzy przez Napoleona Bonapartego • Walki z I koalicją • Polityka wewnętrzna i zagraniczna Napoleona Bonapartego w okresie konsulatu • Wojna z II koalicją	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: 1) charakteryzuje walkę Francji o dominację w Europie; 2) przedstawia sukcesy i porażki wewnętrznej polityki Napoleona [...].	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: 1) wymienia etapy ekspansji Francji i omawia proces tworzenia kolejnych antynapoleońskich koalicji.
2	Ekspansja Napoleona	1	• Napoleon cesarzem Francuzów • Organizacja i ustrój Cesarstwa Francuzów • Bilans polityki wewnętrznej Napoleona • Wojna z III koalicją (bitwy: pod Trafalgarem i pod Austerlitz) • Wojna z IV koalicją i jej znaczenie • Wyprawa hiszpańska i jej ocena • Wojna z V koalicją i bitwa pod Wagram • Dominacja francuska nad Europą i jej ocena	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: 1) charakteryzuje walkę Francji o dominację w Europie; 2) przedstawia sukcesy i porażki wewnętrznej polityki Napoleona [...].	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: 1) wymienia etapy ekspansji Francji i omawia proces tworzenia kolejnych antynapoleońskich koalicji.

			•		
3	Legiony Jana Henryka Dąbrowskiego	1	• Postawy Polaków wobec zaborców • Powstanie Legionów Jana Henryka Dąbrowskiego • Udział Polaków w walkach we Włoszech • Legia Naddunajska i jej znaczenie • Wyprawa na Haiti i jej ocena • Bilans znaczenia Legionów • <i>Mazurek Dąbrowskiego</i> i jego rola dla losów narodu polskiego	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: [...] 3) przedstawia przykłady zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona, z uwzględnieniem Legionów Polskich we Włoszech [...].	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: 1) wymienia etapy ekspansji Francji i omawia proces tworzenia kolejnych antynapoleońskich koalicji [...]; 4) ocenia stosunek Napoleona do sprawy polskiej.
4	Księstwo Warszawskie i jego znaczenie	2	• Powstanie na ziemiach polskich w 1806 r. • Ustrój polityczny Księstwa Warszawskiego • Sytuacja społeczno-gospodarcza w Księstwie Warszawskim • Wojna z Austrią w 1809 r. i jej skutki • Udział Polaków w wyprawie na Moskwę • Upadek Księstwa Warszawskiego • Ocena księcia Józefa Poniatowskiego jako polityka i wodza • Ocena znaczenia okresu napoleońskiego dla losów Polski	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: [...] 4) charakteryzuje genezę, ustrój i dzieje Księstwa Warszawskiego.	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: 1) wymienia etapy ekspansji Francji i omawia proces tworzenia kolejnych antynapoleońskich koalicji; 2) przedstawia przebieg wojny 1809 r. na ziemiach polskich; 3) ocenia postać księcia Józefa Poniatowskiego; 4) ocenia stosunek Napoleona do sprawy polskiej.

5	Klęska Napoleona		• Wojna z wielką koalicją i upadek Napoleona • „100 dni Napoleona” i klęska Napoleona pod Waterloo • Przyczyny klęski Napoleona • Ocena znaczenia epoki napoleońskiej dla dziejów Francji i Europy	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: 1) charakteryzuje walkę Francji o dominację w Europie; 2) przedstawia sukcesy i porażki wewnętrznej polityki Napoleona; [...] 5) ocenia znaczenie epoki napoleońskiej dla losów Francji i Europy.	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: 1) wyodrębnia etapy ekspansji Francji i omawia proces tworzenia kolejnych antynapoleońskich koalicji [...].
	Lekcje powtórzeniowe (+ sprawdzian)	2			

Klasa III

Lekcja Nr	Tytuł rozdziału/tytuł lekcji	Liczba godzin	Najważniejsze treści	Treści z podstawy programowej – zakres podstawowy	Treści z podstawy programowej – zakres rozszerzony
I.	Europa i świat po 1815 r.	(11)			
1.	Kongres wiedeński	1	• Przyczyny zwołania kongresu wiedeńskiego • Główni uczestnicy kongresu • Restauracja, legitymizm i równowaga sił – główne zasady kongresu wiedeńskiego • Terytorialne i ustrojowe decyzje kongresu wiedeńskiego • Ocena funkcjonowania ładu wiedeńskiego	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: 1) przedstawia decyzje kongresu wiedeńskiego w odniesieniu do Europy i świata, z uwzględnieniem podziału ziem polskich; 2) opisuje funkcjonowanie systemu wiedeńskiego i charakteryzuje próby jego podważenia.	
2.	Umocnienie ładu wiedeńskiego	1	• Powstanie Świętego Przymierza • System wiedeński i jego funkcjonowanie w I poł. XIX w. • Francja w dobie restauracji • Rządy Metternicha w Austrii	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: [...] 2) opisuje funkcjonowanie systemu wiedeńskiego i	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: 1) ocenia rolę Świętego Przymierza; 2) charakteryzuje ruchy społeczne i niepodległościowe w I poł. XIX w. [...].

			• Próby obalenia ładu wiedeńskiego • Sytuacja w państwach włoskich i niemieckich • Powstanie dekabrystów w Rosji	charakteryzuje próby jego podważenia.	
3.	Europa w latach 1830–1847	1	• Rewolucja lipcowa we Francji • Powstanie Królestwa Belgii • Sytuacja na Bałkanach na początku XIX w. • Wojna o niepodległość Grecji	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: [...] 2) opisuje funkcjonowanie systemu wiedeńskiego i charakteryzuje próby jego podważenia.	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: 1) ocenia rolę Świętego Przymierza; 2) charakteryzuje ruchy społeczne i niepodległościowe w I poł. XIX w. [...].
4.	Rewolucja przemysłowa	1	• Wynalazki techniczne I poł. XIX w. • Przemiany w rolnictwie • Rewolucja przemysłowa w Europie i w Stanach Zjednoczonych • Przemiany gospodarcze na świecie na początku XIX w. • Potęgi gospodarcze I poł. XIX w. • Przemiany społeczne wywołane uprzemysłowieniem	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: [...] 3) przedstawia przebieg rewolucji przemysłowej w Europie i Stanach Zjednoczonych oraz wskazuje jej najważniejsze konsekwencje społeczno-gospodarcze [...].	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje ruchy społeczne i niepodległościowe w I poł. XIX w. [...].
5.	Nowe idee polityczne i ekonomiczne	1	• Konserwatyzm i liberalizm w I poł. XIX w. i ich stosunek do systemu wiedeńskiego • Ruchy narodowe w Europie • Kwestia robotnicza i powstanie ideologii socjalistycznych • Socjalizm utopijny i jego przykłady • Główne założenia socjalizmu naukowego	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: [...] 4) omawia najważniejsze prądy kulturowe oraz nurty ideowe I poł. XIX w., uwzględniając ich przedstawicieli.	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje ruchy społeczne i niepodległościowe w I poł. XIX w. [...].

6.	Kultura w I poł. XIX w.	1	• Literatura i sztuka klasycystyczna na początku XIX w. • Romantyzm i jego założenia • Literatura romantyczna i jej twórcy • Romantyzm w sztuce • Znaczenie romantyzmu dla dziejów Europy	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: [...] 4) omawia najważniejsze prądy kulturowe oraz nurty ideowe I poł. XIX w., uwzględniając ich przedstawicieli.	
7.	Ameryka w I poł. XIX w.	1	• Ameryka Łacińska na początku XIX w. • Dekolonizacja Ameryki Środkowej i Południowej • Rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych w I poł. XIX w. • Doktryna Monroe'a i jej założenia • Wojna amerykańsko-meksykańska	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: 1) przedstawia decyzje kongresu wiedeńskiego w odniesieniu do Europy i świata, z uwzględnieniem podziału ziem polskich [...].	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: [...] 3) charakteryzuje proces powstawania niepodległych państw w Ameryce Łacińskiej; 4) wyjaśnia założenia doktryny Monroe'a [...].
8.	Wiosna Ludów w Europie	1	• Geneza Wiosny Ludów • Wiosna Ludów we Francji • Początki rządów Ludwika Napoleon • Polityka zagraniczna i wewnętrzna Napoleona III • Wiosna Ludów w krajach niemieckich • Parlament frankfurcki i jego działalność • Rewolucje w krajach włoskich • Powstanie węgierskie • Skutki Wiosny Ludów	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: [...] 5) wyjaśnia genezę i skutki Wiosny Ludów.	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: 1) ocenia rolę Świętego Przymierza; 2) charakteryzuje ruchy społeczne i niepodległościowe w I poł. XIX w.; [...] 5) charakteryzuje przebieg Wiosny Ludów w Europie.

9	Wojna krymska i jej skutki	1	• Układ sił w Europie w poł. XIX w. • Turcja – „chory człowiek Europy” • Rosja w przededniu wojny krymskiej • Przebieg walk podczas wojny krymskiej • Skutki przegranej Rosji – odwilż posewastopolska • Rozpad Świętego Przymierza	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: [...] 6) charakteryzuje wojnę krymską i jej następstwa.	
	Lekcje powtórzeniowe (+ sprawdzian)	2	•		
II.	Ziemie polskie w okresie powstań narodowych	(14)			
1	Ziemie polskie po kongresie wiedeńskim	1	• Mocarstwa a sprawa polska na kongresie wiedeńskim • Okoliczności powstania Królestwa Polskiego • Sytuacja Polaków na „ziemiach zabranych” • Powstanie Wielkiego Księstwa Poznańskiego • Reforma uwłaszczeniowa w Wielkopolsce • Rzeczpospolita Krakowska i jej funkcjonowanie • Polacy w zaborze austriackim	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: 1) charakteryzuje sytuację polityczną, społeczno-gospodarczą i kulturową Królestwa Polskiego, ziem zabranych, zaboru pruskiego i austriackiego [...]; 6) rozpoznaje i charakteryzuje dorobek kultury polskiej I poł. XIX w.	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: [...] 3) wyjaśnia przyczyny i charakter przemian społecznych i gospodarczych na ziemiach polskich w I poł. XIX w. [...].
2	Królestwo Polskie	1	• Konstytucja Królestwa Polskiego i jej założenia • Nauka i oświata w Królestwie Polskim	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: 1) charakteryzuje sytuację polityczną, społeczno-gospodarczą i kulturową	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: [...] 3) wyjaśnia przyczyny i charakter przemian społecznych i gospodarczych

			- Przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach Królestwa Polskiego - Rozwój kultury polskiej	Królestwa Polskiego, ziem zabranych, zaboru pruskiego i austriackiego [...]; 6) rozpoznaje i charakteryzuje dorobek kultury polskiej I poł. XIX w.	na ziemiach polskich w I poł. XIX w. [...].
3	Geneza powstania listopadowego	1	- Rządy wielkiego księcia Konstantego - Opozycja legalna w Królestwie Polskim i jej przedstawiciele - Ruch spiskowy na ziemiach polskich i jego przykłady - Działalność Waleriana Łukasińskiego - Wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania wybuchu powstania listopadowego - Spisek w Szkole Podchorążych - Geneza powstania listopadowego w ocenie historiografii polskiej	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: [...] 2) wyjaśnia genezę powstania listopadowego i opisuje jego następstwa; 3) opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie.	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: 1) charakteryzuje ruch spiskowy na ziemiach polskich [...].
4	Powstanie listopadowe	2	- Wybuch powstania listopadowego - Nieudane próby porozumienia z carem - Ofensywa Iwana Dybicza i bitwa pod Grochowem - Wiosenna ofensywa polska – klęska pod Ostrołęką - Upadek Warszawy - Wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny klęski powstania - Cena powstania i jego przywódców w polskiej historiografii	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: [...] 2) wyjaśnia genezę powstania listopadowego i opisuje jego następstwa; 3) opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie.	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: 1) charakteryzuje ruch spiskowy na ziemiach polskich; 2) prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące powstania listopadowego i roli jego przywódców [...].

5	Wielka Emigracja	1	• Wielka Emigracja i jej cechy • Działalność Joachima Lelewela • Ugrupowania polityczne Wielkiej Emigracji, ich liderzy i programy • Działalność emisariuszy	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: [...] 2) wyjaśnia genezę powstania listopadowego i opisuje jego następstwa [...].	[...] 4) porównuje programy głównych obozów Wielkiej Emigracji i rozpoznaje ich przedstawicieli.
6	Ziemie polskie po powstaniu listopadowym	1	• Sytuacja w Królestwie Polskim po powstaniu listopadowym • Początki pracy organicznej w Wielkopolsce • Działalność spiskowa na ziemiach polskich w latach 1831–1846 • Plan powstania w 1846 r. • Powstanie krakowskie • Rabacja galicyjska i jej ocena • Skutki powstania w 1846 r.	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: 1) charakteryzuje sytuację polityczną, społeczno-gospodarczą i kulturową Królestwa Polskiego, ziem zabranych, zaboru pruskiego i austriackiego; 2) wyjaśnia genezę powstania listopadowego i opisuje jego następstwa [...]; 4) wyjaśnia okoliczności wybuchu powstania krakowskiego i opisuje jego skutki, z uwzględnieniem tzw. rabacji galicyjskiej.	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: 1) charakteryzuje ruch spiskowy na ziemiach polskich; [...] 3) wyjaśnia przyczyny i charakter przemian społecznych i gospodarczych na ziemiach polskich w I poł. XIX w.; 4) porównuje programy głównych obozów Wielkiej Emigracji i rozpoznaje ich przedstawicieli.
7	Sprawa polska w czasie Wiosny Ludów	1	• Sytuacja na ziemiach polskich w przededniu Wiosny Ludów • Wybuch walk w Wielkopolsce • Wzrost polskiej świadomości narodowej na obszarach wcielonych do Prus • Wiosna Ludów w Galicji • Uwłaszczenie chłopów w Galicji • Polacy w europejskiej Wiośnie Ludów • Skutki Wiosny Ludów dla sprawy polskiej	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: [...] 5) opisuje następstwa Wiosny Ludów na ziemiach polskich i przedstawia udział Polaków w Wiośnie Ludów w Europie.	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: 1) charakteryzuje ruch spiskowy na ziemiach polskich; [...] 3) wyjaśnia przyczyny i charakter przemian społecznych i gospodarczych na ziemiach polskich w I poł. XIX w. 4) porównuje programy głównych obozów Wielkiej Emigracji i rozpoznaje ich przedstawicieli.

8	Kultura polska w I poł. XIX w.	1	• Rozwój kultury pod zaborami • Klasycyzm początku XIX w. na ziemiach polskich • Cechy romantyzmu polskiego • Literatura romantyczna i jej przykłady • Polscy romantycy i ich działalność • Mesjanizm i jego cechy • Ocena roli romantyzmu dla dziejów Polski • Kultura polska na emigracji i jej przedstawiciele	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: 1) charakteryzuje sytuację polityczną, społeczno-gospodarczą i kulturową Królestwa Polskiego, ziem zabranych, zaboru pruskiego i austriackiego; [...] 6) rozpoznaje i charakteryzuje dorobek kultury polskiej I poł. XIX w.	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: [...] 5) charakteryzuje różnice między klasycyzmem i romantyzmem. 6) rozpoznaje i charakteryzuje dorobek kultury polskiej I poł. XIX w.
9	Sytuacja Polaków przed powstaniem styczniowym	1	• Sprawa polska w czasie wojny krymskiej • Odwilż posewastopolska na ziemiach polskich • Wzrost uczuć patriotycznych • Niepodległościowe stronnictwa polityczne • Działalność Aleksandra Wielopolskiego • Branka i jej skutki	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: [...] 6) charakteryzuje wojnę krymską i jej następstwa. XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń: 1) wyjaśnia genezę powstania styczniowego i opisuje jego następstwa [...].	XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń: 1) ocenia znaczenie powstania styczniowego dla kształtowania się nowoczesnego narodu polskiego [...].
10	Powstanie styczniowe	2	• Wybuch powstania styczniowego • Problem władz powstańczych • Charakter walk • Powstanie i funkcjonowanie polskiego państwa podziemnego • Sprawa polska na arenie międzynarodowej • Dyktatura Romualda Traugutta	XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń: 1) wyjaśnia genezę powstania styczniowego i opisuje jego następstwa; 2) opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie;	XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń: 1) ocenia znaczenie powstania styczniowego dla kształtowania się nowoczesnego narodu polskiego [...].

			•	3) charakteryzuje organizację polskiego państwa podziemnego w okresie powstania styczniowego, z uwzględnieniem roli jego przywódców, w tym Romualda Traugutta; 4) przedstawia problem uwłaszczenia chłopów w zaborze rosyjskim oraz porównuje z procesem uwłaszczeniowym w pozostałych zaborach.	
	Lekcje powtórzeniowe (+ sprawdzian)	2	•		
III.	Świat w epoce węgla i żelaza	(16)			
1.	Stany Zjednoczone w XIX w.	2	• Rozwój terytorialny USA • Przemiany gospodarczo-społeczne w USA • Problem niewolnictwa w USA • Wybór Abrahama Lincolna na prezydenta • Geneza wojny secesyjnej • Wojna secesyjna (1861–1865 r.) • Skutki polityczne, ekonomiczne i społeczne wojny secesyjnej	XXXIII. Europa i świat w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: [...] 2) wyjaśnia przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych [...]. XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń: 1) przedstawia przemiany gospodarcze w Europie i świecie, wymienia najważniejsze odkrycia naukowe i dokonania techniczne; charakteryzuje procesy migracyjne.	
2.	Zjednoczenie Włoch	1	• Uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne procesu zjednoczenia Włoch • Polityka Camilla Cavoura	XXXIII. Europa i świat w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) porównuje procesy zjednoczeniowe Włoch i Niemiec w XIX w. [...].	XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń: [...] 2) wyjaśnia związki ideologii z ruchami narodowowyzwoleńczymi i zjednoczeniowymi, z działalnością

			• Wojna Francji i Piemontu z Austrią i jej następstwa • „Wyprawa 1000 czerwonych koszul” • Powstanie Królestwa Włoch • Wcielenie do Włoch Wenecji i Rzymu		partii politycznych i związków zawodowych [...].
3.	Powstanie Austro-Węgier	1	• Kryzys monarchii habsburskiej i jego przykłady • Sytuacja narodowa w cesarstwie Habsburgów • Próby reform ustrojowych w Austrii • Powstanie monarchii dualistycznej • Sytuacja ustrojowa, narodowa, społeczna i kulturowa w monarchii Franciszka Józefa na przełomie XIX i XX w.	XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń: [...] 3) wyjaśnia procesy demokratyzacji ustrojów państw Europy Zachodniej [...].	XXXIII. Europa i świat w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) charakteryzuje podział polityczny świata u schyłku XIX w.; 2) przedstawia reformy wewnętrzne w państwach zaborczych w II poł. XIX w. i na początku XX w. [...]. XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń: [...] 2) wyjaśnia związki ideologii z ruchami narodowowyzwoleńczymi i zjednoczeniowymi, z działalnością partii politycznych i związków zawodowych [...].
4.	Zjednoczenie Niemiec	2	• Otto von Bismarck i jego reformy • Wojny z Danią i Austrią • Wojna z Francją i jej skutki • Przyczyny sukcesu polityki Bismarcka • Porównanie procesów zjednoczenia Włoch i Niemiec • Powstanie II Rzeszy • Sytuacja gospodarczo-społeczna Niemiec	XXXIII. Europa i świat w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) porównuje procesy zjednoczeniowe Włoch i Niemiec w XIX w.	XXXIII. Europa i świat w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) charakteryzuje podział polityczny świata u schyłku XIX w.; 2) przedstawia reformy wewnętrzne w państwach zaborczych w II poł. XIX w. i na początku XX w. [...].

			• Kulturkampf i jego przejawy		
5.	Ekspansja kolonialna	2	• Cele tworzenia kolonii • Brytyjskie imperium kolonialne • Kolonializm francuski • Posiadłości europejskie na świecie • Imperializm rosyjski • Konflikty kolonialne	XXXIII. Europa i świat w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: [...] 3) omawia przyczyny, zasięg i następstwa ekspansji kolonialnej państw europejskich, Stanów Zjednoczonych i Japonii.	XXXIII. Europa i świat w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) charakteryzuje podział polityczny świata u schyłku XIX w. [...].
6.	Nowy podział polityczny świata	2	• Mapa polityczna Europy pod koniec XIX w. • Wojna rosyjsko-turecka i jej następstwa • Nowe potęgi – USA i Japonia • Konflikty polityczne na świecie z przełomu XIX i XX w. • Wojny burskie i jej skutki • Przyczyny i następstwa wojny rosyjsko-japońskiej w latach 1904–1905	XXXIII. Europa i świat w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: 3) omawia przyczyny, zasięg i następstwa ekspansji kolonialnej państw europejskich, Stanów Zjednoczonych i Japonii.	XXXIII. Europa i świat w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) charakteryzuje podział polityczny świata u schyłku XIX w.; 2) przedstawia reformy wewnętrzne w państwach zaborczych w II poł. XIX w. i na początku XX w.; 3) charakteryzuje proces modernizacji Japonii [...].
7.	Nowe idee polityczne	2	• Rozwój systemów demokratycznych w II poł. XIX w. • Powstanie masowych partii politycznych i związków zawodowych • Konserwatyzm i liberalizm w II poł. XIX w. • Komuna Paryska i jej znaczenie • Przemiany w ruchu socjalistycznym: komunizm i socjaldemokracja	XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje nowe prądy ideowe i kulturowe, ruch emancypacyjny kobiet, przemiany obyczajowe i początki kultury masowej; 3) wyjaśnia procesy demokratyzacji ustrojów państw Europy Zachodniej; 4) charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności robotników.	XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń: 1) rozpoznaje wybitnych teoretyków i działaczy nowych ideologii; opisuje ich dokonania; 2) wyjaśnia związki ideologii z ruchami narodowowyzwoleńczymi i zjednoczeniowymi, z działalnością partii politycznych i związków zawodowych [...].

			• Leon XIII i powstanie ideologii chadeckiej • Nacjonalizm i jego przedstawiciele		
8.	Świat na przełomie epok	2	• Wielcy naukowcy i odkrywcy epoki • Przemiany w rolnictwie i rozwój przemysłu • Centralizacja kapitału • Przemiany społeczne na przełomie XIX i XX w. • Procesy migracyjne i ich znaczenie • Zmiany cywilizacyjne w okresie „belle epoque” • Rozwój medycyny i higieny • Zmiany w systemie oświaty • Emancypacja polityczna i społeczna kobiet • Upowszechnienie sportu • Odrodzenie idei olimpijskiej	XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń: 1) przedstawia przemiany gospodarcze w Europie i świecie, wymienia najważniejsze odkrycia naukowe i dokonania techniczne; charakteryzuje procesy migracyjne; 2) charakteryzuje nowe prądy ideowe i kulturowe, ruch emancypacyjny kobiet, przemiany obyczajowe i początki kultury masowej; 3) wyjaśnia procesy demokratyzacji ustrojów państw Europy Zachodniej; 4) charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności robotników.	XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń: [...] 3) charakteryzuje odrodzenie się idei sportu olimpijskiego [...].
9.	„Piękna epoka”	1	• Filozofia przełomu wieków • Nowe nurty w malarstwie końca XIX i początku XX w. • Twórcy literatury i sztuki przełomu wieków • Architektura i jej twórcy • Początki kultury masowej • Kinematografia i jej znaczenie	XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje nowe prądy ideowe i kulturowe, ruch emancypacyjny kobiet, przemiany obyczajowe i początki kultury masowej [...].	
	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2	•		
IV.	Ziemia polska na przełomie XIX i XX w.	(11)			

1.	„Gloria victis”	1	• Represje wobec Polaków po upadku powstania styczniowego • Następstwa klęski • Bilans powstania • Historiografia polska wobec powstania styczniowego i jego przywódców • Rola powstania styczniowego dla procesu kształtowania się nowoczesnego narodu polskiego • Polacy i ich życie na zesłaniu	XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń: 1) wyjaśnia genezę powstania styczniowego i opisuje jego następstwa [...].	XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń: 1) ocenia znaczenie powstania styczniowego dla kształtowania się nowoczesnego narodu polskiego; 2) opisuje przykłady działalności Polaków w czasie zesłania na Syberii [...].
2.	Sytuacja Polaków pod zaborem rosyjskim	1	• Sytuacja gospodarczo-społeczna w zaborze rosyjskim • Uprzemysłowienie w Królestwie Polskim i jego następstwa • Nowa struktura społeczna • Władze carskie wobec Polaków • Sytuacja Polaków na „ziemiach zabranych” • Postawy Polaków wobec polityki carskiej •	XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) wyjaśnia cele i porównuje metody polityki zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej (w tym ziem zabranych) – rusyfikacja, germanizacja, autonomia galicyjska; 2) porównuje zmiany zachodzące w sytuacji społeczno-gospodarczej w trzech zaborach; 3) charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców; 4) charakteryzuje proces formowania się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków i innych grup narodowych zamieszkujących tereny dawnej Rzeczypospolitej; dostrzega znaczenie języka, wiary, edukacji dla	XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) charakteryzuje rozwój przemysłowy ziem polskich, z uwzględnieniem urbanizacji; 2) charakteryzuje nowe klasy i warstwy społeczne [...].

				podtrzymania świadomości narodowej.	
3.	Najdłuższa wojna nowoczesnej Europy	1	- Gospodarka i społeczeństwo polskie w Prusach - Bismarck a sprawa polska - Polityka niemiecka wobec ludności polskiej i jej przykłady - Postawy Polaków wobec władz pruskich - Praca organiczna i jej bohaterowie - Przyczyny i cechy odradzania się polskości na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach - Czynniki kształtujące świadomość narodową w zaborze pruskim	XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) wyjaśnia cele i porównuje metody polityki zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej (w tym ziem zabranych) – rusyfikacja, germanizacja, autonomia galicyjska; 2) porównuje zmiany zachodzące w sytuacji społeczno-gospodarczej w trzech zaborach; 3) charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców; 4) charakteryzuje proces formowania się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków i innych grup narodowych zamieszkujących tereny dawnej Rzeczypospolitej; dostrzega znaczenie języka, wiary, edukacji dla podtrzymania świadomości narodowej; 5) rozpoznaje przejawy odradzania się polskości na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach.	XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) charakteryzuje rozwój przemysłowy ziem polskich, z uwzględnieniem urbanizacji; 2) charakteryzuje nowe klasy i warstwy społeczne [...].
4.	Autonomia galicyjska	1	- Sytuacja gospodarczo-społeczna w zaborze austriackim - Autonomia galicyjska i jej przykłady	XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) wyjaśnia cele i porównuje metody polityki zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej (w tym ziem	XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) charakteryzuje rozwój przemysłowy ziem polskich, z uwzględnieniem urbanizacji;

			• Postawy Polaków w Galicji wobec zaborcy • Ocena postawy lojalistycznej • Porównanie i ocena sytuacji Polaków w trzech zaborach • Narastanie polsko-ukraińskich konfliktów narodowych na terenie Galicji	zabranych) – rusyfikacja, germanizacja, autonomia galicyjska; 2) porównuje zmiany zachodzące w sytuacji społeczno-gospodarczej w trzech zaborach; 3) charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców; 4) charakteryzuje proces formowania się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków i innych grup narodowych zamieszkujących tereny dawnej Rzeczypospolitej; dostrzega znaczenie języka, wiary, edukacji dla podtrzymania świadomości narodowej [...].	2) charakteryzuje nowe klasy i warstwy społeczne [...].
5.	Ideologia socjalistyczna na ziemiach polskich	1	• Powstanie masowych partii politycznych na ziemiach polskich i ich specyfika • Ludwik Waryński i jego działalność • Początki działalności Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS) i Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy (SDKPiL) • Porównanie programów politycznych PPS i SDKPiL • Początki działalności politycznej Józefa Piłsudskiego i ich ocena • Specyfika ruchu socjalistycznego w zaborze pruskim i austriackim	XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: [...] 2) porównuje zmiany zachodzące w sytuacji społeczno-gospodarczej w trzech zaborach; 3) charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców; 4) charakteryzuje proces formowania się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków i innych grup narodowych zamieszkujących tereny dawnej Rzeczypospolitej; dostrzega znaczenie języka, wiary, edukacji dla podtrzymania świadomości narodowej; [...]	XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) charakteryzuje rozwój przemysłowy ziem polskich, z uwzględnieniem urbanizacji; 2) charakteryzuje nowe klasy i warstwy społeczne; 3) porównuje programy nowoczesnych ruchów politycznych; charakteryzuje dokonania najważniejszych przedstawicieli tych ruchów.

			Działalność Ignacego Daszyńskiego	6) przedstawia genezę nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy), z uwzględnieniem ich przedstawicieli, w tym: Wincentego Witosa, Ignacego Daszyńskiego, Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego i Wojciecha Korfańskiego.	
6.	Początki ruchu narodowego i ludowego	1	- Geneza ruchu narodowego na ziemiach polskich w II poł. XIX w. - Ideologia i przedstawiciele ruchu narodowego - Charakterystyka i ocena poglądów i działalności Romana Dmowskiego - Działalność endecji w zaborze pruskim i austriackim - Znaczenie ruchu narodowego dla podtrzymania świadomości narodowej Polaków - Początki chrześcijańskiej demokracji na ziemiach polskich i działalność Wojciecha Korfańskiego - Początki świadomości społecznej i narodowe chłopstwa polskiego - Powstanie i działalność ruchu ludowego w zaborze austriackim	XXXV. Ziemia polska pod zaborem w II poł. XIX i na początku XX w. Uczniowie: [...] 2) porównuje zmiany zachodzące w sytuacji społeczno-gospodarczej w trzech zaborach; 3) charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców; 4) charakteryzuje proces formowania się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków i innych grup narodowych zamieszkujących teren dawnej Rzeczypospolitej; dostrzega znaczenie języka, wiary, edukacji dla podtrzymania świadomości narodowej; [...] 6) przedstawia genezę nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy), z uwzględnieniem ich przedstawicieli, w tym: Wincentego Witosa, Ignacego Daszyńskiego, Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego i Wojciecha Korfańskiego.	XXXV. Ziemia polska pod zaborem w II poł. XIX i na początku XX w. Uczniowie: 1) charakteryzuje rozwój przemysłowy ziem polskich, z uwzględnieniem urbanizacji; 2) charakteryzuje nowe klasy i warstwy społeczne; 3) porównuje programy nowoczesnych ruchów politycznych; charakteryzuje dokonania najważniejszych przedstawicieli tych ruchów.

			• Wincenty Witos i jego rola dla dziejów polskiego ruchu ludowego • Polskie Stronnictwo Ludowe i jego program		
7.	Rewolucja w 1905 r. w Rosji	1	• Sytuacja ustrojowa w Imperium Rosyjskim na przełomie XIX i XX w. • Początki procesu uprzemysłowienia Rosji i jego następstwa • Wzrost konfliktów wewnętrznych w Rosji • Skutki wojny rosyjsko-japońskiej • „Krwawa niedziela” i wybuch rewolucji 1905 r. w Rosji • Przebieg rewolucji w Imperium Rosyjskim • Manifest październikowy Mikołaja II i jego realizacja • Rosyjskie partie polityczne przełomu XIX i XX w. i ich programy	XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: [...] 7) wyjaśnia genezę, charakter i skutki rewolucji w latach 1905–1907 w Królestwie Polskim.	XXXIII. Europa i świat w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) charakteryzuje podział polityczny świata u schyłku XIX w.; 2) przedstawia reformy wewnętrzne w państwach zaborczych w II poł. XIX w. i na początku XX w. [...]. XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: [...] 3) porównuje przyczyny i przebieg rewolucji 1905–1907 w Rosji i w Królestwie Polskim; 4) przedstawia rezultaty wystąpień rewolucyjnych i ocenia ich znaczenie [...].
8.	Rewolucja w Królestwie Polskim	1	• Postawy głównych nurtów politycznych wobec wydarzeń w Rosji • Przyczyny wybuchu rewolucji 1905 r. na ziemiach polskich • Charakterystyka rewolucji 1905–1907 na ziemiach polskich	XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) wyjaśnia cele i porównuje metody polityki zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej (w tym ziem zabranych) – rusyfikacja, germanizacja, autonomia galicyjska; 2) porównuje zmiany zachodzące w	XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje nowe klasy i warstwy społeczne; 3) porównuje programy nowoczesnych ruchów politycznych; charakteryzuje dokonania najważniejszych przedstawicieli tych ruchów;

			• Józef Piłsudski i działalność PPS w czasie rewolucji 1905 r. • SDKPiL i jej działalność w latach 1905–1907 • Postawa ruchu narodowego wobec wydarzeń z lat 1905–1907 • Zmiany w systemie represji w Królestwie Polskim po wydarzeniach 1905 r. • Bilans i ocena rewolucji z lat 1905–1907	sytuacji społeczno-gospodarczej w trzech zaborach; 3) charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców; [...] 6) przedstawia genezę nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy), z uwzględnieniem ich przedstawicieli, w tym: Wincentego Witosa, Ignacego Daszyńskiego, Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego i Wojciecha Korfanteo; 7) wyjaśnia genezę, charakter i skutki rewolucji w latach 1905–1907 w Królestwie Polskim.	4) porównuje przyczyny i przebieg rewolucji 1905–1907 w Rosji i w Królestwie Polskim; 5) przedstawia rezultaty wystąpień rewolucyjnych i ocenia ich znaczenie.
9.	Kultura i nauka polska na przełomie XIX i XX w.	1	• Pozytywizm i jego przykłady na ziemiach polskich • Kultura okresu Młodej Polski i jej przedstawiciele • Polscy twórcy sztuki przełomu XIX i XX w. • Twórczość „ku pokrzepieniu serc” – jej znaczenie • Polska historiografia końca XIX w. • Rola twórców kultury w zachowaniu polskiej tożsamości narodowej • Polscy naukowcy i odkrywcy przełomu XIX i XX wieku • Nauka pod zaborami i ich specyfika	XXXVI. Kultura i nauka polska w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) wyjaśnia specyfikę polskiego pozytywizmu oraz twórczości młodopolskiej; 2) rozpoznaje dorobek kultury polskiej doby pozytywizmu i Młodej Polski; 3) wskazuje przykłady najwybitniejszych dzieł tworzonych „ku pokrzepieniu serc”; 4) rozpoznaje najważniejszych ludzi nauki oraz omawia ich dokonania.	XXXVI. Kultura i nauka polska w II poł. XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) charakteryzuje postawy ideowe i program polskiego pozytywizmu; 2) charakteryzuje różne nurty w sztuce na przełomie XIX i XX w.; 3) ocenia rolę kultury polskiej w dziele zachowania tożsamości narodowej przez Polaków w dobie rusyfikacji i germanizacji.

	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2	•		
V.	I wojna światowa	(14)			
1.	Geneza I wojny światowej	2	- Przyczyny wybuchu Wielkiej Wojny - Powstanie bloków polityczno-militarnych - Konflikty bałkańskie na początku XX w. - Wyścig zbrojeń i jego przykłady - Zamach w Sarajewie i jego konsekwencje - Wybuch wojny	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: 1) wyjaśnia pośrednie i bezpośrednie przyczyny wybuchu wojny, z uwzględnieniem procesu powstawania dwóch przeciwstawnych systemów sojuszy [...].	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: 1) omawia najważniejsze konflikty polityczne i militarne poprzedzające I wojnę światową, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji na Bałkanach.
2.	Pierwsze lata Wielkiej Wojny	1	- Plany wojenne stron konfliktu - Pierwsze miesiące wojny na froncie zachodnim - Front wschodni – bitwa pod Tannenbergiem i jej następstwa - Działania wojenne na Bałkanach - Ofensywa pod Gorlicami i jej skutki	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: [...] 2) opisuje charakter działań wojennych na różnych frontach.	A ponadto: [...] 2) omawia strategiczne koncepcje prowadzenia wojny i ich realizację; 3) przedstawia przebieg działań wojennych na najważniejszych frontach, dostrzegając zależności między nimi; 4) charakteryzuje sytuację ludności cywilnej, z uwzględnieniem przykładów eksterminacji.
3.	Najkrwawszy rok wielkiej wojny	1	- Niemieckie plany wojenne - Bitwa pod Verdun i jej znaczenie - Ofensywa nad Sommą i pierwsze użycie czołgów - Udział Włoch w I wojnie światowej - Ofensywa Brusilowa na froncie wschodnim - Bitwa jutlandzka i jej ocena	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: [...] 2) opisuje charakter działań wojennych na różnych frontach [...].	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: [...] 2) omawia strategiczne koncepcje prowadzenia wojny i ich realizację; 3) przedstawia przebieg działań wojennych na najważniejszych frontach, dostrzegając zależności między nimi; 4) charakteryzuje sytuację ludności cywilnej, z uwzględnieniem przykładów eksterminacji.

			• Broń I wojny światowej i jej zastosowanie • Totalny charakter Wielkiej Wojny • Sytuacja ludności cywilnej wpływ I wojny światowej na sytuację kobiet		
4.	Walki poza Europą	1	• Działania wojenne na morzach i w koloniach • Turcja i jej udział w wojnie • Walki na Bliskim Wschodzie • Rzeź Ormian i jej ocena	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: [...] 2) opisuje charakter działań wojennych na różnych frontach [...].	
5.	Obalenie caratu w Rosji	1	• Kryzys wojenny w Rosji • Wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania rewolucji rosyjskiej • Rewolucja lutowa w 1917 r. i jej skutki • Abdykacja cara Mikołaja II • powstanie i działalność Rządu Tymczasowego • Okres dwuwładzy w Rosji • Ocena działalności Rządu Tymczasowego w Rosji	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: [...] 4) przedstawia przyczyny i skutki rewolucji lutowej i październikowej w Rosji; 5) wyjaśnia przyczyny klęski państw centralnych i Rosji.	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: [...] 2) omawia strategiczne koncepcje prowadzenia wojny i ich realizację; 3) przedstawia przebieg działań wojennych na najważniejszych frontach, dostrzegając zależności między nimi; 4) charakteryzuje sytuację ludności cywilnej, z uwzględnieniem przykładów eksterminacji.
6.	Przejęcie władzy przez bolszewików	1	• Lenin i jego działalność • Przyczyny wzrostu znaczenia bolszewików w Rosji • Rewolucja październikowa w 1917 r. • Pokój w Brześciu • Przyczyny i wybuch wojny domowej w Rosji	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: [...] 4) przedstawia przyczyny i skutki rewolucji lutowej i październikowej w Rosji; 5) wyjaśnia przyczyny klęski państw centralnych i Rosji.	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: 1) omawia najważniejsze konflikty polityczne i militarne poprzedzające I wojnę światową, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji na Bałkanach; 2) omawia strategiczne koncepcje prowadzenia wojny i ich realizację; 3) przedstawia przebieg działań wojennych na najważniejszych

			• Charakterystyka stron konfliktu w Rosji • Ententa wobec wojny domowej w Rosji • Sytuacja ludności cywilnej w czasie wojny domowej w Rosji • Eksterminacja elit przez władze bolszewickie • Ocena rewolucji bolszewickiej		frontach, dostrzegając zależności między nimi; 4) charakteryzuje sytuację ludności cywilnej, z uwzględnieniem przykładów eksterminacji.
7.	Koniec Wielkiej Wojny	1	• Cechy i następstwa „nieograniczonej wojny podwodnej” • Przystąpienie USA do wojny • Ostatnie ofensywy niemieckie i ich skutki • Przyczyny klęski państw centralnych • Rozejm w Compiègne i jego konsekwencje • Bilans i ocena Wielkiej Wojny	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: [...] 2) opisuje charakter działań wojennych na różnych frontach; 3) wyjaśnia okoliczności przystąpienia USA do wojny i ich rolę w konflikcie; 4) przedstawia przyczyny i skutki rewolucji lutowej i październikowej w Rosji; 5) wyjaśnia przyczyny klęski państw centralnych i Rosji.	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: [...] 2) omawia strategiczne koncepcje prowadzenia wojny i ich realizację; 3) przedstawia przebieg działań wojennych na najważniejszych frontach, dostrzegając zależności między nimi; 4) charakteryzuje sytuację ludności cywilnej, z uwzględnieniem przykładów eksterminacji.
8.	Polacy u boku państw centralnych	2	• Sytuacja Polaków pod zaborami w przededniu wybuchu wojny • Polityka wielkich mocarstw wobec sprawy polskiej • Polacy i ich koncepcje polityczne wobec wybuchu wojny • Działalność Józefa Piłsudskiego i powstanie organizacji strzeleckich • Legiony Polskie i ich szlak bojowy	XXXVIII. Sprawa polska w przededniu i podczas I wojny światowej. Uczeń: 1) omawia stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej w przededniu i po wybuchu wojny; 2) przedstawia koncepcje polskich ugrupowań politycznych wobec nadciągającego konfliktu światowego; 3) analizuje umiędzynarodowienie sprawy polskiej (m.in. Akt 5 listopada, rola USA i rewolucji rosyjskich, deklaracja z 3 czerwca 1918 r.);	XXXVIII. Sprawa polska w przededniu i podczas I wojny światowej. Uczeń: 1) opisuje polskie przedsięwzięcia polityczne po stronie państw centralnych i ententy; 2) przedstawia szlak bitewny polskich formacji wojskowych, w tym: Łowiczówek, Rokitna Kostiuchnówka, Kaniów, Krzywopłoty, z uwzględnieniem roli dowódców; 3) charakteryzuje przykłady politycznych działań

			• Akt 5 listopada i jego konsekwencje dla sprawy polskiej • Powstanie Rady Regencyjnej • Postawa państw centralnych wobec sprawy polskiej pod koniec I wojny światowej • Losy cywilnej ludności polskiej	4) charakteryzuje przykłady zaangażowania militarne Polaków podczas wojny, ze szczególnym uwzględnieniem losów Legionów.	państwowotwórczych i wymienia ich liderów; 4) ocenia skalę zniszczeń wojennych na ziemiach polskich; 5) opisuje tragizm losów Polaków wcielonych do armii zaborczych.
9.	Orientacja na państwa ententy	2	• Polityka ententy wobec sprawy polskiej na początku I wojny światowej • Działalność Romana Dmowskiego oraz Komitetu Narodowego Polskiego • Umiędzynarodowienie sprawy polskiej • Rola USA i prezydenta W. Wilsona dla sprawy polskiej • Główne założenia 14 punktów Wilsona • Deklaracja 3 czerwca 1918 r. i jej następstwa • Błękitna armia generała Józefa Hallera • Ententa a sprawa polska pod koniec I wojny światowej	XXXVIII. Sprawa polska w przededniu i podczas I wojny światowej. Uczeń: 1) omawia stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej w przededniu i po wybuchu wojny; 2) przedstawia koncepcje polskich ugrupowań politycznych wobec nadciągającego konfliktu światowego; 3) analizuje umiędzynarodowienie sprawy polskiej (m.in. Akt 5 listopada, rola USA i rewolucji rosyjskich, deklaracja z 3 czerwca 1918 r.); 4) charakteryzuje przykłady zaangażowania militarne Polaków podczas wojny, ze szczególnym uwzględnieniem losów Legionów.	XXXVIII. Sprawa polska w przededniu i podczas I wojny światowej. Uczeń: 1) opisuje polskie przedsięwzięcia polityczne po stronie państw centralnych i ententy; 2) przedstawia szlak bitewny polskich formacji wojskowych w tym: Łowiczówek, Rokitna, Kostiuchnówka, Kaniów, Krzywopłoty, z uwzględnieniem roli dowódców; 3) charakteryzuje przykłady politycznych działań państwowotwórczych i wymienia ich liderów [...].
	Lekcje powtórzeniowe (+ sprawdzian)	2	•		
VI.	Świat okresu międzywojennego	(16)	•		
1.	Kongres paryski	1	• Kongres paryski i jego uczestnicy • Cele polityczne kongresu	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: 1) analizuje cywilizacyjne i kulturowe następstwa wojny; ocenia straty	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń:

			• Traktat wersalski i jego główne założenia • Traktaty pokojowe z sojusznikami Niemiec • Rozpad imperium osmańskiego i powstanie republiki tureckiej • Ocena postanowień traktatu wersalskiego	wojenne, wylicza społeczne i gospodarcze następstwa wojny; 2) przedstawia postanowienia traktatu wersalskiego; charakteryzuje słabe strony ładu wersalskiego.	1) przedstawia postanowienia traktatów pokojowych podpisanych z sojusznikami Niemiec [...].
2.	Skutki Wielkiej Wojny	1	• Skutki I wojny światowej • Powstanie i zasady działania Ligi Narodów • Powstanie terenów mandatowych • Mały traktat wersalski i jego znaczenie • Konferencja waszyngtońska i jej skutki • Bilans i ocena osiągnięć Ligi Narodów	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: 1) analizuje cywilizacyjne i kulturowe następstwa wojny; ocenia straty wojenne, wylicza społeczne i gospodarcze następstwa wojny; 2) przedstawia postanowienia traktatu wersalskiego; charakteryzuje słabe strony ładu wersalskiego; 3) charakteryzuje cele Ligi Narodów [...].	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: [...] 2) ocenia funkcjonowanie Ligi Narodów i skutki amerykańskiego izolacjonizmu [...].
3.	Kryzys demokracji w Europie	2	• Polityczne, gospodarcze i społeczne przyczyny kryzysu demokracji w Europie • Kryzys powojenny we Włoszech oraz działalność Benita Mussoliniego • Cechy faszyzmu włoskiego • Skutki I wojny światowej dla Niemiec • Republika Weimarska i jej funkcjonowanie • Wzrost siły radykalnych ruchów społecznych i politycznych	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: 1) analizuje cywilizacyjne i kulturowe następstwa wojny; ocenia straty wojenne, wylicza społeczne i gospodarcze następstwa wojny; [...] 4) wyjaśnia znaczenie układów z Rapallo i Locarno dla ładu międzynarodowego [...]. XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń: [...] 2)	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: [...] 4) ocenia sytuację Niemiec w latach dwudziestych [...]. XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń: [...] 3) wyjaśnia przyczyny i opisuje przejawy kryzysu demokracji w okresie międzywojennym; 4) charakteryzuje państwa autorytarne w Europie i na świecie [...].

			• Polityka zagraniczna Niemiec – traktaty w Rapallo (1922) i Locarno (1925) • Kryzys demokracji w innych krajach europejskich	wyjaśnia genezę faszyzmu i charakteryzuje faszystowskie Włochy.	
4.	Wielki kryzys	1	• Sytuacja polityczno-gospodarcza w USA po I wojnie światowej • Geneza wielkiego kryzysu gospodarczego • Przejawy i skutki wielkiego kryzysu • Sposoby walki z wielkim kryzysem • Polityka Nowego Ładu Franklina Delano Roosevelta • Ocena skuteczności metod zwalczania kryzysu ekonomicznego	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: 1) analizuje cywilizacyjne i kulturowe następstwa wojny; ocenia straty wojenne, wylicza społeczne i gospodarcze następstwa wojny; [...] 5) charakteryzuje wielki kryzys gospodarczym [...].	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: [...] 3) wyjaśnia przyczyny wielkiego kryzysu gospodarczego i ocenia skuteczność metod jego zwalczania na świecie; 4) ocenia sytuację Niemiec w latach dwudziestych; 5) charakteryzuje przemiany cywilizacyjne na świecie o okresie międzywojennym.
5.	Powstanie III Rzeszy	2	• Kryzys Republiki Weimarskiej • Polityka zagraniczna Republiki Weimarskiej • Ideologia nazistowska i działalność Adolfa Hitlera • Pucz monachijski i jego następstwa • Przyczyny wzrostu popularności ideologii totalitarnych w Niemczech • Przejęcie władzy przez Hitlera w 1933 r. • „Noc długich noży” i jej konsekwencje	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: 1) analizuje cywilizacyjne i kulturowe następstwa wojny; ocenia straty wojenne, wylicza społeczne i gospodarcze następstwa wojny; [...] 4) wyjaśnia znaczenie układów z Rapallo i Locarno dla ładu międzynarodowego. 5) charakteryzuje wielki kryzys gospodarczy [...].	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: [...] 4) ocenia sytuację Niemiec w latach dwudziestych [...]. XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń: 1) porównuje systemy totalitarne i charakteryzuje ich imperialne tendencje; 2) wyjaśnia rolę ideologii w systemach totalitarnych i zjawisko kultu jednostki;

			• Polityka ekonomiczna Hitlera • Państwo Hitlera jako państwo totalitarne • Terror i przykłady antysemitowskiej polityki nazistów • Rola ideologii nazistowskiej w kształtowaniu społeczeństwa • Kult jednostki w Niemczech	XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń: [...] 3) charakteryzuje drogę Hitlera do władzy w Niemczech; 4) charakteryzuje politykę wewnętrzną i zagraniczną III Rzeszy w latach trzydziestych; 5) porównuje funkcjonowanie aparatu terroru w ZSRS i III Rzeszy.	3) wyjaśnia przyczyny i opisuje przejawy kryzysu demokracji w okresie międzywojennym [...].
6.	Totalitaryzm stalinowski	2	• Kryzys polityczny i gospodarczy w początkach lat dwudziestych • Powstanie ZSRS • Nowa Ekonomiczna Polityka i jej cechy • Okoliczności przejęcia władzy przez Józefa Stalina • Uprzemysłowienie i kolektywizacja w ZSRS • ZSRR jako państwo totalitarne • Wielki Głód • System obozów pracy w ZSRS • Represje wobec grup narodowych, w tym tzw. operację polską NKWD • Wielka Czystka • Indoktrynacja społeczeństwa sowieckiego • Kult jednostki w ZSRS i jego przykłady	XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń: 1) wyjaśnia genezę powstania państwa sowieckiego i charakteryzuje jego politykę wewnętrzną i zagraniczną w okresie międzywojennym; [...] 5) porównuje funkcjonowanie aparatu terroru w ZSRS i III Rzeszy.	XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń: 1) porównuje systemy totalitarne i charakteryzuje ich imperialne tendencje; 2) wyjaśnia rolę ideologii w systemach totalitarnych i zjawisko kultu jednostki; [...] 4) charakteryzuje państwa autorytarne w Europie i na świecie; 5) ukazuje skalę wewnętrznych represji w ZSRS w latach 30. (w tym tzw. operację polską NKWD 1937–1938).
7.	Świat w okresie międzywojennym	1	• Ekspansja kolonialna Włoch w Afryce • Kryzys kolonializmu	XLV. Świat na drodze do II wojny światowej. Uczeń:	XLV. Świat na drodze do II wojny światowej. Uczeń:

			• Turcja po I wojnie światowej • Problem palestyński • Indie w okresie międzywojennym • Japonia i jej ekspansja w Azji • Chiny w latach 30. XX w.	1) przedstawia ideologiczne, polityczne i gospodarcze przyczyny wybuchu II wojny światowej [...].	1) charakteryzuje proces marginalizowania Ligi Narodów przez państwa niedemokratyczne; 2) charakteryzuje i ocenia ekspansję Włoch oraz wojnę domową w Hiszpanii i jej uwarunkowania [...].
8.	Kultura i nauka okresu międzywojennego	1	• Przemiany cywilizacyjne i wynalazki epoki • Rozwój przemysłu w I poł. XX w. • Sytuacja w rolnictwie • Rozwój szkolnictwa i nauki • Kultura masowa i jej przykłady • Twórcy światowej literatury i sztuki dwudziestolecia międzywojennego	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: [...] 6) rozpoznaje dorobek okresu międzywojennego w dziedzinie kultury i nauki.	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: [...] 5) charakteryzuje przemiany cywilizacyjne na świecie w okresie międzywojennym.
9.	Europa w latach 30. XX w.	1	• Cele polityczne Adolfa Hitlera • Zbrojenia Niemiec i rozbudowa armii • Kryzys nadreński w 1936 r. i jego skutki • Świat wobec polityki Hitlera • Przebieg hiszpańskiej wojny domowej (1936–1939) i jej konsekwencje	XLV. Świat na drodze do II wojny światowej. Uczeń: 1) przedstawia ideologiczne, polityczne i gospodarcze przyczyny wybuchu II wojny światowej; 2) wyjaśnia wpływ polityki hitlerowskich Niemiec na rozbijanie systemu wersalskiego; 3) charakteryzuje politykę appeasementu [...].	XLV. Świat na drodze do II wojny światowej. Uczeń: 1) charakteryzuje proces marginalizowania Ligi Narodów przez państwa niedemokratyczne; 2) charakteryzuje i ocenia ekspansję Włoch oraz wojnę domową w Hiszpanii i jej uwarunkowania [...].
10.	Na drodze ku wojnie	2	• Anszlus Austrii w 1938 r. • Polityka appeasementu i jej cechy	XLV. Świat na drodze do II wojny światowej. Uczeń:	XLV. Świat na drodze do II wojny światowej. Uczeń:

			• Konferencja monachijska i jej postanowienia • Cele polityki zagranicznej ZSRS • Polityczne i militarne plany Stalina • Geneza i postanowienia paktu Ribbentrop–Mołotow • Społeczeństwo wobec groźby wojny	1) przedstawia ideologiczne, polityczne i gospodarcze przyczyny wybuchu II wojny światowej; 2) wyjaśnia wpływ polityki hitlerowskich Niemiec na rozbijanie systemu wersalskiego; 3) charakteryzuje politykę appeasementu; 4) wyjaśnia genezę paktu Ribbentrop–Mołotow i przedstawia jego postanowienia [...].	1) charakteryzuje proces marginalizowania Ligi Narodów przez państwa niedemokratyczne; 2) charakteryzuje i ocenia ekspansję Włoch oraz wojnę domową w Hiszpanii i jej uwarunkowania [...].
	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2	•		
VII.	II Rzeczpospolita	(13)	•		
1.	Odzyskanie niepodległości	1	• Zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania odzyskania niepodległości • Pierwsze ośrodki władzy na ziemiach polskich • Walki o Lwów z Ukraińcami • Józef Piłsudski na czele odrodzonej Polski • Powstanie władz centralnych II Rzeczypospolitej • Roman Dmowski i jego rola na konferencji paryskiej • Decyzje konferencji pokojowej w Paryżu wobec sprawy polskiej	XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń: 1) analizuje proces formowania się centralnego ośrodka władzy państwowej (od październikowej deklaracji Rady Regencyjnej do małej konstytucji z 1919 r.); 2) przedstawia postanowienia konferencji pokojowej w Paryżu dotyczące Polski [...]. XLIII. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) charakteryzuje skalę i skutki wojennych zniszczeń, uwzględniając zaborowe „dziedzictwo” [...].	XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń: 1) wyjaśnia wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania odzyskania niepodległości przez Polskę [...].

2.	Walki o zachodnią i południową granicę	1	- Sytuacja Polaków pod zaborem niemieckim - Powstanie wielkopolskie i przyczyny jego sukcesu - Problem powstań i plebiscytu na Górnym Śląsku - Spór o Śląsk Cieszyński z Czechosłowacją - Plebiscyty na Warmii, Mazurach oraz Powiślu - Zaślubiny Polski z morzem - Wolne Miasto Gdańsk i zasady jego funkcjonowania	XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń: [...] 2) przedstawia postanowienia konferencji pokojowej w Paryżu dotyczące Polski; 3) charakteryzuje proces kształtowania się polskiej granicy z Niemcami, z uwzględnieniem powstania wielkopolskiego, powstań śląskich i plebiscytów; [...] 5) porównuje kształt terytorialny I i II Rzeczypospolitej.	XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń: 1) wyjaśnia wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania odzyskania niepodległości przez Polskę [...]; 4) charakteryzuje proces formowania się granic z Czechosłowacją i Litwą [...].
3.	Walka o granicę na wschodzie	1	- Wizje granicy wschodniej Józefa Piłsudskiego i Romana Dmowskiego - Pierwsze walki z bolszewikami w 1919 r. - Wyprawa kijowska 1920 r. i przyczyny jej niepowodzenia - Ofensywa bolszewików - Ententa a sprawa polska - Bitwa Warszawska i jej znaczenie dla Polski i Europy - Traktat ryski 1921 r. i jego ocena - Konflikt polsko-litewski i sprawa Wilna	XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń: [...] 4) charakteryzuje proces kształtowania się polskiej granicy wschodniej, ze szczególnym uwzględnieniem wojny polsko-bolszewickiej; 5) porównuje kształt terytorialny I i II Rzeczypospolitej.	XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń: 1) wyjaśnia wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania odzyskania niepodległości przez Polskę; 2) opisuje genezę i przebieg wojny polsko-bolszewickiej oraz jej powiązania z kwestią ukraińską i litewską; 3) ocenia z pozycji polskiej i europejskiej znaczenie Bitwy Warszawskiej; 4) charakteryzuje proces formowania się granic z Czechosłowacją i Litwą [...].
4.	Pierwsze lata II Rzeczypospolitej	1	Ugrupowania polityczne II Rzeczypospolitej i ich liderzy	XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej Uczeń: 1) charakteryzuje ustrój polityczny II Rzeczypospolitej na podstawie	XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej Uczeń:

			• Powstanie norm ustrojowych – mała konstytucja z 1919 r. i konstytucja marcowa z 1921 r. • Cechy ustroju politycznego II Rzeczypospolitej w latach 1921–1926 • Wybory prezydenckie w 1922 r. i zamach na Gabriela Narutowicza • Polityka zagraniczna II Rzeczypospolitej w latach 1921–1926 i ocena jej skuteczności •	konstytucji marcowej z 1921 r., [...] 5) ocenia rolę wybitnych postaci w odbudowie niepodległej Polski i kształtowaniu jej ustroju; 6) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski, Europy i świata w okresie międzywojennym. XLIII. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) charakteryzuje skalę i skutki wojennych zniszczeń, uwzględniając zaborowe „dziedzictwo”; [...] 3) przedstawia i ocenia dokonania pierwszych lat odbudowy (m.in. reformy Władysława Grabskiego i unifikacja państwa).	1) porównuje ustrój i rzeczywistość polityczną w II Rzeczypospolitej przed i po przewrocie majowym; 2) charakteryzuje dynamikę zmian na polskiej scenie politycznej w okresie międzywojennym; 3) ocenia skuteczność polskiej polityki zagranicznej w okresie międzywojennym. XLIII. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w II Rzeczypospolitej, z uwzględnieniem problemu reformy rolnej [...].
5.	Zamach majowy	1	• Przyczyny zamachu majowego • Przebieg zamachu majowego w 1926 r. • Przyczyny sukcesu Józefa Piłsudskiego • Główne ugrupowania polityczne II Rzeczypospolitej i ich stosunek do przewrotu majowego • Nowela sierpniowa i pierwsze lata rządów sanacji • Ocena przewrotu majowego	XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej Uczeń: [...] 2) wyjaśnia przyczyny przewrotu majowego, charakteryzuje jego przebieg oraz ocenia skutki ustrojowe (nowela sierpniowa, konstytucja kwietniowa z 1935 r.); 3) ocenia wpływ Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego oraz innych polityków na kształt II Rzeczypospolitej; porównuje ich wizje Polski; 4) charakteryzuje życie polityczne w Polsce w czasie rządów sanacyjnych; 5) ocenia rolę wybitnych postaci w	XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej Uczeń: 1) porównuje ustrój i rzeczywistość polityczną w II Rzeczypospolitej przed i po przewrocie majowym; 2) charakteryzuje dynamikę zmian na polskiej scenie politycznej w okresie międzywojennym [...].

				odbudowie niepodległej Polski i kształtowaniu jej ustroju; 6) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski, Europy i świata w okresie międzywojennym.	
6.	Rządy sanacji	1	- Skutki wielkiego kryzysu gospodarczego na ziemiach polskich - Działalność opozycji wobec polityki sanacji - Okoliczności powstania i działalność Centrolewu - Wybory brzeskie i ich ocena - Polityka wewnętrzna czasów sanacji - Okoliczności wprowadzenia konstytucji kwietniowej z 1935 r. i jej charakterystyka - Polityka zagraniczna Józefa Piłsudskiego w latach 1926–1935 i jej ocena - Ocena dziedzictwa Józefa Piłsudskiego	XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: [...] 2) wyjaśnia przyczyny przewrotu majowego, charakteryzuje jego przebieg oraz ocenia skutki ustrojowe (nowela sierpniowa, konstytucja kwietniowa z 1935 r.); 3) ocenia wpływ Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego oraz innych polityków na kształt II Rzeczypospolitej; porównuje ich wizje Polski; 4) charakteryzuje życie polityczne w Polsce w czasie rządów sanacyjnych; 5) ocenia rolę wybitnych postaci w odbudowie niepodległej Polski i kształtowaniu jej ustroju; 6) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski, Europy i świata w okresie międzywojennym.	XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) porównuje ustrój i rzeczywistość polityczną w II Rzeczypospolitej przed i po przewrocie majowym; 2) charakteryzuje dynamikę zmian na polskiej scenie politycznej w okresie międzywojennym; 3) ocenia skuteczność polskiej polityki zagranicznej w okresie międzywojennym [...].
7.	Społeczeństwo międzywojennej Polski	1	- Sytuacja społeczna, narodowa i religijna II Rzeczypospolitej - Mniejszości narodowe w II RP - Problem ukraiński - Mniejszość niemiecka - Ludność żydowska w Polsce międzywojennej	XLIII. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej, uwzględniając jego wielonarodowy, wielokulturowy i wieloreligijny charakter [...].	XLIII. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w II Rzeczypospolitej, z uwzględnieniem problemu reformy rolnej;

			• Struktura zawodowa ludności II RP • Emigracja – główne skupiska Polonii na świecie • Związek Polaków w Niemczech i jego rola		2) analizuje stosunki narodowościowe i religijne na obszarze II Rzeczypospolitej; 3) ocenia politykę gospodarczą i społeczną władz II Rzeczypospolitej; 4) dostrzega obecność Polonii poza granicami kraju, z uwzględnieniem roli Związku Polaków w Niemczech.
8.	Gospodarka II Rzeczypospolitej	1	• Problemy z unifikacją infrastruktury odrodzonej Polski • Kryzys polityczny i gospodarczy w 1923 r. • Reformy ekonomiczne Władysława Grabskiego i ich znaczenie • Reforma rolna i przyczyny jej niepowodzenia • Budowa portu w Gdyni i jego znaczenie • Wojna celna z Niemcami i jego skutki • Reformy gospodarcze Eugeniusza Kwiatkowskiego i ich skutki • Budowa Centralnego Okręgu Przemysłowego	XLIII. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) charakteryzuje skalę i skutki wojennych zniszczeń, uwzględniając zaborowe „dziedzictwo”; [...] 3) przedstawia i ocenia dokonania pierwszych lat odbudowy (m.in. reformy Władysława Grabskiego i unifikacja państwa). 4) omawia skutki światowego kryzysu gospodarczego na ziemiach polskich; 5) charakteryzuje i ocenia osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej z lat 30. (m.in. reformy Eugeniusza Kwiatkowskiego).	XLIII. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w II Rzeczypospolitej, z uwzględnieniem problemu reformy rolnej; [...] 3) ocenia politykę gospodarczą i społeczną władz II Rzeczypospolitej [...].
9.	Ostatnie lata II Rzeczypospolitej	2	• Sanacja i jej dekompozycja po śmierci Piłsudskiego • Konflikty wewnętrzne • Opozycja antysanacyjna • Sytuacja Polaków poza granicami II Rzeczypospolitej	XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: [...] 3) ocenia wpływ Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego oraz innych polityków na kształt II	XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje dynamikę zmian na polskiej scenie politycznej w okresie międzywojennym;

			• Polityka zagraniczna Józefa Becka i jej cechy • Polityka Becka wobec Litwy • Zajęcie Zaolzia przez Polskę i ocena tego wydarzenia • Bilans i ocena osiągnięć II Rzeczypospolitej	Rzeczypospolitej; porównuje ich wizje Polski; 4) charakteryzuje życie polityczne w Polsce w czasie rządów sanacyjnych [...].	3) ocenia skuteczność polskiej polityki zagranicznej w okresie międzywojennym; 4) analizuje politykę wewnętrzną władz i postawy społeczeństwa II Rzeczypospolitej wobec zagrożenia wojennego.
10.	Kultura i nauka międzywojennej Polski	1	• Stan kultury społeczeństwa polskiego po okresie zaborów • Reformy szkolnictwa i ich ocena • Powstawanie instytucji kultury narodowej • Wyższe uczelnie w II Rzeczypospolitej • Rozwój nauki w odrodzonej Polsce • Literatura polska i sztuka międzywojenna oraz jej przedstawiciele • Teatr i kinematografia w II Rzeczypospolitej • Kultura masowa w dwudziestoleciu międzywojennym • Polska kultura, nauka i sport na tle europejskim	XLIV. Kultura i nauka w okresie II Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) rozpoznaje osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki z okresu II Rzeczypospolitej oraz ich twórców; 2) charakteryzuje zróżnicowanie kulturowe II Rzeczypospolitej.	XLIV. Kultura i nauka w okresie II Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) opisuje proces upowszechniania oświaty w II Rzeczypospolitej; 2) ocenia dorobek II Rzeczypospolitej w dziedzinie kultury, nauki i sportu na tle europejskim; 3) charakteryzuje przejawy kultury masowej w Polsce międzywojennej [...].
	Lekcje powtórzeniowe (sprawdzian)	(+ 2			

Klasa IV

Lekcja	Tytuł rozdziału/tytuł lekcji	Liczba godzin	Najważniejsze treści	Treści z podstawy programowej – zakres podstawowy	Treści z podstawy programowej – zakres rozszerzony
--------	------------------------------	---------------	----------------------	---	--

Nr					
I	II wojna światowa	(11)			
1.	Atak III Rzeszy na Polskę	2	- Sytuacja międzynarodowa Polski w przededniu wybuchu wojny - Cele polityczne Niemiec i ZSRS - Niemieckie siły zbrojne i ich plan wojny z Polską - Wojsko Polskie i jego potencjał - Prowokacje niemieckie, w tym prowokacja gliwicka - Wybuch wojny i pierwsze walki - Wybuch walk i zmagania na granicy - Obrona Westerplatte - Obrona Poczty Polskiej w Gdańsku i jej ocena - Walki pod Mokrą, Mławą i w Borach Tucholskich	XLVI. Wojna obronna Polski w 1939 r. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń: 1) charakteryzuje międzynarodowe położenie Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej; 2) wyjaśnia cele wojenne hitlerowskich Niemiec i ZSRS; 3) charakteryzuje etapy wojny obronnej, podaje przykłady bohaterstwa obrońców, w tym: Westerplatte, Poczty Polskiej, Mokrej, Wizny, bitwy nad Bzurą, Warszawy, Kocka i zbrodni wojennych dokonanych przez agresorów, w tym w: Wieluniu, Bydgoszczy, Katowicach, Grodnie [...].	XLVI. Wojna obronna Polski w 1939 r. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń: 1) porównuje potencjał walczących stron; 2) przedstawia polską strategię obrony i rozmieszczenie wojsk [...].
2.	Walki z Niemcami i Sowietami	2	3 września 1939 r. – wypowiedzenie wojny Niemcom przez Wielką Brytanię i Francję „Dziwna wojna” i jej ocena - Postawy ludności cywilnej wobec niemieckiej agresji - Działania władz polskich - Zbrodnie niemieckie wobec ludności cywilnej - Obrona Warszawy i bitwa nad Bzurą - Obrona Wizny	XLVI. Wojna obronna Polski w 1939 r. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń: 1) charakteryzuje położenie międzynarodowe Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej; 2) wyjaśnia cele wojenne hitlerowskich Niemiec i ZSRS; 3) charakteryzuje etapy wojny obronnej, podaje przykłady bohaterstwa obrońców, w tym: Westerplatte, Poczty Polskiej, Mokrej, Wizny, bitwy nad Bzurą, Warszawy,	XLVI. Wojna obronna Polski w 1939 r. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń: 1) porównuje potencjał walczących stron; 2) przedstawia polską strategię obrony i rozmieszczenie wojsk; 3) ocenia zachowania dowódców (Edwarda Rydza-Śmigłego, Henryka Sucharskiego, Juliana Filipowicza, Władysława Raginisa, Stanisława Dąbka, Tadeusza Kutrzebę,

			• Polityka sowiecka wobec Polski po wybuchu wojny • Siły zbrojne ZSRS i ich plany • Atak sowieckiz 17 września 1939 r. • Walki Korpusu Ochrony Pogranicza z wojskiem sowieckim • Internowanie władz Rzeczypospolitej • Świat wobec agresji sowieckiej	Kocka i zbrodni wojennych dokonanych przez agresorów, w tym w: Wieluniu, Bydgoszczy, Katowicach, Grodnie [...]6) wyjaśnia przyczyny przegrania przez Polskę wojny obronnej.	Franciszka Kleeberga), żołnierzy, polityków Ignacego Mościckiego, Stefana Starzyńskiego i ludności cywilnej podczas wojny obronnej w 1939 r.; [...] 5) przedstawia i ocenia zachowanie aliantów wobec agresji hitlerowskich Niemiec.
3.	Klęska Polski	1	• Ostatnie walki na ziemiach polskich • Ocena postawy polskich żołnierzy i cywilów walczących w obronie wybrzeża, w tym Stanisława Dąbka • Kapitulacja Lwowa i jej skutki • Upadek Warszawy • Obrona Helu i postawa Józefa Unruga • Bitwa pod Kockiem i ocena postawy Franciszka Kleeberga • Przyczyny klęski sił polskich w 1939 r. • Charakterystyka demograficznych i materialnych skutków przegranej wojny obronnej	XLVI. Wojna obronna Polski w 1939 r. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń: [...] 3) charakteryzuje etapy wojny obronnej, podaje przykłady bohaterstwa obrońców, w tym: Westerplatte, Poczty Polskiej, Mokrej, Wizny, bitwy nad Bzurą, Warszawy, Kocka i zbrodni wojennych dokonanych przez agresorów, w tym w: Wieluniu, Bydgoszczy, Katowicach, Grodnie; 4) przedstawia podział ziem polskich między okupantów; wskazuje przykłady współpracy między nimi; 5) wyjaśnia znaczenie powołania polskich władz państwowych i sił zbrojnych na uchodźstwie; 6) wyjaśnia przyczyny przegrania przez Polskę wojny obronnej.	XLVI. Wojna obronna Polski w 1939 r. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń: [...] 3) ocenia zachowania dowódców (Edwarda Rydza-Śmigłego, Henryka Sucharskiego, Julina Filipowicza, Władysława Raginisa, Stanisława Dąbka, Tadeusza Kutrzebę, Franciszka Kleeberga), żołnierzy, polityków (Ignacego Mościckiego, Stefana Starzyńskiego) i ludności cywilnej podczas wojny obronnej w 1939 r.; 4) charakteryzuje materialne i demograficzne skutki przegranej wojny obronnej; 5) przedstawia i ocenia zachowanie aliantów wobec agresji hitlerowskich Niemiec.
4.	Ekspansja Hitlera i Stalina	1	• Współpraca radziecko-niemiecka 1939–1941	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń:	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń:

			• Wojna radziecko-fińska • Aneksja przez Związek Radziecki republik bałtyckich i Besarabii • Sowiecka polityka okupacyjna • Przyczyny i przebieg ataku Niemiec na Danię i Norwegię • Atak Niemiec na Francję i kraje Beneluksu • Przyczyny klęski aliantów • Przebieg i skutki bitwy o Anglię • Początek bitwy o Atlantyk i jej znaczenie • Agresja Włoch i Niemiec na Grecję i jej następstwa	1) omawia współpracę hitlerowskich Niemiec i ZSRS w latach 1939–1941;–2) charakteryzuje etapy agresji i aneksji obu totalitarnych mocarstw;–3) sytuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne) [...].	1) charakteryzuje przebieg działań wojennych na Dalekim Wschodzie i innych frontach II wojny światowej [...].
5.	Atak Niemiec na ZSRS	1	• Geneza wojny niemiecko-sowieckiej • Stosunek sił i plany stron • Atak Niemiec na ZSRS w 1941 r. • Przyczyny początkowych sukcesów niemieckich • Polityka niemiecka na ziemiach sowieckich • Zatrzymanie ofensywy niemieckiej pod Moskwą • Obrona Leningradu • Walki o Stalingrad i ich znaczenie • Wsparcie aliantów zachodnich dla ZSRS	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: 1) omawia współpracę hitlerowskich Niemiec i ZSRS w latach 1939–1941;–2) charakteryzuje etapy agresji i aneksji obu totalitarnych mocarstw;–3) sytuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne); 4) charakteryzuje politykę hitlerowskich Niemiec na terenach okupowanej Europy [...].	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: [...] 2) omawia narodziny i działalność Wielkiej Koalicji; 3) charakteryzuje sytuację ludności cywilnej i jeńców wojennych, z uwzględnieniem przykładów eksterminacji [...].
6.	Walki w Afryce i na Dalekim Wschodzie	2	• Wybuch walk w Afryce Północnej	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: [...] 3) sytuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń:

			• Zmagania Brytyjczyków z Włochami i Niemcami • Początki walk na morzach • Sytuacja Japonii w przededniu wybuchu II wojny światowej • Stosunek sił na Pacyfiku • Wybuch wojny na Dalekim Wschodzie i przystąpienie do niej Stanów Zjednoczonych • Przyczyny sukcesów Japończyków w początkowej fazie wojny • Zbrodnicza polityka Japończyków wobec ludności cywilnej i alianckich jeńców • Znaczenie bitwy pod Midway • Zakończenie walk w Afryce Północnej	wojny światowej (polityczne i militarne) [...].	1) charakteryzuje przebieg działań wojennych na Dalekim Wschodzie i innych frontach II wojny światowej; [...] 3) charakteryzuje sytuację ludności cywilnej i jeńców wojennych, z uwzględnieniem przykładów eksterminacji; 4) charakteryzuje polityczne, gospodarczo-społeczne oraz kulturowe skutki II wojny światowej.	
7.	Polityka Niemiec	okupacyjna	2	• Religijne, kulturowe i polityczne korzenie rasizmu i antysemityzmu • Ideologiczna geneza rasistowskiej i antysemickiej polityki nazistów • Terminologia naukowa stosowana wobec zbrodni nazistowskich • Charakter okupacji niemieckiej w krajach skandynawskich i Europie Zachodniej • Stosunek hitlerowskich Niemiec do podbitych narodów Europy Wschodniej	XLIX. Niemiecka polityka eksterminacji. Uczeń: 1) przedstawia ideologiczne podstawy eksterminacji Żydów oraz innych grup etnicznych i społecznych, prowadzonej przez Niemcy hitlerowskie; 2) charakteryzuje etapy eksterminacji Żydów (dyskryminacja, stygmatyzacja, izolacja, zagłada); 3) rozpoznaje główne miejsca eksterminacji Żydów polskich i europejskich oraz innych grup etnicznych i społecznych na terenie Polski i Europy Środkowo-Wschodniej (w tym:	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: [...] 3) charakteryzuje sytuację ludności cywilnej i jeńców wojennych, z uwzględnieniem przykładów eksterminacji [...]. XLIX. Niemiecka polityka eksterminacji. Uczeń: 1) rozróżnia terminologię stosowaną w nauce na określenie niemieckiej polityki eksterminacyjnej w okresie II wojny

			- Nazistowski plan eksterminacji Żydów - Etapy eksterminacji Żydów (dyskryminacja, stygmatyzacja, izolacja, zagłada) - Postawy społeczeństw i rządów wobec Holocaustu - Postawa Rządu Polskiego na uchodźstwie wobec tragedii Żydów - Postawa ludności żydowskiej wobec Holocaustu (powstanie w getcie warszawskim)	Auschwitz-Birkenau, Treblinka, Sobibór, Babi Jar); 4) opisuje postawy ludności żydowskiej wobec Holocaustu, z uwzględnieniem powstania w getcie warszawskim.	światowej (m.in. Holocaust, Szoa, Porajmos); 2) wyjaśnia religijne, kulturowe i polityczne korzenie rasizmu i antysemityzmu; 3) przedstawia rasistowską i antysemitę politykę Niemiec hitlerowskich przed II wojną światową; 4) przedstawia i omawia działania Rządu Polskiego wobec tragedii Zagłady, z uwzględnieniem misji Jana Karskiego i roli „Żegoty”.
8.	Droga do zwycięstwa	2	- Przełom na froncie wschodnim – bitwa na Łuku Kurskim i jej znaczenie - Ofensywa sowiecka w 1943 i 1944 r. - Powstanie Wielkiej Koalicji - Działania aliantów zachodnich bombardowanie strategiczne Niemiec - Ludność cywilna Niemiec w czasie II wojny światowej - Utworzenie frontu na Sycylii i we Włoszech - Konferencja Wielkiej Trójki w Teheranie i jej znaczenie - Utworzenie drugiego frontu na Zachodzie	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: [...] 3) sytuuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne); [...] 5) wyjaśnia przyczyny klęski państw osi; 6) opisuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki (Teheran, Jałta, Poczdam) i przedstawia ich ustalenia.	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: [...] 1) charakteryzuje przebieg działań wojennych na Dalekim Wschodzie i innych frontach II wojny światowej; 2) omawia narodziny i działalność Wielkiej Koalicji; 3) charakteryzuje sytuację ludności cywilnej i jeńców wojennych, z uwzględnieniem przykładów eksterminacji; 4) charakteryzuje polityczne, gospodarczo-społeczne oraz kulturowe skutki II wojny światowej.
9.	Koniec II wojny światowej	1	- Klęski faszystowskich Włoch - Ofensywy sowieckie i ich znaczenie	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń:	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń:

			• Konferencja w Jałcie i jej konsekwencje • Śmierć Mussoliniego i Hitlera • Kapitulacja Niemiec i koniec wojny w Europie • Przyczyny klęski europejskich państw osi • Polityczne, społeczno-gospodarcze i kulturowe skutki wojny w Europie • Kontrofensywa aliantów na Dalekim Wschodzie • zrzućenie bomb jądrowych na miasta japońskie • Sowiecki atak na Japonię • Koniec wojny na Dalekim Wschodzie • Przyczyny klęski Japonii w II wojnie światowej	[...] 3) sytuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne); 4) charakteryzuje politykę hitlerowskich Niemiec na terenach okupowanej Europy; 5) wyjaśnia przyczyny klęski państw osi; 6) opisuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki (Teheran, Jałta, Poczdam) i przedstawia ich ustalenia.	[...] 1) charakteryzuje przebieg działań wojennych na Dalekim Wschodzie i innych frontach II wojny światowej; 2) omawia narodziny i działalność Wielkiej Koalicji; 3) charakteryzuje sytuację ludności cywilnej i jeńców wojennych, z uwzględnieniem przykładów eksterminacji; 4) charakteryzuje polityczne, gospodarczo-społeczne oraz kulturowe skutki II wojny światowej.
	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2	•		
II.	Sprawa polska w czasie II wojny światowej	(12)	•		
1.	Ziemie polskie pod okupacją sowiecką	1	• Sytuacja prawna ziem polskich pod okupacją sowiecką • Polityka władz ZSRS na okupowanych ziemiach • Deportacje ludności polskiej w głąb ZSRS • Sowieckie obozy pracy i ich funkcjonowanie	XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: 1) przedstawia prawno-ustrojowe regulacje okupacyjnych władz, dotyczące terytorium państwa polskiego i zamieszkującej tam ludności; 2) przedstawia realia życia codziennego w okupowanej Polsce; 3) wymienia i	XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: 1) wyjaśnia rolę okupantów w zaognianiu trudnych relacji polsko-ukraińskich i polsko-litewskich; 2) porównuje i ocenia założenia i metody polityki III Rzeszy i Związku Sowieckiego w okupowanej Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem

			• Polscy jeńcy w ZSRS i zbrodnia katyńska • Charakterystyka kłamstwa katyńskiego • Narastanie konfliktów narodowościowych na wschodnich kresach dawnej II Rzeczypospolitej i rola w nich okupacyjnych władz sowieckich	charakteryzuje przykłady największych zbrodni niemieckich i sowieckich (m.in. Auschwitz, Palmiry, Piaśnica, Ponary, Katyń, Miednoje, Charków); 4) porównuje system sowieckich i niemieckich obozów pracy, obozów koncentracyjnych oraz obozów zagłady; omawia kwestie deportacji i wysiedleń ludności oraz jej planowanego wyniszczenia; 5) wyjaśnia przyczyny i rozmiary konfliktu polsko-ukraińskiego, w tym ludobójstwa ludności polskiej na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej; [...] 7) wyjaśnia i omawia sposoby upamiętnienia zbrodni obu okupantów oraz heroizm Polaków na przykładzie: a) Muzeum Powstania Warszawskiego, b) Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, c) Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu.	eksterminacji inteligencji i duchowieństwa.
2.	Okupacja niemiecka	2	• Sytuacja prawna ziem polskich pod okupacją niemiecką • Zmiany w sytuacji prawno-ustrojowej ziem polskich po niemieckiej agresji na ZSRS • Okupacja niemiecka w Polsce na tle okupacji w innych krajach Europy • Sytuacja Polaków na ziemiach wcielonych do III Rzeszy	XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: 1) przedstawia prawno-ustrojowe regulacje okupacyjnych władz, dotyczące terytorium państwa polskiego i zamieszkującej tam ludności; 2) przedstawia realia życia codziennego w okupowanej Polsce; 3) wymienia i charakteryzuje przykłady największych zbrodni niemieckich i sowieckich (m.in.	XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: 1) wyjaśnia rolę okupantów w zaognianiu trudnych relacji polsko-ukraińskich i polsko-litewskich; 2) porównuje i ocenia założenia i metody polityki III Rzeszy i Związku Sowieckiego w okupowanej Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem eksterminacji inteligencji i duchowieństwa.

			• Polityka niemiecka w Generalnym Gubernatorstwie • Największe zbrodnie hitlerowskie na ziemiach polskich • Niemieckie obozy pracy, obozy koncentracyjne oraz obozy zagłady • Hitlerowska polityka wysiedleń i ich konsekwencje •	Auschwitz, Palmiry, Piaśnica, Ponary, Katyń, Miednoje, Charków); 4) porównuje system sowieckich i niemieckich obozów pracy, obozów koncentracyjnych oraz obozów zagłady; omawia kwestie deportacji i wysiedleń ludności oraz jej planowanego wyniszczenia; [...] 6) charakteryzuje postawy polskiego społeczeństwa wobec polityki okupantów oraz wymienia przykłady heroizmu Polaków, w tym: Witolda Pileckiego, Maksymiliana Marii Kolbego; 7) wyjaśnia i omawia sposoby upamiętnienia zbrodni obu okupantów oraz heroizm Polaków na przykładzie: a) Muzeum Powstania Warszawskiego, b) Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, c) Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu.	
3.	Władze polskie na uchodźstwie	1	• Powstanie rządu Rzeczypospolitej na uchodźstwie • Wielkie mocarstwa wobec sprawy polskiej w latach 1939–1941 • Powstanie Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie • Walki w obronie Francji i przeniesienie polskiego ośrodka władzy do Wielkiej Brytanii	L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: 1) omawia działalność rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie; 2) ocenia znaczenie układu Sikorski–Majski dla obywateli polskich, znajdujących się pod okupacją sowiecką; [...] 4) analizuje politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej;	L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: 1) ocenia rolę wielkich postaci polskiej z okresu II wojny światowej, w tym Władysława Sikorskiego, Stefana Grot-Roweckiego, Władysława Andersa, Stanisława Mikołajczyka, Kazimierza Sosnkowskiego, Leopolda Okulickiego; 2) opisuje położenie rządu Rzeczypospolitej Polskiej na arenie międzynarodowej;

			• Polityka ZSRS wobec sprawy polskiej 1939–1941 • Stosunki polsko-radzieckie po podpisaniu układu Sikorski–Majski i jego polityczne konsekwencje • Zmiana sytuacji ludności polskiej po podpisaniu układu Sikorski–Majski • Powstanie i losy armii gen. Władysława Andersa	[...] 9) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w okresie II wojny światowej z wydarzeniami w Europie i na świecie.	3) charakteryzuje losy armii gen. Władysława Andersa; [...] 6) ocenia rolę wielkich postaci polskiej polityki z okresu II wojny światowej.
4.	Polskie władze na uchodźstwie po 1943 r.	1	• Ocena postawy i polityki Władysława Andersa • Sprawa katyńska i zerwanie stosunków z polskim rządem londyńskim przez ZSRS • Początki komunistycznych ośrodków władzy w ZSRS i w okupowanej Polsce • Powstanie wojska polskiego w ZSRS i znaczenie bitwy pod Lenino • Okoliczności katastrofy gibraltarskiej i śmierci Władysława Sikorskiego • Ocena polityki premiera Władysława Sikorskiego w latach 1939–1943 • Ocena postawy i działalności premiera Stanisława Mikołajczyka i naczelnego wodza – gen. Kazimierza Sosnkowskiego	L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: 1) omawia działalność rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie; 2) ocenia znaczenie układu Sikorski–Majski dla obywateli polskich znajdujących się pod okupacją sowiecką; [...] 4) analizuje politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej; [...] 9) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w okresie II wojny światowej z wydarzeniami w Europie i na świecie.	L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: 1) ocenia rolę wielkich postaci polskiej z okresu II wojny światowej, w tym Władysława Sikorskiego, Stefana Grot-Roweckiego, Władysława Andersa, Stanisława Mikołajczyka, Kazimierza Sosnkowskiego, Leopolda Okulickiego; 2) opisuje położenie rządu Rzeczypospolitej Polskiej na arenie międzynarodowej; 3) charakteryzuje losy armii gen. Władysława Andersa [...].

			- Konferencja w Teheranie a sprawa polska - Ocena postawy wielkich mocarstw wobec sprawy polskiej		
5.	Polacy w koalicji antyhitlerowskiej	1	- Początek formowania jednostek polskich na Zachodzie - Walki Polaków w obronie Norwegii - Polacy w walkach we Francji w 1940 r. - Lotnictwo polskie w bitwie o Anglię - Polska Marynarka Wojenna w walkach z Niemcami - Udział Polaków w walkach w Afryce - Szlak bojowy 2. Korpusu - Jednostki polskie w walkach na froncie zachodnim - Wojsko polskie u boku ZSRS - Szlak bojowy żołnierzy polskich na froncie wschodnim	L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: [...] 3) przedstawia przykłady bohaterstwa żołnierzy polskich na frontach II wojny światowej, w tym: bitwę o Narvik, bitwę o Anglię, bitwę pod Tobrukiem, bitwę o Monte Cassino, bitwę pod Falaise, bitwę o Arnhem, bitwę o Kołobrzeg, bitwę o Bredę; [...] 9) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w okresie II wojny światowej z wydarzeniami w Europie i na świecie.	L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: 1) ocenia rolę wielkich postaci polskiej polityki z okresu II wojny światowej, w tym: Władysława Sikorskiego, Stefana Grota-Roweckiego, Władysława Andersa, Stanisława Mikołajczyka, Kazimierza Sosnkowskiego, Leopolda Okulickiego; [...] 3) charakteryzuje losy armii gen. Władysława Andersa; 4) sytuje w czasie i przestrzeni działania polskich formacji wojskowych na różnych frontach II wojny światowej [...].
6.	Społeczeństwo polskie pod okupację	1	- Życie codzienne Polaków na ziemiach włączonych do Rzeszy - Polacy pod nazistowską okupacją w Generalnym Gubernatorstwie - Społeczeństwo polskie wobec polityki okupantów oraz przykłady heroizmu Polaków, w tym: Witolda Pileckiego, Maksymiliana Marii Kolbego	XLIX. Niemiecka polityka eksterminacji. Uczeń: 1) przedstawia ideologiczne podstawy eksterminacji Żydów oraz innych grup etnicznych i społecznych, prowadzonej przez Niemcy hitlerowskie; [...] 5) charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego i społeczności międzynarodowej wobec Holokaustu, z uwzględnieniem „sprawiedliwych”, na	XLIX. Niemiecka polityka eksterminacji. Uczeń: 1) rozróżnia terminologię stosowaną w nauce na określenie niemieckiej polityki eksterminacyjnej w okresie II wojny światowej (m.in. Holocaust, Szoa, Porajmos); 2) wyjaśnia religijne, kulturowe i polityczne korzenie rasizmu i antysemityzmu;

		- Działania rządu polskiego i postawy społeczeństwa polskiego wobec Holokaustu z uwzględnieniem „sprawiedliwych” na przykładzie działalności Rady Pomocy Żydom, Jana Karskiego, Ireny Sendlerowej, Antoniny i Jana Żabińskich oraz rodziny Ulmów - Przyczyny i przebieg konfliktu polsko-ukraińskiego, w tym ludobójstwa ludności polskiej na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej - Stosunki polsko-litewskie w okresie II wojny światowej i ich ocena - Kultura polska w okresie okupacji, w tym działalność i twórczość Krzysztofa Kamilla Baczyńskiego, Tadeusza Gajcego i Zygmunta Rumła	przykładzie Ireny Sendlerowej, Antoniny i Jana Żabińskich oraz rodziny Ulmów. XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: 1) przedstawia prawno-ustrojowe regulacje okupacyjnych władz, dotyczące terytorium państwa polskiego i zamieszkującej tam ludności; 2) przedstawia realia życia codziennego w okupowanej Polsce; 3) wymienia i charakteryzuje przykłady największych zbrodni niemieckich i sowieckich (m.in. Auschwitz, Palmiry, Piaśnica, Ponary, Katyń, Miednoje, Charków); 4) porównuje system sowieckich i niemieckich obozów pracy, obozów koncentracyjnych oraz obozów zagłady; omawia kwestie deportacji i wysiedleń ludności oraz jej planowanego wyniszczenia; 5) wyjaśnia przyczyny i rozmiary konfliktu polsko-ukraińskiego, w tym ludobójstwa ludności polskiej na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej; 6) charakteryzuje postawy polskiego społeczeństwa wobec polityki okupantów oraz wymienia przykłady heroizmu Polaków, w tym: Witolda Pileckiego, Maksymiliana Marii Kolbego; 7) wyjaśnia i omawia sposoby upamiętnienia zbrodni obu okupantów	[...] 4) przedstawia i omawia działania rządu polskiego wobec tragedii Zagłady, z uwzględnieniem misji Jana Karskiego i roli „Żegoty”. XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: 1) wyjaśnia rolę okupantów w zaognianiu trudnych relacji polsko-ukraińskich i polsko-litewskich; 2) porównuje i ocenia założenia i metody polityki III Rzeszy i Związku Sowieckiego w okupowanej Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem eksterminacji inteligencji i duchowieństwa. L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: [...] 8) dostrzega tragizm losów twórców zaangażowanych w niepodległościową konspirację, w tym: Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Tadeusza Gajcego i Zygmunta Rumła.
--	--	---	--	--

				oraz heroizm Polaków na przykładzie: a) Muzeum Powstania Warszawskiego, b) Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, c) Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu.	
7.	Polskie Państwo Podziemne	2	• Specyfika polskiego ruchu oporu na tle europejskim • Różnorodne formy oporu przeciw okupantom • Pierwsze organizacje konspiracyjne i partyzanckie na terenie okupacji niemieckiej i sowieckiej • Polityczne organizacje konspiracyjne i ich działalność • Podziemie zbrojne i przykłady jego działalności • Cele polityczne i strategiczne Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej • Struktura i działalność ZWZ-AK • Powstanie i działalność Batalionów Chłopskich • Polityczna i militarna działalność Narodowych Sił Zbrojnych i ich ocena • Powstanie i działalność komunistycznych organizacji konspiracyjnych i partyzanckich	L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: [...] 5) charakteryzuje organizację i cele Polskiego Państwa Podziemnego; – 6) charakteryzuje polityczną i militarną działalność Armii Krajowej oraz Narodowych Sił Zbrojnych i Batalionów Chłopskich; wskazuje różne formy oporu wobec okupantów; [...] 9) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w okresie II wojny światowej z wydarzeniami w Europie i na świecie.	L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: 1) ocenia rolę wielkich postaci polskiej z okresu II wojny światowej, w tym Władysława Sikorskiego, Stefana Grot-Roweckiego, Władysława Andersa, Stanisława Mikołajczyka, Kazimierza Sosnkowskiego, Leopolda Okulickiego; [...] 6) ocenia rolę wielkich postaci polskiej polityki z okresu II wojny światowej [...].
8.	Plan „Burza” i jego realizacja	1	• Sprawa polska na początku 1944 r. i jej uwarunkowania polityczno-militarne	L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń:	L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń:

			• Powstanie II Korpusu Polskiego i jego działalność • Bitwa o Monte Cassino i jej znaczenie • Powstanie planu „Burza” i jego charakterystyka • Przebieg akcji „Burza” na Kresach Wschodnich • Przebieg i skutki walk o Wilno i Lwów • Ocena akcji „Burza” •	[...] 7) wyjaśnia uwarunkowania akcji „Burza” [...]; 9) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w okresie II wojny światowej z wydarzeniami w Europie i na świecie.	1) ocenia rolę wielkich postaci polskiej z okresu II wojny światowej, w tym Władysława Sikorskiego, Stefana Grot-Roweckiego, Władysława Andersa, Stanisława Mikołajczyka, Kazimierza Sosnkowskiego, Leopolda Okulickiego; 2) opisuje położenie rządu Rzeczypospolitej Polskiej na arenie międzynarodowej [...]; 5) opisuje walki na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej, w tym o Lwów i Wilno.
9.	Powstanie warszawskie	1	• Polityczna i militarna geneza powstania warszawskiego • Powstanie Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego i jego znaczenie • Okoliczności wybuchu powstania warszawskiego • Przebieg walk w Warszawie • Przykłady bohaterstwa powstańców • Tragizm losów ludności cywilnej w okresie powstania warszawskiego • Charakterystyka i ocena polityki wielkich mocarstw wobec powstania warszawskiego • Przyczyny klęski powstania • Bilans powstania • Ocena postawy polskich polityków i dowódców,	L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: [...] 8) charakteryzuje powstanie warszawskie (uwarunkowania polityczne, przebieg walk, następstwa powstania, postawę aliantów i Związku Sowieckiego); 9) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w okresie II wojny światowej z wydarzeniami w Europie i na świecie.	L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: 1) ocenia rolę wielkich postaci polskich z okresu II wojny światowej, w tym Władysława Sikorskiego, Stefana Grot-Roweckiego, Władysława Andersa, Stanisława Mikołajczyka, Kazimierza Sosnkowskiego, Leopolda Okulickiego; 2) opisuje położenie rządu Rzeczypospolitej Polskiej na arenie międzynarodowej; [...] 7) przywołuje różne oceny historyków na temat powstania warszawskiego; 8) dostrzega tragizm losów twórców zaangażowanych w niepodległościową konspirację, w tym Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Tadeusza Gajcego i Zygmunta Rumla.

			Ocena powstania warszawskiego w historiografii polskiej i obcej		
10.	Sprawa polska w ostatnich latach wojny	1	- Działalność Armii Czerwonej i NKWD na ziemiach polskich podczas wojny w latach 1944–1945 - Powstanie i funkcjonowanie Tymczasowego Rządu Polskiego - Położenie Rządu na Uchodźstwie w końcowych latach II wojny światowej - Działalność i ocena polityki Stanisława Mikołajczyka w latach 1944–1945 - Okoliczności rozwiązania Armii Krajowej - Konferencja w Jałcie a sprawa polska „Proces szesnastu” i jego znaczenie	L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: 1) omawia działalność rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie; [...] 4) analizuje politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej; [...] 9) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w okresie II wojny światowej z wydarzeniami w Europie i na świecie.	L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: 1) ocenia rolę wielkich postaci polskiej z okresu II wojny światowej, w tym Władysława Sikorskiego, Stefana Grot-Roweckiego, Władysława Andersa, Stanisława Mikołajczyka, Kazimierza Sosnkowskiego, Leopolda Okulickiego; 2) opisuje położenie rządu Rzeczypospolitej Polskiej na arenie międzynarodowej,
	Lekcje powtórzeniowe (+ sprawdzian)	2	•		
III	Początki zimnej wojny	(9)	•		
1.	Skutki II wojny światowej	1	- Straty demograficzne i materialne po II wojnie światowej - Zniszczenia wojenne na świecie - Powojenne migracje - Problemy powojennego świata	Ll. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: 1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe skutki II wojny światowej; 2) charakteryzuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata [...].	Ll. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: 1) charakteryzuje skutki II wojny światowej, w tym problem osądzenia ludobójstwa (sąd w Norymberdze), użycia broni atomowej, współistnienia

					państw demokratycznych z państwami totalitarnymi;
2.	Podział powojennego świata	1	- Konferencja poczdamska i nowy podział świata - Zmiany na politycznej mapie Europy i świata - Okoliczności powstania Organizacji Narodów Zjednoczonych, jego struktura i zadania - Ocena roli ONZ w powojennym świecie - Próby osądzenia zbrodniarzy wojennych, w tym proces w Norymberdze	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata; 3) wyjaśnia cele i strukturę Organizacji Narodów Zjednoczonych i charakteryzuje rolę tej organizacji w powojennym świecie [...].	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: 1) charakteryzuje skutki II wojny światowej, w tym problem osądzenia ludobójstwa (sąd w Norymberdze), użycia broni atomowej, współistnienia państw demokratycznych z państwami totalitarnymi; 2) ocenia działalność Organizacji Narodów Zjednoczonych w powojennym świecie [...]; 5) przedstawia przemiany kulturowe i cywilizacyjne na świecie w latach zimnej wojny.
3.	Początki zimnej wojny	1	- Przyczyny rozpadu koalicji antyhitlerowskiej i geneza zimnej wojny - Zimna wojna i jej charakterystyka - Rywalizacja radziecko-amerykańska - Powstanie doktryny Trumana i jej charakterystyka - Plan Marshalla i jego znaczenie	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: 1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe skutki II wojny światowej; [...] 4) opisuje przyczyny rozpadu koalicji antyhitlerowskiej i wyjaśnia genezę zimnej wojny (z uwzględnieniem wojny w Korei) [...].	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: 1) charakteryzuje skutki II wojny światowej, w tym problem osądzenia ludobójstwa (sąd w Norymberdze), użycia broni atomowej, współistnienia państw demokratycznych z państwami totalitarnymi [...].
4.	Powojenne Niemcy	1	- Okupacja powojenna Niemiec - Problem niemiecki po II wojnie światowej - Blokada Berlina Zachodniego i jej znaczenie - Powstanie berlińskie	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: 1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe skutki II wojny światowej;	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: 1) charakteryzuje skutki II wojny światowej, w tym problem osądzenia ludobójstwa (sąd w Norymberdze), użycia broni atomowej, współistnienia

			• Powstanie i charakterystyka NATO • Podział Niemiec na RFN i NRD • Budowa muru berlińskiego	2) charakteryzuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata; [...] 5) charakteryzuje powojenny problem niemiecki; [...] 7) wyjaśnia genezę NATO i Układu Warszawskiego i charakteryzuje oba bloki polityczno-wojskowe; 8) charakteryzuje zmiany w ZSRS po śmierci Stalina; opisuje wydarzenia w NRD w 1953 r. i na Węgrzech w 1956 r. i Czechosłowacji w 1968 r.	państw demokratycznych z państwami totalitarnymi [...].
5.	Kraje demokracji ludowej	1	• Kraje pod dominacją ZSRS • Mechanizm wprowadzania władzy komunistycznej • Jugosławia i Albania • Stalinizacja Europy Środkowo-Wschodniej • Sytuacja na ziemiach wcielonych do ZSRS • Powstanie i charakterystyka państw „demokracji ludowej” • Ekspansywna polityka Stalina i jej przykłady • Powstanie Kominformu i jego działalność	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: 1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe skutki II wojny światowej; 2) charakteryzuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata; [...] 6) omawia proces sowietyzacji państw Europy Środkowo-Wschodniej; 7) wyjaśnia genezę NATO i Układu Warszawskiego i charakteryzuje oba bloki polityczno-wojskowe [...].	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: 1) charakteryzuje skutki II wojny światowej, w tym problem osądzenia ludobójstwa (sąd w Norymberdze), użycia broni atomowej, współistnienia państw demokratycznych z państwami totalitarnymi [...].
6.	Daleki Wschód po II wojnie światowej	1	• Okupacja Japonii • Zwycięstwo komunistów w wojnie domowej w Chinach • Powstanie ChRL i jego znaczenie • Problem Tajwanu • Geneza wojny koreańskiej	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: 1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe skutki II wojny światowej; [...] 4) opisuje przyczyny rozpadu koalicji antyhitlerowskiej i wyjaśnia genezę	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: [...] 2) ocenia działalność Organizacji Narodów Zjednoczonych w powojennym świecie; [...] 4) omawia przemiany w Chinach po II wojnie światowej; charakteryzuje

			• Charakterystyka wojny koreańskiej • Groźba wojny światowej • Następstwa polityczne i ekonomiczne wojny koreańskiej	zimnej wojny (z uwzględnieniem wojny w Korei).	system maoistowski; 5) przedstawia przemiany kulturowe i cywilizacyjne na świecie w latach zimnej wojny.
7.	Koniec stalinizmu	1	• Śmierć Stalina • XX Zjazd KPZR • Rządy Chruszczowa • Ocieplenie stosunków z Jugosławią • Rewolucja na Węgrzech i interwencja sowiecka	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: [...] 6) omawia proces sowyetyzacji państw Europy Środkowo-Wschodniej; [...] 8) charakteryzuje zmiany w ZSRS po śmierci Stalina; opisuje wydarzenia w NRD w 1953 r. i na Węgrzech w 1956 r. i Czechosłowacji w 1968 r.	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: 1) charakteryzuje skutki II wojny światowej, w tym problem osądzenia ludobójstwa (sąd w Norymberdze), użycia broni atomowej, współistnienia państw demokratycznych z państwami totalitarnymi [...].
	Lekcje powtórzeniowe (+ sprawdzian)	2	•		
IV	Polska po II wojnie światowej	(9)	•		
1.	Sprawa polska pod koniec wojny	1	• Skutki polityczne, demograficzne, ekonomiczne i kulturowe II wojny światowej dla Polski • Konferencja poczdamska a sprawa polska • Nowe granice państwa polskiego • Społeczno-ekonomiczne następstwa zmiany granic • Migracje ludności • Polska emigracja polityczna po II wojnie światowej	LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń: 1) opisuje straty demograficzne, gospodarcze i kulturowe po II wojnie światowej; 2) porównuje obszar państwa polskiego przed i po II wojnie światowej; 3) charakteryzuje okoliczności i etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów [...].	LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń: 1) ocenia następstwa techniczno-gospodarcze zmiany granic państwa polskiego; 2) omawia sytuację polskiej emigracji politycznej i działalność rządu Rzeczypospolitej na uchodźstwie [...].

			• Działalność rządu emigracyjnego po 1945 r. i jego ocena • Kultura polska na emigracji i jej znaczenie		
2.	Początki władzy komunistycznej w Polsce	1	• Sytuacja w Polsce na tle sytuacji międzynarodowej • Etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów • Rozbudowa aparatu władzy komunistycznej w Polsce • Postawy Polaków w nowej sytuacji politycznej • Działalność legalnej opozycji, w tym Polskiego Stronnictwa Ludowego • Postawa i ocena polityki Stanisława Mikołajczyka • Kościół katolicki i jego działalność po II wojnie światowej • Reforma rolna	LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń: [...] 3) charakteryzuje okoliczności i etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów; 4) omawia działalność opozycji legalnej oraz podziemia antykomunistycznego, w tym: Narodowych Sił Zbrojnych (NSZ), Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość (WiN), Narodowego Zjednoczenia Wojskowego (NZW); [...] 7) charakteryzuje okres odbudowy oraz ocenia projekt reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu i handlu.	LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń: 1) ocenia następstwa techniczno-gospodarcze zmiany granic państwa polskiego; 2) omawia sytuację polskiej emigracji politycznej i działalność rządu Rzeczypospolitej na uchodźstwie oraz rolę tej organizacji w powojennym świecie [...].
3.	Opór wobec władz komunistycznych	1	• Powstanie i działalność podziemia antykomunistycznego, w tym Narodowych Sił Zbrojnych, Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość, Narodowego Zjednoczenia Wojskowego • Obława augustowska i jej skutki • Losy żołnierzy wyklętych/niezlomnych	LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń: [...] 3) charakteryzuje okoliczności i etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów; 4) omawia działalność opozycji legalnej oraz podziemia antykomunistycznego, w tym: Narodowych Sił Zbrojnych (NSZ), Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość (WiN),	LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń: 1) ocenia następstwa techniczno-gospodarcze zmiany granic państwa polskiego [...].

			• Represje i działania aparatu bezpieczeństwa i władz komunistycznych wobec podziemia niepodległościowego oraz opozycji • Likwidacja przez komunistów podziemia niepodległościowego	Narodowego Zjednoczenia Wojskowego (NZW); 5) charakteryzuje losy żołnierzy wyklętych/niezłomnych; 6) opisuje represje sowieckiego i polskiego aparatu bezpieczeństwa (w tym obława augustowska) [...].	
3.	Referendum ludowe i jego skutki	1	• Okoliczności i przebieg referendum ludowego w 1946 r. • Skutki referendum ludowego • Sfałszowane wybory do Sejmu Ustawodawczego w 1947 r. i ich następstwa • Mała Konstytucja i jej główne założenia	LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń: [...] 3) charakteryzuje okoliczności i etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów; 4) omawia działalność opozycji legalnej oraz podziemia antykomunistycznego, w tym: Narodowych Sił Zbrojnych (NSZ), Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość (WiN), Narodowego Zjednoczenia Wojskowego (NZW); [...] 7) charakteryzuje okres odbudowy oraz ocenia projekt reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu i handlu.	LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń: 1) ocenia następstwa techniczno-gospodarcze zmiany granic państwa polskiego [...].
4.	Odbudowa kraju	1	• Reforma rolna i początki nacjonalizacji przemysłu • Plan trzyletni i jego skutki • Społeczne skutki pierwszych reform ekonomicznych władz komunistycznych • Przemiany gospodarcze w czasie planu sześcioletniego i ich ocena	LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń: [...] 7) charakteryzuje okres odbudowy oraz ocenia projekt reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu i handlu.	LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń: 1) ocenia następstwa społeczno-gospodarcze zmiany granic państwa polskiego [...]. LVI. Stalinizm w Polsce i jego erozja. Uczeń:

			• Społeczne i gospodarcze skutki planu sześcioletniego		[...] 3) ocenia efekty społeczne i gospodarcze planu sześcioletniego [...].
5.	Stalinizm w Polsce	2	• Sytuacja w Polsce na tle narastającej zimnej wojny • Proces sowyetyzacji Polski • Przyczyny odsunięcia Władysława Gomułki od władzy • Powstanie Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej i jej charakterystyka • Stalinizacja Wojska Polskiego • Stalinizm w kulturze, oświacie i nauce oraz jego przykłady • Różnorodne formy propagandy komunistycznej • Charakterystyka socrealizmu i jego przykłady • Okoliczności powstania i charakterystyka konstytucji PRL	LVI. Stalinizm w Polsce i jego erozja. Uczeń: 1) przedstawia proces sowyetyzacji kraju na płaszczyźnie ustrojowej, gospodarczo-społecznej i kulturowej; [...] 4) opisuje formy i skutki prześladowania Kościoła katolickiego.	LVI. Stalinizm w Polsce i jego erozja. Uczeń: 1) wyjaśnia założenia propagandy komunistycznej i charakteryzuje cechy sztuki socrealizmu; [...] 3) ocenia efekty społeczne i gospodarcze planu sześcioletniego [...].
6.	Terror komunistyczny	1	• Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego i jego charakterystyka • Ocena PRL jako państwa terroru komunistycznego • Przykłady represji wobec opozycji politycznej i ich skutki • Tragiczne losy nierepresjonowanych, w tym Witolda Pileckiego i gen. Emila Fieldorfa „Nila”	LVI. Stalinizm w Polsce i jego erozja. Uczeń: 1) przedstawia proces sowyetyzacji kraju na płaszczyźnie ustrojowej, gospodarczo-społecznej i kulturowej; 2) omawia i ocenia skutki terroru stalinowskiego w Polsce; [...] 4) opisuje formy i skutki prześladowania Kościoła katolickiego.	LVI. Stalinizm w Polsce i jego erozja. Uczeń: [...] 2) wyjaśnia rolę radia „Wolna Europa” wobec propagandy komunistycznej [...].

			- Różnorodne formy walki władz komunistycznych z Kościołem katolickim i ich skutki - Uwięzienie prymasa Stefana Wyszyńskiego i jego znaczenie		
7.	Odwilż i polski Październik	1	- Charakterystyka sytuacji wewnętrznej w PRL po śmierci Stalina - Walki frakcyjne w PZPR - Charakter i znaczenie wydarzeń poznańskiego Czerwca 1956 r. - Rola radia „Wolna Europa” jako przeciwwagi dla propagandy komunistycznej - Polski Październik (1956 r.) i jego konsekwencje	LVI. Stalinizm w Polsce i jego erozja. Uczeń: [...] 3) wyjaśnia przyczyny i następstwa poznańskiego Czerwca oraz znaczenie wydarzeń październikowych 1956 r.	LVI. Stalinizm w Polsce i jego erozja. Uczeń: [...] 2) wyjaśnia rolę radia „Wolna Europa” wobec propagandy komunistycznej; 4) charakteryzuje przejawy odwilży popaździernikowej.
	Lekcje powtórzeniowe (+ sprawdzian)	2	•		
V.	Świat w II poł. XX w.	(10)	•		
1.	Dekolonizacja w Azji	1	- Geneza procesów dekolonizacyjnych - Dekolonizacja w Azji - I wojna indochińska i jej znaczenie - Powstanie niepodległych Indii - Przyczyny i charakter konfliktu indyjsko-pakistańskiego - Ocena procesu dekolonizacji w Azji	LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: 1) wyjaśnia genezę procesów dekolonizacyjnych w Azji i Afryce; 2) wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki konfliktów zimnowojennych, w tym wojny w Wietnamie, kryzysu kubańskiego oraz wojny w Afganistanie [...].	LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: 1) opisuje przebieg i specyfikę konfliktów w Wietnamie oraz wojen arabsko-izraelskich i ocenia ich skutki [...].
2.	Początek niepodległości Afryki	1	Geneza procesów dekolonizacyjnych w Afryce	LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń:	LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń:

			• Różnorodne formy procesu dekolonizacyjnego w Afryce • Rok Afryki i jego znaczenie • Charakterystyka i przykłady konfliktów w Afryce w czasie zimnej wojny, w tym wojen w Kongo i Algierii • Apartheid w Republice Południowej Afryki i jego ocena • Ocena procesu dekolonizacji w Afryce	1) wyjaśnia genezę procesów dekolonizacyjnych w Azji i Afryce; 2) wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki konfliktów zimnowojennych, w tym wojny w Wietnamie, kryzysu kubańskiego oraz wojny w Afganistanie.	[...] 2) charakteryzuje tzw. rok Afryki [...].
3.	Przemiany na Dalekim Wschodzie	1	• Dwa państwa chińskie • Funkcjonowanie ChRL • Rewolucja kulturalna Mao Zedonga i jej charakterystyka • Stosunki sowiecko-chińskie w latach 50. i 60. XX w. • Ocena roli Mao Zedonga dla dziejów Chin • Przemiany ustrojowe, ekonomiczne i kulturowe w ChRL po śmierci Mao Zedonga • Dwa państwa koreańskie i ich charakterystyka • Powojenna okupacja i rozwój Japonii	LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: 1) wyjaśnia genezę procesów dekolonizacyjnych w Azji i Afryce; 2) wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki konfliktów zimnowojennych, w tym wojny w Wietnamie, kryzysu kubańskiego oraz wojny w Afganistanie.	LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: 1) opisuje przebieg i specyfikę konfliktów w Wietnamie oraz wojen arabsko-izraelskich i ocenia ich skutki; 2) charakteryzuje tzw. rok Afryki; 3) omawia przemiany w Chinach po śmierci Mao Zedonga.
4.	Konflikty na Bliskim Wschodzie	2	• Państwa arabskie i ich charakterystyka • Geneza konfliktu arabsko-izraelskiego • Okoliczności powstania państwa Izrael	LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: 1) wyjaśnia genezę procesów dekolonizacyjnych w Azji i Afryce; [...] 3) wyjaśnia charakter konfliktów na Bliskim Wschodzie, ze szczególnym	LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: 1) opisuje przebieg i specyfikę konfliktów w Wietnamie oraz wojen arabsko-izraelskich i ocenia ich skutki

			• Kryzys sueski w 1956 r. i jego następstwa • Wojna sześciodniowa i jej skutki • Okoliczności wojny izraelsko-arabskiej w 1973 r. • Problem palestyński pod koniec XX w. i jego ocena • Rewolucja islamska w Iranie w 1979 r. i jej skutki • Powstanie terroru islamskiego	uwzględnieniem konfliktu arabsko-izraelskiego [...].	[...]; 4) wyjaśnia przyczyny i uwarunkowania rozwoju terroryzmu w Europie i na świecie.
5.	Zimna wojna w latach 60. i 70.	1	• Zmiana polityki zagranicznej Chruszczowa • Zimna wojna w kosmosie i jej następstwa • Kryzys kubański i jego charakterystyka • Skutki kryzysu kubańskiego • Geneza interwencji USA w Indochinach • Charakter i ocena wojny wietnamskiej • „Afera Watergate” i kryzys wewnętrzny w USA • Ruch pokojowy i jego charakterystyka • Porażka USA w Indochinach i jej następstwa • Przyczyny i następstwa kryzysu energetycznego	LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: [...] 2) wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki konfliktów zimnowojennych, w tym wojny w Wietnamie, kryzysu kubańskiego oraz wojny w Afganistanie.	LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: 1) opisuje przebieg i specyfikę konfliktów w Wietnamie oraz wojen arabsko-izraelskich i ocenia ich skutki; [...] 4) wyjaśnia przyczyny i uwarunkowania rozwoju terroryzmu w Europie i na świecie.
6.	Blok wschodni w czasach Breżniewa	1	• Polityka wewnętrzna i zagraniczna Leonida Breżniewa i jej charakterystyka	LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: [...] 2) wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki konfliktów	LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń:

			• Wzrost wpływów ZSRS na świecie i popularyzacja ideologii komunistycznej na Zachodzie • Konflikt ZSRS z ChRL i jego skutki • „Praska wiosna” w 1968 r. i jej skutki • Kryzys wewnętrzny w ZSRS i jego przykłady • Okoliczności sowieckiej agresji na Afganistan w 1979 r.	zimnowojennych, w tym wojny w Wietnamie, kryzysu kubańskiego oraz wojny w Afganistanie.	1) opisuje przebieg i specyfikę konfliktów w Wietnamie oraz wojen arabsko-izraelskich i ocenia ich skutki; 2) charakteryzuje tzw. rok Afryki; 3) omawia przemiany w Chinach po śmierci Mao Zedonga; 4) wyjaśnia przyczyny i uwarunkowania rozwoju terroryzmu w Europie i na świecie.
7.	Przemiany społeczne i kulturowe lat 60.	1	• Przemiany cywilizacyjne po II wojnie światowej • Cechy rozwoju naukowo-technicznego na świecie • Charakterystyka przemian kulturowych i społecznych • Cechy „rewolucji obyczajowej” i ruchów młodzieżowych, z uwzględnieniem wydarzeń 1968 r. • Ruchy feministyczne i ich znaczenie • Walka z segregacją rasową w USA i jej przykłady • II sobór watykański i charakterystyka wprowadzonych przez niego w Kościele katolickim • Przyczyny wzrostu znaczenia islamu	LIII. Przemiany cywilizacyjne na świecie. Uczeń: 1) charakteryzuje i wyjaśnia znaczenie najważniejszych przemian naukowo-technicznych na świecie po II wojnie światowej; 2) analizuje najważniejsze przemiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej; 3) charakteryzuje zjawisko „rewolucji obyczajowej” i ruchów młodzieżowych, ze szczególnym uwzględnieniem wydarzeń 1968 r. [...].	

8.	Początki integracji europejskiej	1	• Geneza integracji europejskiej • Początki procesu integracji i jej ocena • Powstanie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej i jej charakterystyka • Demokratyzacja Europy Zachodniej i Południowej	LI. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: [...] 4) charakteryzuje genezę i etapy integracji europejskiej.	
	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2	•		
VI	Polska w II poł. XX w.	(10)	•		
1.	Mała stabilizacja	1	• Pierwsze lata rządów Władysława Gomułki i charakterystyka odwilży popaździernikowej • Charakterystyka i ocena polityki wewnętrznej i zagranicznej PRL w czasach Władysława Gomułki • Przemiany gospodarczo-społeczne doby Gomułki • Postawy Polaków wobec nowej ekipy rządowej • Życie codzienne w czasach PRL • Geneza sporu Gomułki z Kościołem katolickim • Znaczenie obchodów milenijnych w 1966 r. oraz rola prymasa Stefana Wyszyńskiego	LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: 1) charakteryzuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i stopień uzależnienia od ZSRS; opisuje proces industrializacji i funkcjonowanie gospodarki planowej; [...] 3) wyjaśnia społeczno-polityczną rolę Kościoła katolickiego.	LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: 1) opisuje postawy społeczne od negacji i oporu po przystosowanie i współpracę; 2) wyjaśnia znaczenie obchodów milenijnych w roku 1966, z uwzględnieniem roli prymasa Stefana Wyszyńskiego [...].

			Stagnacja gospodarcza w latach 60. XX w.		
2.	Marzec '68 i Grudzień '70	1	- Geneza i charakterystyka marca 1968 r. - Układ o granicach z RFN i jego ocena - Charakterystyka Grudnia 1970 r. - Przebieg rewolty na Wybrzeżu w 1970 r. - Skutki Grudnia '70 - Wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania odsunięcia Władysława Gomułki od władzy	LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: [...] 2) wyjaśnia genezę i następstwa kryzysów społecznych w latach 1968, 1970 i 1976 [...].	
3.	Rządy Gierka	1	- Geneza i założenia reform Edwarda Gierka - Charakterystyka aparatu władzy w PRL - Gospodarka planowa i przyczyny niepowodzeń gospodarczych - Przemiany społeczne w latach 70. XX w. i ich następstwa - Zmiana postawy Polaków wobec rządów Edwarda Gierka	LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: 1) charakteryzuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i stopień uzależnienia od ZSRS; opisuje proces industrializacji i funkcjonowanie gospodarki planowej; 2) wyjaśnia genezę i następstwa kryzysów społecznych w latach 1968, 1970 i 1976; [...] 3) wyjaśnia społeczno-polityczną rolę Kościoła katolickiego [...].	LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: 1) opisuje postawy społeczne od negacji i oporu po przystosowanie i współpracę [...].
4.	Początki demokratycznej opozycji	1	- Geneza i następstwa wydarzeń z 1976 r. - Opozycja w latach 70. XX w. i ich rola - Okoliczności powstania i charakterystyka działalności Komitetu Obrony Robotników	LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: 1) charakteryzuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i stopień uzależnienia od ZSRS; opisuje proces industrializacji i funkcjonowanie gospodarki planowej; 2) wyjaśnia genezę i następstwa kryzysów społecznych w latach 1968, 1970 i 1976;	LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: 1) opisuje postawy społeczne od negacji i oporu po przystosowanie i współpracę [...].

			Pierwsza pielgrzymka Jana Pawła II do Polski (1979 r.) i jej rola	3) wyjaśnia społeczno-polityczną rolę Kościoła katolickiego; 4) charakteryzuje i ocenia działalność opozycji politycznej w latach 1976–1980.	
5.	Powstanie „Solidarności”	1	- Geneza i charakterystyka strajków sierpniowych - Następstwa strajków w 1980 r. - Okoliczności powstania NSZZ „Solidarność” - Charakterystyka ruchu społecznego „Solidarność” i jego wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce i w Europie - Postawy liderów „Solidarności” i ich ocena - Stosunek władz PRL do NSZZ „Solidarność”	LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: [...] 4) charakteryzuje i ocenia działalność opozycji politycznej w latach 1976–1980; 5) ocenia rolę papieża Jana Pawła II i jego wpływ na przemiany w Polsce i krajach sąsiednich; 6) wyjaśnia przyczyny i następstwa strajków w 1980 roku; 7) charakteryzuje ruch społeczny „Solidarność” i ocenia jego wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce i w Europie.	LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: 1) opisuje postawy społeczne od negacji i oporu po przystosowanie i współpracy; 2) wyjaśnia znaczenie obchodów milenijnych w roku 1966, z uwzględnieniem roli prymasa Stefana Wyszyńskiego; 3) rozpoznaje najważniejsze postacie „Solidarności” (z perspektywy ogólnopolskiej i lokalnej); 4) charakteryzuje osiągnięcia polskich twórców kultury, ludzi nauki i sportowców w latach 60. i 70.
6.	Stan wojenny	1	- Sytuacja w Polsce na tle sytuacji międzynarodowej - Narastanie napięć politycznych i społecznych w Polsce - Geneza wprowadzenia stanu wojennego - Charakterystyka postaw Polaków wobec stanu wojennego - Różnorodne formy oporu społecznego - Rola ks. Jerzego Popiełuszki i okoliczności jego śmierci	LVIII. Dekada 1981–1989. Uczeń: 1) wyjaśnia przyczyny wprowadzenia stanu wojennego, opisuje jego specyfikę oraz społeczne, gospodarcze i polityczne skutki; 2) charakteryzuje postawy Polaków wobec stanu wojennego, przedstawia formy oporu społecznego oraz ocenia rolę ks. Jerzego Popiełuszki i okoliczności jego śmierci [...].	LVIII. Dekada 1981–1989. Uczeń: 1) ocenia międzynarodową reakcję na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce; 2) opisuje i ocenia politykę władz PRL względem Kościoła w latach 80.; 3) opisuje wpływ Kościoła katolickiego na ruch społeczny Polaków; 4) charakteryzuje realia życia codziennego w PRL lat 80.

			• Polityczne i gospodarczo-społeczne skutki stanu wojennego • Świat wobec wydarzeń w Polsce • Bezpośrednie i dalekosiężne skutki stanu wojennego		
7.	Schyłek PRL	1	• Odwołanie stanu wojennego • Próby reform gospodarczych • Działalność opozycyjna • Fala strajków • Zabójstwo S. Pyjasa • Codzienność schyłku PRL		LVIII. Dekada 1981–1989. Uczeń: [...] 2) opisuje i ocenia politykę władz PRL względem Kościoła w latach 80.; 3) opisuje wpływ Kościoła katolickiego na ruch społeczny Polaków; 4) charakteryzuje realia życia codziennego w PRL lat 80.
8.	Kultura i nauka czasów PRL	1	• Kultura w PRL w latach 60. i 70. XX w. • Osiągnięcia polskich naukowców w czasach PRL • Kultura masowa w PRL i jej przykłady • Osiągnięcia polskich sportowców w latach 60. i 70. • Kultura polska na emigracji i jej osiągnięcia	LVIII. Dekada 1981–1989. Uczeń: [...] 4) rozpoznaje największe powojenne polskie osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki, z uwzględnieniem twórczości emigracyjnej.	
	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2	•		
VII	Upadek komunizmu	(7)	•		
1.	Ostatnia dekada zimnej wojny	1	• Charakterystyka polityki amerykańskiej w latach 80. • Prezydentura Ronalda Reagana i jej ocena • Wielopłaszczyznowa walka z „imperium zła”	LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń: 1) charakteryzuje proces rozpadu ZSRS i określa jego następstwa;	

			• Wojna w Afganistanie i jej skutki • Zmiany polityczne, gospodarczo-społeczne i kulturowe w ZSRS • Reformy Michaiła Gorbaczowa i ich następstwa	2) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1989–1991. LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: [...] 2) wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki konfliktów zimnowojennych, w tym wojny w Wietnamie, kryzysu kubańskiego oraz wojny w Afganistanie [...].	
2.	Polska droga do wolności	1	• Geneza kryzysu systemu komunistycznego w Polsce • Droga do negocjacji strony rządowej ze stroną opozycyjną • Charakterystyka postawy Polaków wobec nowej sytuacji politycznej • Obrady okrągłego stołu i ich ocena • Okoliczności ponownej legalizacji NSZZ „Solidarność” • Wybory 4 czerwca 1989 r. i ich następstwa	LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI w. Uczeń: 1) przedstawia proces rozpadu Układu Warszawskiego i odzyskiwania suwerenności przez Polskę; 2) opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997, wyjaśnia ich międzynarodowe uwarunkowania [...].	LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI w. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturowe lat 90. [...].
3.	Jesień Ludów i jej skutki	1	• Charakterystyka Jesieni Ludów • Porównanie procesu obalenia komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1989–1991 • Transformacje ustrojowe w byłych państwach komunistycznych	LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1989–1991 [...].	LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń: 1) porównuje proces obalenia komunizmu w krajach Europy Środkowo-Wschodniej i transformacji ustrojowej tych państw [...].

			• Okoliczności zjednoczenia Niemiec i jego następstwa • Okoliczności rozpadu Układu Warszawskiego • Rozpad Jugosławii i charakter wojny bałkańskich		
4.	Rozpad ZSRS	1	• Charakterystyka i następstwa procesu rozpadu ZSRS • Charakterystyka przemian ustrojowych i ekonomicznych w Rosji w czasie rządów Borysa Jelcyna • Konflikty na terenie byłego ZSRS	LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń: 1) charakteryzuje proces rozpadu ZSRS i określa jego następstwa; 2) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1989–1991 [...].	LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń: 1) porównuje proces obalania komunizmu w krajach Europy Środkowo-Wschodniej i transformacji ustrojowej tych państw [...].
5.	Początki III Rzeczypospolitej	2	• Wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania powstania III Rzeczypospolitej • Przemiany polityczne w Polsce po 1989 r. • Rozdrobnienie w Parlamencie • Problem lustracji • Współczesne problemy polityki wewnętrznej w Polsce, w tym kontrowersje wobec problemu dekomunizacji i lustracji	LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI w. Uczeń: 1) przedstawia proces rozpadu Układu Warszawskiego i odzyskiwania suwerenności przez Polskę; 2) opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997, wyjaśnia ich międzynarodowe uwarunkowania; 3) wyjaśnia kontrowersje wokół problemu dekomunizacji i lustracji [...].	LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI w. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturowe lat 90.; 2) charakteryzuje polityczne spory o kształt wolnej Polski [...].
VIII	Polska i świat na przełomie tysiącleci	(9)	•		
1.	Konflikty na świecie w latach 90.	1	• I wojna w Zatoce Perskiej • Wojna w byłej Jugosławii • Konflikty w Afryce i Ameryce Południowej	LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń: 1) charakteryzuje proces rozpadu ZSRS i określa jego następstwa;	LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń: [...] 3) charakteryzuje nowe zagrożenia dla ładu międzynarodowego.

			Wojny w Czeczenii i na Kaukazie	2) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1989–1991; 3) opisuje konflikty na terenie byłej Jugosławii oraz wojny czeczeńskiej [...].	
2.	III Rzeczpospolita	1	- Sytuacja gospodarcza w III Rzeczypospolitej i jej ocena - Koszty transformacji ustrojowej - Nowa konstytucja - Spory polityczne - Życie polityczne w kraju - Przemiany społeczne	LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI w. Uczeń: 1) przedstawia proces rozpadu Układu Warszawskiego i odzyskiwania suwerenności przez Polskę; 2) opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997, wyjaśnia ich międzynarodowe uwarunkowania; 3) wyjaśnia kontrowersje wokół problemu dekomunizacji i lustracji; 4) ocenia proces transformacji ustrojowej i gospodarczej [...].	LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI w. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturowe lat 90.; 2) charakteryzuje polityczne spory o kształt wolnej Polski; 3) ocenia społeczne koszty transformacji [...].
3.	Polska w UE i NATO	1	- Wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania powstania III Rzeczypospolitej - Przemiany polityczne w Polsce po 1989 r. - Powstanie i charakterystyka konstytucji z 1997 r. - Współczesne problemy polityki wewnętrznej w Polsce, w tym kontrowersje wobec problemu dekomunizacji i lustracji - Sytuacja gospodarcza w III Rzeczypospolitej i jej ocena	LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI w. Uczeń: [...] 5) charakteryzuje i ocenia polską politykę zagraniczną (w tym przystąpienie Polski do NATO i do Unii Europejskiej).	LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI w. Uczeń: [...] 4) charakteryzuje stosunki Polski z państwami sąsiednimi.

			Charakterystyka i ocena polskiej polityki zagranicznej (w tym integracja Polski ze strukturami NATO i Unią Europejską)		
4.	Integracja europejska	1	- Rozszerzanie Unii Europejskiej i jej skutki - Struktury i charakterystyka funkcjonowania Unii Europejskiej - Polityczne, społeczno-gospodarcze i kulturowe problemy współczesnej Europy	LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń: [...] 3) opisuje konflikty na terenie byłej Jugosławii oraz wojny czeczeńskie; 4) charakteryzuje kontynuację procesu integracji w Europie i przedstawia główne etapy rozwoju Unii Europejskiej.	LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń: [...] 1) porównuje proces obalania komunizmu w krajach Europy Środkowo-Wschodniej i transformacji ustrojowej tych państw; 2) wyjaśnia przyczyny rosnącego znaczenia Chin w świecie współczesnym; 3) charakteryzuje nowe zagrożenia dla ładu międzynarodowego.
5.	Wojna z terroryzmem i jej skutki	1	- Przyczyny zagrożenia terroryzmem - Atak na WTC - Interwencja w Afganistanie - II wojna w Zatoce Perskiej - Ataki w Madrycie i Londynie - Międzynarodowy terroryzm - Ogólnoswiatowa wojna z terroryzmem		LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń: [...] 3) charakteryzuje nowe zagrożenia dla ładu międzynarodowego. LIII. Przemiany cywilizacyjne na świecie. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje najważniejsze współczesne zagrożenia cywilizacyjne [...].
6.	Współczesny świat	1	- Najważniejsze problemy cywilizacyjne współczesnego świata - Globalizacja gospodarki i jej skutki - Nowe mass media i ich ocena	LIII. Przemiany cywilizacyjne na świecie. Uczeń: 1) charakteryzuje i wyjaśnia znaczenie najważniejszych przemian naukowo-technicznych na świecie po II wojnie światowej;	LIII. Przemiany cywilizacyjne na świecie. Uczeń: 1) dostrzega problem biedy we współczesnym świecie, ze szczególnym uwzględnieniem państw Południa;

			• Nowe wynalazki i osiągnięcia naukowe • Nowe kierunki w kulturze • Religie współczesnego świata	2) analizuje najważniejsze przemiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej; [...] 4) opisuje rozwój nowych środków komunikacji społecznej i ocenia ich znaczenie.	2) charakteryzuje najważniejsze współczesne zagrożenia cywilizacyjne; 3) wyjaśnia rolę religii we współczesnym świecie, w tym znaczenie Soboru Watykańskiego II dla działalności Kościoła katolickiego w świecie i idei ekumenizmu; 4) charakteryzuje rolę kultury masowej i sportu we współczesnym świecie. LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń: [...] 2) wyjaśnia przyczyny rosnącego znaczenia Chin w świecie współczesnym; 3) charakteryzuje nowe zagrożenia dla ładu międzynarodowego.
7.	Zagrożenia dla współczesnego świata	1	• Konflikty na świecie po 1989 r. • Wyzwania współczesnego świata • Przyczyny i przykłady rosnącego znaczenia Chin • Charakterystyka nowych zagrożeń dla ładu międzynarodowego, w tym polityki Rosji Władimira Putina	LIII. Przemiany cywilizacyjne na świecie. Uczeń: [...] 2) analizuje najważniejsze przemiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej; [...] 4) opisuje rozwój nowych środków komunikacji społecznej i ocenia ich znaczenie.	LIII. Przemiany cywilizacyjne na świecie. Uczeń: 1) dostrzega problem biedy we współczesnym świecie, ze szczególnym uwzględnieniem państw Południa; 2) charakteryzuje najważniejsze współczesne zagrożenia cywilizacyjne; 3) wyjaśnia rolę religii we współczesnym świecie, w tym znaczenie Soboru Watykańskiego II dla działalności Kościoła katolickiego w świecie i idei ekumenizmu; 4) charakteryzuje rolę kultury masowej i sportu we współczesnym świecie.

					LIV. Świat na przełomie tysięcy. Uczeń: [...] 2) wyjaśnia przyczyny rosnącego znaczenia Chin w świecie współczesnym; 3) charakteryzuje nowe zagrożenia dla ładu międzynarodowego.
	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2			

V. Procedury osiągnięcia szczegółowych celów edukacyjnych

W pracy szkolnej wykorzystywane są różnorodne techniki nauczania. Najważniejsza jest ich skuteczność oraz dostosowanie do określonego środowiska uczniowskiego. Aby zainteresować młodzież wykładanym przedmiotem i pomóc jej w zrozumieniu omawianej tematyki, warto zastosować podczas zajęć metody dydaktyczne. Ich wybór zależy od treści kształcenia, celów lekcji oraz zainteresowań samego nauczyciela. Obok nadal popularnych metod klasycznych (wykład, rozmowa nauczająca) pedagodzy coraz chętniej posługują się metodami aktywizującymi, takimi jak burza mózgów, debata „za” i „przeciw”, metaplan.

Wykład

Metoda ta polega na słownym przekazaniu przez nauczyciela nowych wiadomości. Wykład rozwija sprawności umysłowe ucznia, uczy go sporządzania notatki oraz selekcji informacji. Metodę tę wykorzystuje się w celu przedstawienia uczniom ważnych treści, wyjaśnienia pojęć lub podsumowania zagadnień. Prezentowany materiał opatruje się własnym komentarzem. Przed przystąpieniem do wykładu należy wyjaśnić uczniom cel zajęć oraz podać plan wypowiedzi. Wiadomości, które uczniowie powinni zanotować, warto podkreślić i powtórzyć. Trzeba pamiętać, że w trakcie wykładu poziom skupienia słuchaczy zmienia się – największy jest w pierwszych minutach, następnie spada, aby podnieść się pod koniec zajęć. Dlatego dobrze zacząć wypowiedź od anegdoty lub postawienia kontrowersyjnej tezy. W trakcie wykładu można stosować różne środki dydaktyczne, np. mapy, reprodukcje, materiały dźwiękowe, filmy. Kończąc wykład, należy dokonać skrótowego przypomnienia najważniejszych informacji, ponieważ podsumowanie, podobnie jak wstęp, najłatwiej zapada uczniom w pamięć. Wykład powinien zmieścić się w zaplanowanym czasie. Istnieje wiele rodzajów wykładów, np.:

- ▶ wykład organizacyjny – zwany inaczej wprowadzającym, stosuje się go na początku roku szkolnego,
- ▶ wykład informacyjny – polega na przekazaniu uczniom materiału, którego nie ma w podręczniku, lub też rozszerzeniu treści podręcznika,
- ▶ wykład analityczny – ma na celu przeprowadzenie analizy faktu lub procesu historycznego,
- ▶ wykład syntetyczny – służy podsumowaniu materiału, utrwaleniu i systematyzacji wiadomości.

Rozmowa nauczająca

Rozmowa nauczająca zalicza się do tzw. metod tradycyjnych. Jej istota to dialog nauczyciela z klasą. Warunkiem skutecznego zastosowania tej metody jest posiadanie przez uczniów określonych wiadomości na dany temat. Prowadzący poprzez umiejętne zadawanie pytań uzyskuje od klasy pożądane odpowiedzi. Taka rozmowa uczy porządkowania i oceniania własnej wiedzy oraz wyciągania wniosków. Uczeń zdobywa także umiejętność swobodnego i poprawnego posługiwania się językiem ojczystym, przygotowuje się do wystąpień publicznych. Podczas rozmowy nauczającej wykorzystuje się różnego rodzaju pytania, np.:

- ▶ przygotowawcze,
- ▶ przypominające i porządkujące informacje, które uczniowie już zdobyli,

- ▶ naprowadzające – nakierowujące uczniów ku prawidłowym odpowiedziom,
- ▶ podsumowujące – ukazujące uczniom rezultaty ich pracy, które pozwolą na formułowanie sądów i wniosków,
- ▶ kontrolne – sprawdzające stopień przyswojenia przez uczniów wiadomości i umiejętności.

Ważne jest również, aby pytania zostały sformułowane jasno, zrozumiale oraz jednoznacznie. Nauczyciel, pracując tą metodą, udziela głosu każdemu zgłaszającemu się uczniowi. Powinien zwracać uwagę nie tylko na poziom merytoryczny wypowiedzi, ale także na poprawność językową.

Burza mózgów

To metoda pracy w grupie pozwalająca zebrać wiele pomysłów w celu rozwiązania określonego zadania. Uaktywnia indywidualne możliwości twórcze uczniów i ze względu na spontaniczny charakter włącza do aktywnej pracy tych, którzy w innym przypadku pozostaliby bierni. Metoda ta zwiększa kreatywność młodzieży, uczy poprawnego formułowania wypowiedzi oraz słuchania innych. Na wyznaczonych zajęciach nauczyciel przedstawia zagadnienie oraz zasady pracy na lekcji. Uczniowie zgłaszają pomysły rozwiązania podanego problemu. Nie należy ich krytykować ani oceniać. Wszystkie propozycje są zapisywane w widocznym miejscu. Po zakończeniu sesji omawia się poszczególne hipotezy. Można również przeprowadzić głosowane i wybrać kilka propozycji, a następnie przydzielić grupy uczniów do opracowania danej kwestii.

Deбата „za” i „przeciw”

Zadaniem uczniów biorących udział w debacie „za” i „przeciw” jest sformułowanie argumentów, które przekonałyby rozmówców mających inne zdanie do zmiany swoich poglądów. Za pośrednictwem tej metody młodzież uczy się prezentacji swojego stanowiska. Debatę przygotowuje do rozwiązywania problemów w sposób twórczy i rozwija proces myślenia. Zmusza np. do poszukiwania argumentów za tezą, z którą uczeń się nie zgadza. W ten sposób ma on okazję spojrzeć na podaną kwestię z dwóch różnych punktów widzenia. Pracę tą metodą należy zacząć od dokładnego określenia przedmiotu dyskusji. Następnie dzieli się klasę na dwie grupy i ustala czas trwania ćwiczenia. Wnioski wypływające z debaty warto zapisywać na planszach lub tablicy. Nauczyciel powinien zachęcać uczniów do aktywności i umożliwić wypowiedzenie się wszystkim osobom. Po zakończeniu debaty należy ją podsumować i ocenić wartość zastosowanych przez młodzież argumentów.

Metaplan

Istotą tej metody jest sposób prowadzenia dyskusji, który pozwala na rozwiązywanie trudnych problemów. Uczniowie analizują podane zagadnienie według określonego porządku. Metaplan uczy wyrażania i uzasadniania swojego zdania oraz akceptowania opinii i poglądów innych. Pracując tą metodą, uczniowie w pierwszej kolejności odpowiadają na pytania: „Jak było?” i „Jak być powinno?”. W ten sposób prezentują wydarzenie historyczne, dokonują jego oceny oraz starają się stworzyć opis właściwej, ich zdaniem, sytuacji. Następnie zastanawiają się nad przyczynami zaistnienia określonego zdarzenia i ustalają odpowiedź na pytanie: „Dlaczego nie było tak, jak być powinno?”. W dalszej części zadania uczestnicy zajęć formułują wnioski prowadzące do rozstrzygnięcia omawianej kwestii. Wszystkie rozważania zapisywane są na odpowiednio przygotowanym schemacie. Na zakończenie ćwiczenia nauczyciel ocenia aktywność uczniów i merytoryczne przygotowanie do dyskusji.

Praca ze źródłem historycznym

Metoda ta umożliwia zaprezentowanie uczniowi warsztatu pracy historyka, a także sposobów zdobywania informacji o przeszłości. Uczy czytania tekstu ze zrozumieniem, rozbudza zainteresowania historyczne, motywuje do wysiłku intelektualnego. Uczeń uświadamia sobie, że do pełnego zrozumienia tekstu potrzebna jest szersza wiedza. Ta sytuacja prowadzi do zwiększenia samodzielności młodego człowieka poprzez motywowanie go do zdobywania wiadomości z wykorzystaniem różnych środków dydaktycznych. Nauczyciel, pracując tą metodą, powinien starannie zaplanować lekcję. Na początku uczeń czyta tekst lub dokładnie przygląda się ilustracji. Warto zacząć od określenia rodzaju źródła historycznego. Następnie analizuje się jego wiarygodność. Prowadzący zadaje pytania o autora i ewentualnego adresata dokumentu, o cel i okoliczności jego powstania, o możliwości nieskrępowanej wypowiedzi twórcy. Należy także zwrócić uwagę na to, kiedy źródło powstało. W dalszej kolejności przeprowadza się szczegółową analizę informacji zawartych w opracowywanych materiałach. Jeżeli w tekście widnieją nieznane pojęcia, zadaniem uczniów jest wyjaśnienie ich znaczenia. Uczeń powinien umieć nie tylko wskazywać fakty, lecz także odróżnić je od opinii i ocen. Należy również zwrócić uwagę na umiejętność selekcji wydarzeń, ich hierarchizacji, porównania z innymi źródłami i interpretacji.

Dyskusja punktowana

Dyskusja punktowana pozwala na sprawdzenie wiedzy uczniów w czasie zorganizowanej wymiany poglądów na określony temat. Uczniowie w trakcie dyskusji kształtują umiejętność poprawnego posługiwania się językiem polskim, przygotowują się do wypowiedzi publicznych oraz prezentacji własnych poglądów. Uczą się również twórczego rozwiązywania problemów, uwzględniania zdania innych i wykorzystywania zdobytej wiedzy w praktyce. Do pracy tą metodą należy utworzyć dwie kilkusobowe grupy. Nauczyciel określa temat i czas trwania dyskusji, omawia zasady oraz system oceniania uczniów. Punkty przydzielane są za podanie odpowiednich argumentów lub za trafne merytorycznie komentarze do wypowiedzi przeciwników. Odejmuje się je natomiast za niewłaściwe odpowiedzi oraz nieadekwatne do zaistniałej sytuacji zachowanie uczniów. Nauczyciel w trakcie dyskusji zajmuje bierne stanowisko – obserwuje zachowania i słucha wypowiedzi uczniów. Po zakończeniu zadania podsumowuje zajęcia oraz ocenia udział poszczególnych uczestników dyskusji.

Portfolio

Polega na gromadzeniu (np. w teczkach) materiałów dokumentujących pracę uczniów nad określonym tematem. Metoda zachęca do planowania i organizowania nauki, pomaga w podejmowaniu indywidualnych decyzji i twórczym rozwiązywaniu problemów. Sprzyja pogłębieniu zainteresowań oraz zachęca do poszukiwania, porządkowania i wykorzystywania wiadomości z różnych źródeł. Warto pamiętać, aby wybrany do opracowania temat pozwalał na łączenie wiedzy i umiejętności zdobywanych w ramach nauczania innych przedmiotów szkolnych. Nauczyciel określa rodzaj materiałów, które posłużą do realizacji zadania oraz czas potrzebny na ich zgromadzenie i posegregowanie. Należy także precyzyjnie ustalić zasady oceniania. Stworzone przez uczniów portfolio można wykorzystać na jednej lub kilku lekcjach, mogą również posłużyć do zorganizowania klasowej (lub szkolnej) wystawy. Oceniając pracę, nauczyciel powinien zwrócić uwagę nie tylko na jej poziom merytoryczny, lecz także na zaangażowanie ucznia, wybór źródeł informacji oraz estetykę wykonania.

Wycieczka

Jest to metoda nauczania pozwalająca uczniom na zapoznanie się z zabytkami, muzeami, miejscami związanymi z ważnymi wydarzeniami historycznymi. Dzięki niej młodzież pogłębia swoje zainteresowania i rozbudza potrzebę zdobywania wiedzy. Zastosowanie tej metody wymaga precyzyjnego zaplanowania działań. Należy wyraźnie określić cel wycieczki oraz opracować jej plan. Warto również przydzielić uczniom związane z wyprawą zadania. Mogą przygotować np. krótkie referaty na temat historii poznawanego regionu, głównych stylów architektonicznych, biografii osób związanych z miejscem wycieczki. Uczniowie mogą zaprezentować zdobyte informacje przed wyprawą, podczas dojazdu do celu lub w trakcie zwiedzania. Trzeba zwrócić uwagę, aby program wycieczki nie był przeładowany materiałem informacyjnym lub nie powodował nadmiernego wysiłku fizycznego. Po powrocie z wyjazdu należy uporządkować zdobyte wiadomości i przeprowadzić utrwalające je zajęcia. Notatki, fotografie, rysunki stworzone podczas realizacji zadania można wykorzystać w trakcie składania gazetki klasowej lub umieścić na stronie internetowej szkoły. Warto również ocenić zaangażowanie poszczególnych osób w wykonywanie ćwiczeń.

Lista przykładowych pytań, które można wykorzystać podczas zwiedzania konkretnego obiektu:

- ▶ Jaką nazwę nosi dany zabytek?
- ▶ Kiedy powstał ten obiekt? Kto był jego twórcą?
- ▶ Jakie były okoliczności powstania budowli? Jakie wydarzenia i postacie historyczne są związane z tym zabytkiem?
- ▶ Jaki styl architektoniczny reprezentuje poznany obiekt?
- ▶ Jak wygląda jego wnętrze?
- ▶ Czym charakteryzuje się otoczenie i zewnętrzna strona budowli?
- ▶ W jakim stanie obecnie jest poznany zabytek?

VI. Proponowane formy kontroli oraz metody oceny osiągnięć uczniów

Ocenianie jest integralną częścią procesu nauczania. Musi być systematyczne i dokładne. Wewnątrzszkolne ocenianie polega na rozpoznaniu przez nauczyciela poziomu oraz postępów w opanowywaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań edukacyjnych. Pozwala to na wystawienie uczniowi oceny oraz przekazanie mu informacji o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych. Podczas oceniania nie należy podkreślać wyłącznie braków w wiedzy lub umiejętnościach ucznia. Ocena powinna mieć działanie konstruktywne – warto udzielić uczniowi dodatkowych wyjaśnień, dać czas na nadrobienie zaległości, a następnie dokonać ponownej kontroli. Ponadto ocenianie dostarcza nauczycielowi informacji na temat efektywności stosowanych przez niego metod i środków nauczania oraz form pracy. Pozwala to na ich ewentualną weryfikację w zależności od poziomu ucznia lub całego zespołu klasowego.

Ocenianie na lekcjach historii powinno uwzględniać wewnątrzszkolny system oceniania. Przy wystawianiu oceny nauczyciel zwraca uwagę na szereg elementów, takich jak: – wiedza faktograficzna ujęta w programie nauczania (tj. suma posiadanych przez ucznia wiadomości i gotowość do ich odtworzenia z pamięci),

- ▶ umiejętności intelektualne,
- ▶ współpraca w zespole,

- organizowane procesu uczenia się,
- stosowanie zdobytych na lekcjach innych przedmiotów wiadomości i umiejętności,
- aktywność ucznia na zajęciach, w pracy pozalekcyjnej i pozaszkolnej.

Na każdym poziomie edukacyjnym przed rozpoczęciem nauki należy wspólnie z uczniami omówić, jakie są oczekiwane efekty pracy oraz przedstawić kryteria oceniania. W praktyce stosuje się dwa sposoby oceniania wewnątrzszkolnego:

- bieżące – realizowane na kolejnych lekcjach. Ocenianie to motywuje do systematycznej pracy, sprzyja utrwalaniu wiadomości i umiejętności, pozwala obserwować postępy w rozwoju ucznia. Systematyczna kontrola zapobiega powstawaniu luk w wiadomościach oraz deformacjom w umiejętnościach, np. w rozumieniu procesu historycznego;
- okresowe – semestralne i roczne.

Poniżej zaproponowano zakresy wymagań dla poszczególnych ocen szkolnych.

Ocena celująca (6)	Uczeń posiada rozległą wiedzę historyczną, świadczącą o uzdolnieniach humanistycznych, doskonale interpretuje źródła historyczne, z wykorzystaniem kontekstu epoki buduje złożoną i problemową narrację historyczną, jest bardzo aktywny na lekcji i wykonuje dodatkowe zadania, uczestniczy oraz osiąga sukcesy w szkolnych i pozaszkolnych konkursach i olimpiadach.
Ocena bardzo dobra (5)	Uczeń opanował wiadomości i umiejętności objęte podstawą programową, wykazuje zainteresowanie przedmiotem, wykorzystuje różne źródła wiedzy, interpretuje trudne źródła historyczne, buduje dojrzałą narrację historyczną opartą na gruntownej wiedzy i łączeniu wydarzeń w logiczny ciąg przyczynowo-skutkowy, jest aktywny na lekcji oraz uczestniczy w szkolnych i pozaszkolnych konkursach i olimpiadach.
Ocena dobra (4)	Uczeń ma niewielkie braki w zakresie wiedzy; umiejscawia w czasie i przestrzeni wydarzenia i procesy historyczne, poprawnie rozwiązuje zadania o pewnym stopniu trudności i wymagające opanowania umiejętności przewidzianych w podstawie programowej, jest aktywny podczas zajęć lekcyjnych.
Ocena dostateczna (3)	Uczeń wykazuje przeciętne opanowanie materiału przewidzianego programem, wiedza jest wyrywkowa i fragmentaryczna, słabo łączy wydarzenia w ciągi przyczynowo-skutkowe, przy pomocy nauczyciela poprawnie wykonuje zadania, samodzielnie interpretuje łatwe źródła, buduje krótką narrację historyczną.
Ocena dopuszczająca (2)	Uczeń wykazuje spore luki w wiadomościach objętych programem, ale jest w stanie je uzupełnić, przy pomocy nauczyciela wykonuje zadania związane z umiejętnościami określonymi w podstawie programowej, jest mało aktywny na lekcji.
Ocena niedostateczna (1)	Luki w wiadomościach posiadanych przez ucznia są trudne do uzupełnienia, uczeń notorycznie nie przygotowuje się do lekcji, nie rozumie i nie potrafi wykonać prostych zadań nawet przy pomocy nauczyciela; odznacza się brakiem systematyczności i chęci do nauki oraz biernością na lekcji.

Istnieje wiele metod pozyskiwania informacji o poziomie osiągnięć edukacyjnych ucznia. Stosowanie różnorodnych form kontroli pozwala na większe zobiektywizowanie oceny.

Wypowiedź ustna

Metoda przydatna zarówno na początku zajęć, kiedy w ramach nawiązania do tematu nauczyciel sprawdza poziom opanowania dotychczasowej wiedzy, jak również na końcu lekcji – gdy kontroluje, w jakim stopniu uczniowie przyswoili nowy materiał. Pytać można ochotników, co sprzyja docenieniu aktywności poszczególnych członków zespołu klasowego lub wybrane osoby, aby zmotywować do systematycznej pracy każdego ucznia. Z wypowiedzi ustnych korzysta się szczególnie często w trakcie realizacji ćwiczeń za pomocą metod aktywizujących (np. dyskusja panelowa). Dzięki tej formie monitoruje się poziom wiedzy faktograficznej, rozumowanie przyczynowo-skutkowe, sposób wypowiedzi, umiejętność porównywania i analizowania oraz współpracę w grupie itp.

Test dydaktyczny

Test jest popularną metodą sprawdzania wiedzy. Może być zastosowany do wstępnej diagnozy osiągnięć ucznia, bieżącego kontrolowania przebiegu nauki lub pomiarów okresowych (semestralnych albo rocznych). Opracowanie testu wymaga dokładnej analizy treści kształcenia z uwzględnieniem wszystkich celów i poziomów wymagań. Nie może on ograniczać się tylko do oceny stopnia opanowania materiału faktograficznego. Dobrze zredagowany pozwala także na sprawdzenie umiejętności ucznia. Co ważne, egzamin maturalny w znacznej mierze oparty jest właśnie na zdolności rozwiązywania testu. Podkreślić jednak należy, że za pomocą testów nie można skontrolować wszystkich celów dydaktycznych. Ta forma oceniania nie może być zatem jedyną metodą weryfikacji wiadomości ucznia.

Rodzaje zadań testowych:

- ▶ pytania otwarte, w których uczeń sam formułuje odpowiedź, np.: krótka odpowiedź, pytania z luką;
- ▶ pytania zamknięte, w których odpowiedzi są już podane i uczeń ma za zadanie wskazanie prawidłowej, np.: wielokrotnego wyboru z jedną odpowiedzią prawidłową, wielokrotnego wyboru z jedną odpowiedzią fałszywą, wielokrotnego wyboru ze zmienną liczbą prawidłowych odpowiedzi, prawda / fałsz, dobieranie, klasyfikowanie, porządkowanie.

Sprawdzian

Służy sprawdzeniu poziomu opanowania osiągnięć edukacyjnych ucznia poprzez pracę opisową. Tak jak test, powinien kontrolować wiedzę oraz umiejętności, a oprócz pytań o znajomość faktografii zawierać np. zadania opisowe lub fragmenty tekstów do interpretacji.

Praca pisemna

Praca pisemna sprawdzająca wiedzę i umiejętności uczniów na lekcjach historii może występować w różnej postaci, np.: referatu, rozprawki, sprawozdania. Preferuje się te formy, które wymagają selekcji materiału, porównywania, dostrzegania różnic i podobieństw oraz związków przyczynowo-skutkowych. Temat pracy powinien być sprecyzowany i dawać uczniowi możliwość przedstawienia własnej oceny oraz wniosków. Nauczyciel, czytając pracę, zwraca uwagę na zgodność treści z tematem, odpowiednią formę literacką, poprawność językową, stopień opanowania

faktografii przez ucznia oraz jego umiejętności historyczne. Uczeń poprzez ocenę otrzymuje informacje, jakich elementów nie uwzględnił w swoim tekście, co było nieistotne, a także które części zostały uznane przez nauczyciela za poprawne i dobrze opracowane. Ze względu na egzamin maturalny zaleca się, aby uczniowie pisali prace w formie rozprawki.

Prezentacja

Uczniowie, omawiając wskazane zagadnienie, są oceniani według wcześniej podanych przez nauczyciela kryteriów. Są nimi: poziom merytoryczny, zakres wykorzystywanych materiałów, umiejętność prezentacji, wizualizacja, zainteresowanie uczestników, wykorzystanie czasu. Dzięki tej formie można ocenić pracę całej grupy lub pojedynczych osób. Jednocześnie nauczyciel może dostrzec indywidualne zainteresowania lub umiejętności uczniów, np. muzyczne, aktorskie.

Portfolio

Zgromadzone przez uczniów materiały pozwalają nauczycielowi na uzyskanie informacji o poziomie wiedzy oraz umiejętności poszukiwania i selekcji wiadomości poszczególnych osób. Jeżeli proces zbierania materiałów jest bieżąco kontrolowany, można sprawdzić np. systematyczność pracy, dostrzec doskonalenie umiejętności myślenia historycznego. Portfolio obrazuje indywidualny wysiłek ucznia w procesie uczenia się.

VII. Bibliografia

Dydaktyka historii

- Aktywizacja uczniów w nauczaniu historii*, red. A. Zielecki, Rzeszów 1989.
- M. Bieniek, *Dydaktyka historii*. Wybrane zagadnienia, Olsztyn 2007.
- E. Biłos, *Regionalizm kreatywny w nowoczesnej szkole*, Częstochowa 1998.
- M. Bloch, *Pochwała historii, czyli o zawodzie historyka*, Warszawa 1960.
- T. Buksiński, *Interpretacja źródeł historycznych*, Warszawa 1992.
- M. Dąbrowa, B. Meisner, *Lekcje historii na ulicach Krakowa*, Kraków 1988.
- K. Denek, *Wycieczki we współczesnej szkole*, Poznań 1997.
- Dydaktyka historii jako dyscyplina akademicka wobec wyzwań współczesności*, red. L. Kudło, C. Nowarski, Kraków 2008.
- M. Dymkowski, *Między psychologią a historią*, Warszawa 2000.
- A. Dziedzic, W. E. Kozłowska, *Drama na lekcjach historii*, Warszawa 1999.
- Edukacja historyczna i obywatelska w szkolnictwie ponadgimnazjalnym*, red. G. Pańko, Toruń 2003.
- Edukacja regionalna. Przewodnik dla nauczyciela*, praca zbiorowa, Warszawa 2001.
- Edukacja w procesie integracji europejskiej*, red. H. Konopko, Białystok 2003.
- M. Kujawska, *Problemy współczesnej edukacji historycznej*, Poznań 2001.
- W. Kula, *Wokół historii*, Warszawa 1988.
- T. Łepkowski, *Przeszłość miniona i teraźniejszość*, Warszawa 1980.
- T. Maresz, *Wpływ tekstów źródłowych na rozwój myślenia historycznego uczniów, teoria a praktyka*, Bydgoszcz 2004.
- J. Maternicki, C. Majorek, A. Suchoński, *Dydaktyka historii*, Warszawa 1993.
- J. Maternicki, *Teoretyczne i metodologiczne podstawy dydaktyki historii*, Warszawa 1990.
- J. Mizgalski, *Mapa historyczna w dydaktyce*, Częstochowa 2002.
- P. Mulkowski, *Lekcje historii z tekstem źródłowym*, Toruń 2000.

Multimedia w edukacji historycznej, red. S. Roszak, M. Strzelecka, A. Wieczorek, Toruń 2007.
Muzeum w nauczaniu historii, red. A. Zielecki, Rzeszów 1989.
 B. Niemierko, *Ocenianie szkolne bez tajemnic*, Warszawa 2002.
 K. Pomian, *Przeszłość jako przedmiot wiedzy*, Warszawa 1992.
 S. Roszak, E. Chorąży, D. Konieczka-Śliwińska, *Edukacja historyczna w szkole: teoria i praktyka*, Warszawa 2008.
 T. Słowikowski, *Metodyka nauczania historii*, Warszawa 1975.
 K. Szelańska, *Od kujona do badacza, czyli jak uczyć się historii*, Warszawa 1997.
 J. Tazbirowa, *Źródła historyczne w nauczaniu szkolnym*, Warszawa 1971.
 J. Topolski, *Teoria wiedzy historycznej*, Poznań 1982.
 P. Unger, *Muzea w nauczaniu historii*, Warszawa 1988.
Współczesna dydaktyka historii. Zarys encyklopedyczny dla nauczycieli i studentów, red. J. Maternicki, Warszawa 2004.
 A. Zielecki, *Mapa w nauczaniu historii*, Warszawa 1984.
 A. Zielecki, *Środki dydaktyczne w nauczaniu-uczeniu się historii*, Rzeszów 1978.
 A. Zielecki, *Wprowadzenie do dydaktyki historii*, Kraków 2014.
Źródła w edukacji historycznej, red. S. Roszak, M. Strzelecka, A. Wieczorek, Toruń 2006.

Starożytny Wschód

D. Arnaud, *Starożytny Bliski Wschód*, Warszawa 1982.
 M. Bielecki, *Zapomniany świat Sumerów*, Warszawa 1966.
 C.W. Ceram, *Bogowie, groby i uczeni*, Warszawa 2011.
 J.E.S. Edwards, *Piramidy Egiptu*, Warszawa 1995.
 J. Kieniewicz, *Historia Indii*, Wrocław 1980.
 K.A. Kitchen, *Ramzes Wielki i jego czasy*, Warszawa 2002.
 M.J. Künstler, *Mitologia chińska*, Warszawa 1981.
 A. Lemaire, *Dzieje biblijnego Izraela*, Poznań 1998.
 J. Meuszyński, *Odkrywanie Mezopotamii*, Warszawa 1977.
 K. Michałowski, *Nie tylko piramidy*, Warszawa 1974.
 K. Myśliwiec, *Święte znaki Egiptu*, Warszawa 1992.
 S. Moscati, *Świat Fenicjan*, Warszawa 1971.
 A. T. Olmstead, *Dzieje imperium perskiego*, Warszawa 1973.
 G. Rachet, *Słownik cywilizacji egipskiej*, Katowice 1994.
 A. Robinson, *Szyfr Egiptu. Jean-François Champollion i hieroglify*, Warszawa 2016.
 W. Rodziński, *Historia Chin*, Wrocław 1974.
 G. Roux, *Mezopotamia*, tłum. B. Kowalska, J. Kozłowska, Warszawa 1998.
 H.W.S. Saggs, *Wielkość i upadek Babilonu*, Warszawa 1973.
 A. Siliotti, *Egipt: świątynie, ludzie, bogowie*, Warszawa 1994.
 H. Shanks, *Starożytny Izrael*, Warszawa 1994.
 M. Stępień, *Kodeks Hammurabiego*, Warszawa 1996.
 I. Tatlersall, *Dzieje człowieka od jego początków do IV tysiąclecia p.n.e.*, Warszawa 2010

Starożytna Grecja

M.I. Bernhard, *Sztuka grecka*, Warszawa 1981.
 I. Biezuńska-Małowist, *Niewolnictwo*, Warszawa 1987.
 P. Cartledge, *Spartanie – świat wojowników*, Warszawa 2005.
 P. Connolly, H. Dodget, *Antyczne miasta*, Warszawa 1998.

E. Dąbrowa, *Gaugamela 331 p.n.e.*, Warszawa 1988.
 M. Finley, *Polityka w świecie starożytnym*, Kraków 2000.
 R. Flaceliere, *Życie codzienne w Grecji za czasów Peryklesa*, Warszawa 1985.
 P. Green, Aleksander Wielki, Warszawa 2010.
 P. Grimal, *Słownik mitologii greckiej i rzymskiej*, Wrocław 1990.
 N.G.L. Hammond, *Dzieje Grecji*, Warszawa 1994.
 N. G. L. Hammond, *Starożytna Macedonia*, Warszawa 1999.
 M.H. Hansen, *Demokracja ateńska w czasach Demostenesa*, Warszawa 1999.
 M.H. Hansen, *Polis. Wprowadzenie do dziejów greckiego miasta-państwa*, Warszawa 2011.
 B. J. Kemp, *Starożytny Egipt. Anatomia cywilizacji*, Warszawa 2009.
 A. Krawczuk, *Perykles i Aspazja*, Wrocław 1967.
 A. Krawczuk, *Sprawa Alkibiadesa*, Warszawa 1996.
 R. Kulesza, *Aleksander Wielki*, Warszawa 2009.
 R. Kulesza, *Antyczna Hellada. Szkice z dziejów starożytnych Greków*, Warszawa 2013.
 R. Kulesza, *Ateny Peryklesa*, Warszawa 1991.
 R. Kulesza, *Maraton*, Warszawa 2005.
 R. Kulesza, *Sparta w V-IV w. p.n.e.*, Warszawa 2003.
 R. Kulesza, *Wojna peloponeska*, Warszawa 2006.
 G. Lach, *Salamina-Plateje 480-479 p.n.e.*, Warszawa 2010.
 G. Lach, *Wyprawa sycylijska 415-413 p.n.e.*, Warszawa 2007.
 W. Lengauer, *Starożytna Grecja okresu archaicznego i klasycznego*, Warszawa 1999.
 W. Lengauer, *Religijność starożytnych Greków*, Warszawa 1994.
 J. V. Luce, *Homer i epoka heroiczna*, Warszawa 1987.
 T. Łoposzko, *Tajemnice starożytnej żeglugi*, Gdańsk 1977.
 T. Łoposzko, *Starożytne bitwy morskie*, Gdańsk 1992.
 E. Makowiecka, *Sztuka Grecji*, Warszawa 2006.
 W. Markowska, *Mity Greków i Rzymian*, Warszawa 1984.
 M.J. Olbrycht, *Aleksander i świat irański*, Rzeszów 2004.
 J. Parandowski, *Mitologia*, Warszawa 1990.
 N. Sekunda, *Bitwa pod Maratonem 490 p.n.e.*, Poznań 2009.
 S. Sprawski, M. Pawlak, *Cywilizacje starożytne*, Kraków 2005.
 S. Stabryła, *Historia literatury starożytnej Grecji i Rzymu*, Wrocław 2002.
 A. Świderkówna, *Hellada królów*, Warszawa 1996.
 F. W. Walbank, *Świat hellenistyczny*, Warszawa 2003.
 J. Warry, *Armie świata antycznego*, Warszawa 1995.

Starożytny Rzym

G. Alföldy, *Historia społeczna starożytnego Rzymu*, Poznań 1992.
 I. Biezuńska-Małowist, *Kobiety antyku*, Warszawa 1993.
 P. Brown, *Świat późnego antyku*, Warszawa 1991.
 A. Cameron, *Późne cesarstwo rzymskie*, Warszawa 2002.
 J. Ciechanowicz, *Rzym, ludzie i budowle*, Warszawa 1987.
 P. Connolly, *Historia armii rzymskiej*, Warszawa 1992,
 D. Gazda, *Wojny domowe w Imperium Rzymskim*, Warszawa 2011.
 M. Grant, *Gladiatorzy*, Wrocław 1980.
 P. Heather, *Upadek Cesarstwa Rzymskiego*, Poznań 2006.
 M. Jaczynowska, *Dzieje Imperium Romanum*, Warszawa 1995.

- M. Jaczynowska, *Religie świata rzymskiego*, Warszawa 1990.
- M. Jaczynowska, M. Pawlak, *Starożytny Rzym*, Warszawa 2008.
- K. Kęciek, *Dzieje Kartagińczyków*, Warszawa 2003.
- A. Krawczuk, *Cesarz August*, Wrocław 1973.
- A. Krawczuk, *Poczet cesarzy rzymskich*, Warszawa 1999.
- T. Łoposzko, *Historia społeczna republikańskiego Rzymu*, Warszawa 1987.
- A. Łukaszewicz, *Kleopatra. Ostatnia królowa starożytnego Egiptu*, Warszawa 2005.
- A. Niemirowski, *Etruskowie*, Łódź 1990.
- P. Rochala, *Powstanie Spartakusa 73–71 r. p.n.e.*, Warszawa 2009.
- M. Simon, *Cywilizacja wczesnego chrześcijaństwa*, t. 1–2, Warszawa 1992.
- D. Słapek, *Gladiatorzy i polityka*, Wrocław 1995.
- P. Southern, *Oktawian August*, tłum. D. Kozińska, Warszawa 2003.
- S. Stabryła, *Historia literatury starożytnej Grecji i Rzymu*, Wrocław 2002.
- S. Stabryła, *Starożytny Rzym*, Warszawa 1992.
- J. Strzelczyk, *Goci. Rzeczywistość i legenda*, Warszawa 1984.
- J. Vogt, *Upadek Rzymu*, Warszawa 1993.
- E. Wipszycka, *Kościół w świecie późnego antyku*, Warszawa 1994.
- E. Wipszycka, *O starożytności polemicznie*, Warszawa 1994.
- J. Warry, *Armie świata antycznego*, Warszawa 1995.
- A. Ziółkowski, *Rzym ostatnich królów*, Poznań 1999.

Średniowiecze

- K. Baczkowski, *Rady Kallimacha*, Warszawa 1989.
- R.F. Barkowski, *Budziszyn 1002–1018*, Warszawa 2018.
- J. Besala, *Jagiellonowie*, Warszawa 2006.
- M. Biskup, G. Labuda, *Dzieje zakonu krzyżackiego w Prusach. Gospodarka – społeczeństwo – państwo – ideologia*, Gdańsk 1987.
- M. Biskup, *Wojna trzynastoletnia*, Warszawa 1990.
- M. Bloch, *Społeczeństwo feudalne*, Warszawa 1981.
- R.A. Brown, *Historia Normanów*, Warszawa–Gdańsk 2003.
- R. Browning, *Justynian i Teodora*, Warszawa 1996.
- R. Browning, *Cesarstwo bizantyjskie*, Warszawa 1997.
- Człowiek średniowiecza*, red. J. Le Goff, Warszawa–Gdańsk 1996.
- M. Gaudefroy-Demombynes, *Narodziny islamu*, Warszawa 1988.
- J. Gies, F. Gies, *Życie w średniowiecznym mieście*, Warszawa 2018.
- J. Gies, F. Gies, *Życie w średniowiecznej wsi*, Warszawa 2018.
- J. Le Goff, *Kultura średniowiecznej Europy*, Warszawa–Gdańsk 2002.
- T. Grudziński, *Bolesław Śmiały-Szczodry i biskup Stanisław*, Warszawa 1982.
- A. Gurewicz, *Wyprawy wikingów*, Warszawa 1969.
- G. Faber, *Merowingowie i Karolingowie*, Warszawa 1994.
- D. Hay, *Europa w XIV–XV wieku*, Warszawa 2001.
- J. Haldon, *Bizancjum. Zarys dziejów*, Warszawa 2006.
- A. Jureczko, *Testament Krzywoustego*, Warszawa 1988.
- R. McKitterick, *Królestwa Karolingów 751–987*, Warszawa 2018.
- J. Kłoczowski, *Młodsza Europa. Europa Środkowo-Wschodnia w kręgu cywilizacji chrześcijańskiej średniowiecza*, Warszawa 1998.
- M.D. Knowles, D. Obolensky, *Historia Kościoła 600–1500*, Warszawa 1988.

S. Kałużyński, *Dawni Mongołowie*, Warszawa 1983.
 F. Kiryk, *Wielki król i jego następca*, Warszawa 1992.
 J. Krzyżaniakowa, J. Ochmański, *Władysław Jagiełło*, Wrocław 1990.
 S. Kuczyński, *Wielka Wojna z zakonem krzyżackim w latach 1409–1411*, Warszawa 1987.
Kultura Polski średniowiecznej X–XIII w., red. J. Dowiat, Warszawa 1985.
Kultura Polski średniowiecznej XIV–XV w., red. B. Geremek, Warszawa 1997.
 G. Labuda, *Mieszko I*, Wrocław 2006.
 G. Labuda, *Państwo pierwszych Piastów*, Warszawa 1989.
 M. Lambert, *Średniowieczne herezje. Od reformy gregoriańskiej po reformację*, Gdańsk 2002.
 Ph. Line, *Wikingowie: wojownicy północy*, Warszawa 2016.
 H.E. Mayer, *Historia wypraw krzyżowych*, Kraków 2008.
 K. Modzelewski, *Chłopi w monarchii wczesnopiastowskiej*, Wrocław 1987.
 J.H. Mundy, *Europa średniowieczna 1150–1309*, Warszawa 2001.
 B. Nowacki, *Przemysław II*, Poznań 1995.
 B. Nowaczyk, *Chojnice 1454, Świecino 1462*, Warszawa 2010.
 R. Podhorodecki, *Kulikowe Pole 1380*, Warszawa 1986.
 R. Pernaud, *Kobieta w czasach katedr*, Katowice 2009.
Polska dzielnicowa i zjednoczona. Państwo – społeczeństwo – kultura, red. A. Gieysztor, Warszawa 1972.
Polska pierwszych Piastów. Państwo – społeczeństwo – kultura, red. T. Manteuffel, Warszawa 1968.
 J. Powierski, *Kryzys rządów Bolesława Śmiałego*, Gdańsk 1992.
 M. Rodinson, *Mahomet*, Warszawa 1991.
 M. Rożek, *W cieniu katedr i zamków*, Warszawa 1988.
 S. Runciman, *Upadek Konstantynopola 1454*, Warszawa 1968.
 P. Urbańczyk, *Mieszko Pierwszy Tajemniczy*, Toruń 2013.
 W. Uruszczak, *Państwo pierwszych Jagiellonów*, Warszawa 1999.
 H. Samsonowicz, *Łokietkowe czasy*, Warszawa 1989.
Schyłek średniowiecznej Europy, red. H. Samsonowicz, Warszawa 2003.
 J. Strzelczyk, *Otton I Wielki*, Poznań 2017.
 J. Strzelczyk, *Od Prasłowian do Polaków*, Warszawa 1987.
 J. Strzelczyk, *Bolesław Chrobry*, Poznań 2003.
 W. Swoboda, *Warna 1444*, Warszawa 1999.
 Z. Váňa, *Świat dawnych Słowian*, Warszawa 1985.
 S. Weinfurter, *Niemcy w średniowieczu 500–1500*, Warszawa 2010.
 E.W. Wies, *Cesarz Henryk IV. Canossa i walka o panowanie nad światem*, Warszawa 2000.
 J. Wyrozumski, *Kazimierz Wielki*, Wrocław 1982.
 J. Wyrozumski, *Pierścień Kingi*, Warszawa 1999.
 S. Zakrzewski, *Bolesław Chrobry Wielki*, Kraków 2006.
 B. Zientara, *Henryk Brodaty i jego czasy*, Warszawa 1975.
 B. Zientara, *Świt narodów europejskich*, Warszawa 1985.

Nowożytność

Z. Anusik, *Gustaw II Adolf*, Wrocław 2009.
 J. Baszkiewicz, *Maksymilian Robespierre*, Wrocław 1976.
 J. Baszkiewicz, *Richelieu*, Warszawa 1984.
 J. Besala, *Stefan Batory*, Warszawa 1992.
 R. Bielecki, *Somosierra 1808*, Warszawa 1989.

- R. Bielecki, *Wielka Armia*, Warszawa 1995.
- M. Bogucka M, *Anna Jagiellonka*, Wrocław 2009
- M. Bogucka, *Bona Sforza*, Wrocław 1998.
- T. Cegielski, Ł. Kądziera, *Rozbiory Polski 1772 – 1793 – 1795*, Warszawa 1990.
- J. Ciechowski, A. Szulczyński, *Husaria*, Warszawa 1977.
- E. Cieślak, *Stanisław Leszczyński*, Wrocław 1994.
- S. Cynarski, *Zygmunt August*, Wrocław 1988.
- W. Czapliński, *Władysław IV i jego czasy*, Warszawa 1972, Kraków 2008.
- D. Czersk, *Dymitr Samozwaniec*, Wrocław 2004.
- Człowiek baroku*, red. R. Villari, Warszawa 2001.
- Człowiek oświecenia*, red. M. Vovelle, Warszawa 2001
- P. Drózd, *Orsza 1514*, Warszawa 2000.
- M. K. Dziewanowski, *Lord Wellington. Pogromca Napoleona*, Warszawa 1997.
- Europa i świat w dobie napoleońskiej*, Warszawa 1977.
- J. Feldmann, *Stanisław Leszczyński*, Warszawa 1984.
- J. T. Flexner, *Washington*, Warszawa 1990.
- Z. Góralski, *Maria Teresa*, Wrocław 1995.
- B. Grochulska, *Małe państwo wielkich nadziei*, Warszawa 1987.
- S. Grzybowski, *Elżbieta Wielka*, Wrocław 1984.
- S. Grzybowski, *Henryk Walezy*, Warszawa 1985.
- J. Huizinga, *Kultura XVII-wiecznej Holandii*, Kraków 2008.
- J. Kaczmarczyk, *Bohdan Chmielnicki*, Wrocław 1988.
- H. Kamen, *Imperium hiszpańskie. Dzieje rozkwitu i upadku*, Warszawa 2008.
- E. Koczorowski, *Oliwa 1627*, Warszawa 2002.
- M. Kukiel, *Wojna 1812*, Poznań 1999.
- J. Łojek, *Konstytucja 3 maja*, Lublin 1981.
- S. Leśniewski, *Jan Zamoyski. Hetman i polityk*, Warszawa 2008
- J. Maciejewski, *Dylematy wolności. Zmierzch sarmatyzmu i początki oświecenia w Polsce*, Warszawa 1994.
- J. Maciszewski, *Szlachta polska i jej państwo*, Warszawa 1969.
- W. Magdziarz, *Ludwik XIV*, Wrocław 1991.
- K. Mrozowska, *By Polaków zrobić obywatelami*, Kraków 1993.
- M. Müller, *Rozbiory Polski*, Poznań 2005.
- S. Ochmann-Staniszevska, *Dynastia Wazów w Polsce*, Warszawa 2006.
- L. Podhorodecki, *Jan Karol Chodkiewicz*, Warszawa 1982.
- L. Podhorodecki, *Wazowie w Polsce*, Warszawa 1985.
- I. Rusinowa, *Saratoga–Yorktown 1777–1781*, Warszawa 1984.
- S. Salmonowicz, *Fryderyk II*, Wrocław 1981.
- W. Serczyk, *Katarzyna II*, Wrocław 1975.
- W. Serczyk, *Na dalekiej Ukrainie. Dzieje Kozaczyzny do 1648 r.*, Warszawa 2008.
- W. Serczyk, *Piotr I Wielki*, Wrocław 1973.
- J. Staszewski, *August II Mocny*, Wrocław 1998.
- J. Staszewski, *August III Sas*, Wrocław 1989.
- A. Sucheni-Grabowska, *Zygmunt August król Polski i wielki książę litewski 1520–1562*, Warszawa 1996.
- B. Szyndler, *Kościuszko*, Warszawa 1991.
- J. Tazbir, *Kultura szlachecka w Polsce. Rozkwit – upadek – relikty*, Warszawa 1983.

J. Tazbir, *W pogoni za Europą*, Warszawa 1998.
 J. M. Todd, *Marcin Luter*, Warszawa 1983.
 R. Tomicki, *Tenochitlan 1521*, Warszawa 1884.
 H. Wisner, *Władysław IV Waza*, Wrocław 1995.
 H. Wisner, *Zygmunt III Waza*, Wrocław 1991.
 Z. Wojciechowski, *Zygmunt Stary*, Warszawa 1979.
 Z. Wójcik, *Jan Kazimierz Waza*, Wrocław 1997.
 Z. Wójcik, *Jan Sobieski 1626–1696*, Warszawa 1983.
 A. Zahorski, *Naczelnik w sukmanie*, Kraków 1990.
 A. Zahorski, *Napoleon*, Warszawa 1982.
 A. Zahorski, *Spór o Stanisława Augusta*, Warszawa 1988.
 K. Zienkowska, *Stanisław August Poniatowski*, Wrocław 1998.
 Z. Żygulski, *Hetmani Rzeczypospolitej*, Kraków 1994.

XIX wiek

A. Bartnicki, *Konflikty kolonialne 1869–1939*, Warszawa 1972.
 H. Batowski, *Rozpad Austro-Węgier*, Kraków 1982.
 I. Berlin, *Karol Marks*, Warszawa 1999.
 J. W. Borejsza, *Piękny wiek XIX*, Warszawa 1984.
 L. W. Bruce, *Mikołaj I*, Warszawa 1988.
 J. Buszko, *Galicja 1859–1914. Polski Piemont?*, Warszawa 1989.
 A. Chwalba, *Samobójstwo Europy. Wielka wojna 1914–1918*, Kraków 2014.
 M. Czapliński, *Niemiecka polityka kolonialna*, Poznań 1992.
 K. Dziewanowski, *Brzemie białego człowieka*, Warszawa 1989.
Europa i świat w epoce restauracji, romantyzmu i rewolucji 1815–1849, red. W. Zajewski, t. 1–2, Warszawa 1991.
 J. Feldman, *Bismarck a Polska*, Warszawa 1980.
 A. Garlicki, *Józef Piłsudski 1867–1935*, Warszawa 1988.
 S. Grodziski, *Franciszek Józef*, Wrocław 1978.
 K. Groniowski, *Uwłaszczenie chłopów w Polsce*, Warszawa 1976.
 F. Hartau, *Metternich*, Warszawa 1996.
 F. Hartau, *Wilhelm II*, Warszawa 1992.
 W. Jakóbczyk, *Przetrwać nad Wartą 1815–1914*, Warszawa 1988.
 M. Janion, M., Żmigrodzka, *Romantyzm i historia*, Warszawa 1978.
 S. Kalembka, *Wielka Emigracja 1831–1863*, Toruń 2003.
 S. Kalembka, *Wiosna Ludów w Europie*, Warszawa 1991.
 T. Kemp, *Industrializacja w XIX w Europie*, Warszawa–Wrocław 1991.
 S. Kieniewicz, *Powstanie styczniowe*, Warszawa 1982.
 S. Kieniewicz, A. Zahorski, W. Zajewski, *Trzy powstania narodowe*, Warszawa 1992.
 I. Koberdowa, *Pierwsza Międzynarodówka 1846–1870: sukcesy i problemy*, Warszawa 1987.
 L. Korusiewicz, *Wojna secesyjna 1860–1865*, Warszawa 1985.
 E. Kowecka, *W salonie i w kuchni*, Poznań 2008.
 E. Kozłowski, M. Wrzosek, *Historia oręża polskiego 1795–1939*, Warszawa 1984.
 G. Kucharczyk, *Kulturkampf. Walka Berlina z katolicyzmem 1846–1918*, Warszawa 2009.
 J. Kucharzewski, *Od białego do czerwonego caratu*, Warszawa 1991.
 W. Leśniewski, *Wojna burska 1899–1902*, Warszawa 2001.
 W. Lipiński, *Walka zbrojna o niepodległość Polski w latach 1905–1918*, Warszawa 1990.

T. Łepkowski, *Polska – narodziny nowoczesnego narodu (1764–1870)*, Warszawa 1970.
 T. Łepkowski, *Powstanie listopadowe*, Warszawa 1987.
 J. Łojek, *Szanse powstania listopadowego: rozważania historyczne*, Warszawa 1986.
 T. Łubieński, *Bić się czy nie bić? O polskich powstaniach*, Kraków 1989.
 M. Misztal, *Królowa Wiktoria*, Wrocław 2010.
 J. Myśliński, *Swobody, fabryk i ziemi!*, Warszawa 1988.
 T. Nałęcz, *Polska Organizacja Wojskowa 1914–1918*, Wrocław 1984.
 A. Notkowski, *Ludwik Waryński*, Wrocław 1989.
 J. Pajewski, *Odbudowa państwa polskiego 1914–1918*, Warszawa 1985.
 J. Pajewski, *Pierwsza wojna światowa 1914–1918*, Warszawa 1998.
Polska XIX wieku: państwo, społeczeństwo, kultura, red. S. Kieniewicz, Warszawa 1986.
Powstanie listopadowe 1830–1831: dzieje wewnętrzne, militaria. Europa wobec powstania, red. W. Zajewski, Warszawa 1990.
Powstanie styczniowe 1863–1864. Wrzenie, bój, Europa, wizje, red. S. Kalembka, Warszawa 1990.
 F. Ramotowska, *Narodziny tajemnego państwa polskiego 1859–1862*, Warszawa 1990.
 M. Rozbicki, *Narodziny narodu. Historia Stanów Zjednoczonych do 1861 roku*, Warszawa 1991.
 T. Schramm, *Wygrać Polskę 1914–1918*, Warszawa 1989.
 J. Skowronek, *Adam Jerzy Czartoryski 1770–1861*, Warszawa 1994.
 P. Szlanta, *Wilhelm II. Ostatni z Hohenzollernów*, Warszawa 2015.
 W. Tokarz, *Sprzysiężenie Wysockiego i Noc Listopadowa*, Warszawa 1980.
 L. Trzeciakowski, *Otto von Bismarck*, Wrocław 2009.
 L. Trzeciakowski, *Pod pruskim zaborem 1850–1918*, Warszawa 1973.
 B. Tuchman, *Sierpniowe salwy*, Warszawa 1988.
 H. Wereszycki, *Pod berłem Habsburgów. Zagadnienia narodowościowe*, Wrocław 1986.
 D. Wołkgonow, *Lenin*, Warszawa 1994.
 T. Wituch, *Garibaldi*, Warszawa 1983.
 M. Wrzosek, *Polski czyn zbrojny podczas pierwszej wojny światowej*, Warszawa 1990.
 W. Zajewski, *Powstanie listopadowe 1830–1831*, Warszawa 1998.
 M. Zgórniak, *Za Waszą i Naszą wolność*, Warszawa 1987.

XX wiek

W. Anders, *Kłęska Hitlera w Rosji 1941–1945*, Londyn 1997.
Atlas polskiego podziemia niepodległościowego 1944–1956, Warszawa–Lublin 2007.
 H. Batowski, *Europa zmierza ku przepaści*, Warszawa 1989.
 A. Beevor, *Druga wojna światowa*, Kraków 2013.
 J.W. Borejsza, *Szkoły nienawiści: historia faszystów europejskich 1919–1945*, Wrocław 2000.
 Z. Brzeziński, *Wielkie bankructwo. Narodziny i zmierzch komunizmu w XX wieku*, Paryż 1990.
 A. Bullock, *Studium tyranii*, Warszawa 1989.
 J. Ciechanowski, *Powstanie warszawskie*, Warszawa 1984.
 A. Chojnowski, *Piłsudczycy u władzy. Dzieje Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem*, Wrocław 1986.
 C. Chlebowski, *Wachlarz*, Warszawa 1983.
Czarna księga komunizmu, Warszawa 1999.
 N. Davies, *Orzeł biały, czerwona gwiazda. Wojna polsko-bolszewicka 1919–1920*, Kraków 1997.
 W. Dmochowski, *Wietnam. Wojna bez zwycięzców*, Kraków 1991.
 A. Dudek, *Pierwsze lata III Rzeczypospolitej 1989–1995*, Kraków 1997.
 A. Dudek, *PRL bez makijażu*, Kraków 2008.

- E. Duraczyński, *Rząd polski na wychodźstwie 1939–1944*, Warszawa 1993.
- W. J. Dziak, *Kim Ir Sen. Dzieło i polityczne wizje*, Warszawa 2000.
- J. Eisler, *Czterdzieści pięć lat, które wstrząsnęły Polską. Historia polityczna PRL*, Warszawa 2018.
- J. Eisler, *Marzec 1968*, Warszawa 1991.
- J. Eisler, *Grudzień 1970*, Warszawa 1995.
- A. Friszke, *Polska Gierka*, Warszawa 1995.
- A. Garlicki, *Przewrót majowy*, Warszawa 1978.
- A. Garlicki, *Józef Piłsudski 1867–1935*, Warszawa 1988.
- A. Garlicki, *Stalinizm*, Warszawa 1994.
- H. Hein-Kircher, *Kult Piłsudskiego i jego znaczenie dla Państwa Polskiego 1926–1939*, Warszawa 2008.
- J. Holzer, *„Solidarność” 1980–1981*, Warszawa 1989.
- T. Jurga, *Obrona Polski 1939*, Warszawa 1990.
- K. Kawalec, *Roman Dmowski 1864–1939*, Wrocław 2002.
- M. Kamiński, M. Zacharias, *Polityka zagraniczna II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1987.
- J. Karski, *Wielkie mocarstwa wobec Polski 1919–1945*, Warszawa 1992.
- K. Kersten, *Narodziny systemu władzy*, Warszawa 1990.
- K. Kersten, *Polacy – Żydzi – Komuniści*, Warszawa 1992.
- S. Korboński, *Polskie państwo podziemne*, Bydgoszcz 1991.
- P. Kozłowski, *Zygmunt Szyndzielarz, Łupaszko 1910–1951*, Warszawa 2011.
- J. Krasuski, *Europa Zachodnia po II wojnie światowej – dzieje polityczne*, Poznań 1990.
- J. Kuroń, J. Żakowski J., *PRL dla początkujących*, Wrocław 1997.
- Z. Landau, *Polska Gomułki*, Warszawa 1995.
- Z. Landau, J. Tomaszewski, *Druga Rzeczpospolita. Gospodarka, społeczeństwo, miejsce w świecie*, Warszawa 1977.
- C. Łuczak, *Polska i Polacy w II wojnie światowej*, Poznań 1993.
- M. R. Marrus, *Holocaust*, Warszawa 1993.
- M. Mikeln, *Stalin*, Warszawa 1990.
- S. Nowak, *Oddziały wyklętych*, Warszawa 2014.
- A. Paczkowski, *Pół wieku dziejów Polski 1939–1989*, Warszawa 2000.
- J. Pertek, *Wielkie dni małej floty*, Poznań 1990.
- A. Prażmowska, *Władysław Gomułka*, Warszawa 2016.
- T. Prekkerowa, *Konspiracyjna Rada Pomocy Żydom w Warszawie 1942–1945*, Warszawa 1982.
- S. Rudnicki, *Obóz Narodowo-Radykalny*, Wrocław 1985.
- D. M. Smith, *Mussolini*, Warszawa 1994.
- W. Suleja, *Józef Piłsudski*, Wrocław 1995.
- T. Szarota, *Okupowanej Warszawy dzień powszedni*, Warszawa 1978.
- T. Szarota, *Stefan Rowecki Grot*, Warszawa 1983.
- J. Śląski, *Polska Walcząca*, Warszawa 1990.
- J. Śląski, *Żołnierze Wyklęci*, Warszawa 2012.
- R. Terlecki, *Miecz i tarcza komunizmu. Historia aparatu bezpieczeństwa w Polsce 1944–1990*, Kraków 2007.
- R. Terlecki, *„Solidarność”. Dekada nadziei 1980–1989*, Warszawa 2010.
- R. Terrill, *Mao. Biografia*, Warszawa 2001.
- J. Tomaszewski, *Rzeczpospolita wielu narodów*, Warszawa 1985.
- J. Tomicki, *Polska Partia Socjalistyczna*, Warszawa 1983.
- J. Tucholski, *Cichociemni*, Warszawa 1988.

- R. Wapiński, *Narodowa Demokracja 1893–1939*, Wrocław 1980.
- R. Wapiński, *Roman Dmowski*, Lublin 1989.
- R. Werblan, *Stalinizm w Polsce*, Warszawa 1991.
- P. Wieczorkiewicz, *Historia polityczna Polski 1935–1945*, Warszawa 2005.
- P. Wieczorkiewicz, *Kampania 1939 roku*, Warszawa 2001.
- D. Wołkogonow, *Stalin*, t. 1–2, Warszawa 1998.
- A. Zakrzewski, *Wincenty Witos. Chłopski polityk i mąż stanu*, Warszawa 1981.